

LUCASNĒAN 'A UPI BANA

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

1 ^{1,2}Teófilo 'ën cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncë unicaman ca atun iscësabi oquin Jesusan ñu 'acëcama 'imainun an unicama 'unánmicë ñucamaribi ñuiaxa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin mëníoquin a banacama cuënëoxa. ^{3,4}Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncancëxun cuan. Minmi asérabi cara a bana 'icë quixun 'unánun cana 'ënribi upí oquin an a ñucama 'unáncë unicama ñucáquin, uisaira cara 'iixa quixun cuatancëxun, cuënëoxunquin mi ñuixunin.

**Angelñëan an uni nashimiti uni,
Juan, axa bacénti ñuia**

⁵Herodes Judea cacë menu 'apu 'ain ca Zacarías cacë uni judíos sacerdote achúshi 'iacëxa. An mëníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun, Abíasnën unicamabëtan Zacaríasnën Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'axuancëxa. Zacaríasnën xanu ax ca Aaronën rëbúnqui, Elisabet cacë, 'iacëxa. ⁶Zacarías 'imainun Elisabet a rabëtax ca Nucën Papa Diosan iscëx aín nuitu upí 'iacëxa. Upí 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan banacama cuaquin an cacësabi oquin upí oquin 'acëxa. Usa 'ain ca uinu 'icë uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma

'icën. ⁷Usa 'ain ca Elisabet tuáñuma xanu 'ianan a rabëtaxbi xëniira 'iacëxa.

⁸Usabi oquin 'acë 'ixun ca achúshi nëtën Abíasnën unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, ⁹uin cara anu Nucën Papa Diosan caiscë uníxëshi atsínti anu atsínquin tsëpasa ñu xaroti 'icë quixun 'unánuxun Nucën Papa Dios ñucátancëxun tancëxa, judíos sacerdotecaman 'acësabi oquin. Tancëxbi ca Zacarías 'iacëxa. ¹⁰Usa 'ain ca Zacaríasnën tsëpasa ñu xaromainun judíos unicaman ëmánxun Nucën Papa Dios abë banaquin rabiácëxa. ¹¹Tsëpasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnën anuxun tsëpasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcama achúshi ami chiquiracëtia mërácëxa. ¹²Mërai sináncasmai ca ratuti racuéiracëxa. ¹³Usai ami racuëtiabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it, Zacarías. Nucën Papa Diosan ca minmi a cacë banacama cuaxa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icën. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. ¹⁴A tuá aín tita bacéncëx canicëbë camina 'itsaira cuëënti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuëënti 'icën, a uni cupí. ¹⁵Ax ca Nucën Papa Diosan iscëx uni itsisama 'iti 'icën. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacë xëatima 'icën. Aín titaxa bacéncëma pain 'aíshbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icën, usabi 'inux.

¹⁶Juan an ca amia manúcé 'icēbi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántēcēnquian a rabinun 'unánmiti 'icēn. ¹⁷Juan ax ca Nucēn 'Ibu Jesúsca unun ax pain rēcuéncuatsini uti 'icēn. Ax ca Elías 'íasaribiti Nucēn Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncēsariibi oquin aín bēchicē sinánun sinánmiti 'icēn. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancé unicama sinanamiquin, Nucēn Papa Diosmi sinánun 'imiti 'icēn. Usoquian 'imicēxun ca axa Nucēn 'Ibu Diosan xucēx ucēbētan, Israel unibunēn upí oquin aín bana cuati 'icēn.

¹⁸Ángelnēn cacēxun ca Zacaríasnēn cacēxa:

—'Ēx cana xēniira 'ain, 'ēn xanuribi ca xēniira 'icēn. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'ē cacēsabi oi ca aserabi 'iti 'icē quixun?

¹⁹Cacēxun ca ángelnēn cacēxa:

—'Ēx cana abē 'ixuan an cacēsabi oquin Nucēn Papa Dios ñu 'axuncé ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icē ca an upí bana enē ñuiquin mi canun quixun 'ē xuaxa. ²⁰'Ēn mi cacēxunbimi usai ca 'iti 'icē quixun sináncēma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sēnécēbēishi banatécēnti 'ain. Min sináncēbēmabi ca 'ēn mi cacē ñu aserabi 'iti 'icēn, anun usai 'iti nētēa sēnécēbē.

²¹Ángelbē Zacarías banamainun ca an emánxun chiquitia caíncé unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncēxa. ²²Usaquin sinánquin caíncēx chiquifquin ca Zacaríasnēn banacasmaquin aín mēcēnanshi sanánquin tanxuancēxa. Usaía 'icēbētan ca unicaman —Nucēn Papa Diosan ismicēxun ca anuxun a rabiti xubunuxun ñu isaxa —quixun sináncēxa.

²³A nētēcama anun anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun ñu 'ati

sēnécēbē ca Zacarías aín xubunu cuantēcēancēxa. ²⁴Usa 'ain ca Zacarías cuantēcēan aín xanu Elisabet tuuacēxa. Tuui ca chiquitima mēcēn achúshi 'uxē aín xubu mēúishi 'iacēxa. Usai 'iquin ca sináncēxa: ²⁵Nucēn 'Ibu Diosan ca 'ē sinánxunquin unicaman 'ē 'atimaquin ñuitēcēnxunma 'anun 'ēx tuáñu 'inun mēñoxa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnēn María ca

²⁶Elisabet mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxē sēnēni natubēncēbētan ca Nucēn Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icē ěma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷unibē 'icēma pan xanu, María cacē, a istánun xuacēxa. A xanux ca Davitan rēbúnqui, José cacē uni, an binuxun cacē 'iacēxa. ²⁸Usa 'ain ca xucēx cuanx anua 'icēnu atsinquin María cacēxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucēn 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acēsamaira oquin. Ax ca mibē 'icēn.

²⁹Usaquin cacēxun cuaquinshi isquin ca Maríanēn ratúquin sináncēxa —¿uisoti cara 'ē usaquin cain? —quixun.

³⁰Usaquin sinaniabi ca ángelnēn cacēxa: —Racuéaxma ca 'it, María. Mi ca Nucēn Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹Mix camina tuunuxun 'ain. Tuutancēx camina bēbu tuá bacēnti 'ain. A camina Jesús caquin anēti 'ain. ³²Ax ca uni itsisama 'iti 'icēn. A ñui ca —Nucēn Papa Dios manámi 'icē aín Bēchicē ca ax 'icē —quiax uni quiti 'icēn. Nucēn Papa Diosan 'imicēx ca aín rara David 'íasaribiti ax 'apu 'iti 'icēn. ³³'Apu 'aish ca Israelnēn rēbúnquinēn 'apu nētétimoi 'iti 'icēn. Ax ca cēñútimo 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴Cacēxun ca Maríanēn ángel cacēxa: —'Ēx cana unibē 'icēma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca minu uti 'icën. Manámi 'icë Nucën Papa Diosan sinanën camina tuñu 'iti 'ain.

Usaquian sinánxuncëxunmi tuacëx ca ax Nucën Papa Diosan iscëx upíra 'iti 'icën, —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quiax ca unicamax a ñui quiti 'icën.

³⁶Mín xucën, Elisabet, anribi ca caniacëquinbi bëbu oquin tuaia. Ca tuaíma quicancëbëbi ca aín tuá mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxéinshi chaia. ³⁷Aíma ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'icën.

³⁸Cacëx ca María quiacëxa:

—Ënu cana 'ain, a Nucën 'Ibu cuëencë ñu 'axunti. Mín cacësabi oi ca 'iti 'icën. Usaquian cacëx ca ángel cuancëxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹Itsama nëtë 'icëbë ca María bënëtishi Judea menu 'icë ëma achúshi, matánu 'icë, anu Elisabet isi cuancëxa.

⁴⁰Cuanx bëbai Zacaríasnën xubunu atsínquin ca Maríanën Elisabet —çënu caina 'ain? —quixun cacëxa. ⁴¹Usaquin Marianën cacëxuan Elisabetnën cuacëbë shi ca aín pucunuax aín tuá ubíacëxa. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacëxa. ⁴²Sinánmicëx cuëenquin ca Elisabetnën munuma María cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acësamaira oquin. Mín tuáribi ca an upí oquin sinánxunia.

⁴³Mixmi Nucën 'Ibu ax uti nun caincë aín tita 'aish 'ë isi ucëbë cana cuëënihi rabinin. ⁴⁴Ën minmi cacëxun cuacëbë shi ca 'ën pucunu 'icë tuá cuëëni ubíaxa.

⁴⁵Nucën 'Ibu Dios quicësabi oi ca aséribi 'iti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun sinani camina cuëëinra cuëënti 'ain.

⁴⁶Elisabetnëan usaquin cacëxun ca Maríanën cacëxa:

'Ën cana Nucën 'Ibu Dios cuëenquin rabin. ⁴⁷Ën 'Ibu Dios an ainan

'inun 'ë iémicë, a sinani cana cuëëinra cuëënin. ⁴⁸'Ëx ñuñuma 'aishbi ami sináncë 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan 'ë sinánxuanxa.

Usoquin sinánxuncë 'ëx 'ain ca camabi unix 'ë ñui —a ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuanxa —quiti 'icën. Axa ënë nëtënu bucuë unicaman rëbún-

quinëxribi ca usai 'ë ñui quiti 'icën. ⁴⁹Nucën Papa Dios ax

cushiira 'ixun ca 'ën sináncëma ñu upíra upía 'ë canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan

upíra 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰Usabi oquin ca uicaman cara ami racuëanan aín bana cuatia acama nuibaquin

'aquinia. ⁵¹Cushiira 'ixun ca an unin 'acëma ñu 'axa. Axa —'ëx cana uni itsisamaira 'ai —quixun

sinani rabicë unicama ca an ñuuma 'imiaxa. ⁵²Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icë unicamaribi

meuma 'inun 'imiaxa. ⁵³Panacë unicama ca pimíaxa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántécën-

quinma ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴Israelnën rëbúnquicama ainan 'inúan caiscë acama ca

nuibaquin manuquinma 'aquianxa. ⁵⁵Usai ca xënbua 'aínbi 'iti 'icë quixun ca aín rëbúnquicama

ñuiquin Nucën Papa Diosan nucën rara Abraham cacëxa.

⁵⁶Ësai qui sënëntancëx rabé 'imainun achúshi 'uxë Elisabetbë 'itancëx ca María aín xubunu cuantëcëancëxa.

An uni nashimicë, Juan, bacéan

⁵⁷Usa 'ain ca Elisabet aín bacénti nëtë sënëncëbë, nucë bënë tuá bacéancëxa.

⁵⁸Bacéncë —a ca Nucën 'Ibu Diosan nuibaquin tuáñu 'inun 'imiaxa —quixun

'unánbiani a 'urama 'icécama 'imainun aín aínsi 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abē banai cuēēancēxa. ⁵⁹Usai 'itancēx ca Elisabet bacēncē achúshi semana 'imainun achúshi nētē 'ain, judíos unibunēan 'acēsoquin, a tuá judío 'icē 'unánti oi anu timéacēxa. Timéax ca aín papan anēnbi anēcatsi quiax quicancēxa. ⁶⁰Quicēbēbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anēx ca Juan cacē 'iti 'icē —quiax quiacēxa.

⁶¹Quía ca cacancēxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anēcē 'iti 'ic? Uinu 'icē min aínsi 'ibúxbi ca usaquin anēcē 'aíma 'icēn.

⁶²Usaquin catancēxun ca aín papa uisaquin anēti cara cuēēnia quixun ñucáquin mēcēnan 'unánti oquin sanánquin cacancēxa. ⁶³Usoquian cacancēxun ca aín papan anu cuēñēoti ñua 'inánun quixun aín mēcēnan tanquin cacēxa. Cacēxun 'inancēxun ca —aín anē ca Juan 'icēn —quixun cuēñēocēxa. Usaquian cuēñēocē isi ca uisa cupí cara usaquin anēia quiax sináncasmacancēxa. ⁶⁴Usaquian cuēñēocēbēa sináncasmacancēbēshi ca Zacarías banatēcēancēxa. Banatēcēnquin ca Nucēn Papa Dios rabiácēxa.

⁶⁵Usai 'icēbē ca anu 'icē unicama sináncasmai ratúacēxa. 'Imainun ca Zacaríasbēa aín bēhicē usai 'icē banacama Judea menu 'icē matácamanu 'icē unicaman chanioia cuacēxa.

⁶⁶Chanioia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicē banacama atun nuitu mēúishi sinánan, Nucēn Papa Diosan ca abē 'ixun asérabi a sinánxunia quixun 'unani, —žēnē tuáratsu cara canitancēx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancēxa.

Zacarías canta

⁶⁷Usai quimainun ca a tuacēn papa, Zacarías, ax aín Bēru Ñunshin Upíñu

'aish, Nucēn Papa Diosan sinánmicēx cuēēni quiacēxa:

⁶⁸—Nucēn 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rēbúnquicaman rabicē, a ca camabi unin rabi 'icēn. An ca aín unicama 'icē nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. ⁶⁹An ca cushiira 'ixuan an nu iēmiti axa unun mēníoxa. Ax ca an Nucēn Papa Dios rabi David, aín rēbúnqui 'iti 'icēn.

⁷⁰Nucēn Papa Diosan ca bēráma an ax quicē bana uni ñuixuncē uni upícaman —usai ca 'iti 'icē —quixun canun camiacēxa, ēsaquin, ⁷¹an ca an nu nuibacēma unicaman ubíotima oquin nu iēmianan axa numi nishcē unicaman bētsi bētsi otima oquin nu iēmiti 'icēn. ⁷²Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucēn Papa Diosan nucēn raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icēn. A bana, nucēn raracaman rēbúnquínēx ca aín unibu 'iti 'icē quiax quicē, a ca manucēma 'icēn. ⁷³Nucēn Papa Diosan ca sinanatēcēnuxunma nucēn rara Abraham cá banax ca ēsai quicē 'icēn: ⁷⁴Abrahmēn rēbúnqui nun nu racuēquinma a rabinun ca axa numi nishcē unicaman ubíotima oquin an nu iēmiti 'icēn. ⁷⁵Usaquian iēmícēxun cananuna an iscē nun nuitu upí 'ixun, ax cuēñcēsabi oquin 'aquin, camabi nētē nun bamati nētē utámainu a rabi 'ain. ⁷⁶Usa 'ain cana mixmi 'ēn bēchicēratsu 'icē, mi cain, mi ñui ca unicamax, Nucēn Papa Dios manámi 'icē an aín bana unicama ñuixunun xucē camina mix 'ai quiax quiti 'icēn. Min camina, a Nucēn 'Ibu Diosan xuti ax ucēma pan 'ain, mix pain

rëcuéncuatsincë 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain. ⁷⁷Mín sinánmicë xun ca 'unánti 'icën, a cupí ca atun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémitë 'iti 'icë quixun. ⁷⁸Usoquin 'iminu-xun ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin, an nu iémiti, a aín nētēnu 'icëbi ënē menu nubë 'inun xuti 'icën. ⁷⁹Xucëxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë upíma 'ianan —'ën bamati ca 'urama 'icë —quixun sinani racuëti masá nuituti bëánquibu-cënu 'icësa unicama atun 'uchacama téréncuquin Nucën Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun nu 'imiti 'icën.

Usai ca Zacarías Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx quiacëxa.

⁸⁰Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nētëa sënëntamainun anu uni 'icëma menu 'iacëxa.

Jesús bacéan

(Mt. 1.18-25)

2 ¹Ënë menua Jesús uti ca ësai 'iacëxa: Romanu 'icë 'apu, César Augusto, aín bana ca cuacocancëxa, camabi unix ca aín anë quiricanu 'ai cuanti 'icë quixun. ²Cirenio cacë uni axa Siria nētēnu 'icë unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancëxa. ³Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icë ëmanuax cara bacéancëxa, anuxun aín anë quiricanu 'ai riquiancëxa. ⁴Usa 'ain ca José Galilea menu 'icë ëma Nazaret cacë, anuax Belén cacë ëmanu cuancëxa. Belén ax ca Judea menu 'icë ëma, anuaxa David

bacéan, a 'iacëxa. José, ax David aín rëbúnqui 'aish, ca aín anë 'ai Belénu cuancëxa. ⁵Cuanquin ca an binuxun 'unántiocë xanu, María, tuñu 'icë, anribia aín anë 'anun buancëxa. ⁶Buancëx cuanx Belénu bëbatancëx ca María aín bacénti nētë sënëancëxa. ⁷Sënëncëbë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinuax María bacéancëxa. Bacénxun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncëxa.

Angelcaman an ñuina bërúancë unicama ca

⁸Usa 'ain ca Belén 'urama 'icë pastonu an ñuina bërúancë unicama 'iacëxa. 'Ixun ca imé 'uxti tēaquin aín ñuina bërúancëxa. ⁹Anu 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx ángel achúshi atumi chiquiracëtia isacëxa. Iscëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan pëcacën atu pëcacëxa. Usocëbë ca ratuti racuécacëxa. ¹⁰Usariabi ca ángelnën atu cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Ënëx ca camabi unin cuati 'icën. Cuati ca chuáma tani cuënti 'icën.

¹¹Ënë nētēn ca bacéanxa anuax David bacéan ëmanuax an camabi uni aín 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti. Ax ca Nucën 'Ibu Cristo, a 'icën.

¹²Ënë isquin camina 'ën mitsu cacë bana ax ca aserabi 'icë quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitinu racáncë isti 'ain.

¹³Quicëbëshi ricuatsini timëti Nucën Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacëxa:

¹⁴—iNaínu 'icë Nucën Papa Dios rabinun ca 'at! iËnë nētēnuaxa Nucën Papa Diosbë upí 'icë unicamax ca chuámashirua 'ican!

¹⁵Usoquin atu catancëxa ángelcamax naínu riquiancëbë ca an ñuina bërúancë unicamax canancëxa:

—Tafn isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucén 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnën nu cacë ënë isi.

¹⁶Cananquiiani bënëtiishi riqiianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacëxa.

¹⁷Isquin ca ángelnëan a Tuá ñuiquin cacë banacama ñuixuancëxa.

¹⁸Usaquiian an ñuina bërúancë unin ñuia cuati ca an cuacë unicama ratúacëxa.

¹⁹Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mëúishi ënë ñucama manuquinma sináncëxa. ²⁰Usa 'ain ca an ñuina bërúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacë ñucama sinánquin Nucén Papa Dios rabi, pastonu amiribi-shi riqiiancëxa. Riqiianquin ca —ágnel-nëan nu cacësabi oi ca 'iixa —quixun sinánan ax ca upíira 'icë quixun sinánquin Nucén Papa Dios rabiacëxa.

Josébëtan Maríanën Jesús anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu buan

²¹María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icë 'unántiocëxa. 'Unántioquin ca María tuutisama pain 'aian ángelnën cacësabi oquin Jesús caquin anëacëxa.

²²Moisésnën cuëñëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icë —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sënëncëbëtan aín rëcuën tuá Josébëtan Jerusalénu buáncëxa, ax ca ainan 'icë Nucén 'Ibu Dios canuxun. ²³Moisésnën cuëñëo bana ca ësai quia: “Camabi rëcuën bëbu tuá ax ca Nucén 'Ibu Diosnanshi 'iti 'icën”. Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébëtan Maríanën Jerusalénu 'icë xubu, anuxun Nucén Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncëxa.

²⁴Moisésnën cuëñëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë

sënëncëbëtan ca xanun an 'aracacë numacuru rabé buánti 'icën, numacuru itsi 'aíma 'ain ca an 'aracacë paru numacuru buánti 'icën. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabéribi judíos sacerdote 'inánuxun buáncëxa.

²⁵Jerusalénu 'icë uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacëxa. A unix ca upí nuituñu 'ixun a rabianan Nucén 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancëxa. Usa 'ain ca abë Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacëxa. ²⁶An ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ësöquin sinánquin 'unáncëxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'ën axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucén 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

²⁷Usa 'ain ca Simeón Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'anuxun Jesús buanx atsíancëxa. ²⁸Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeonën Nucén Papa Dios rabiquin cacëxa:

²⁹‘Ën 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'ë cacë a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icën. ³⁰An camabi uni aín 'uchacama tërénquin minan 'inun iémiti a cana 'ën bërúnbi isin.

³¹Ax ca usai 'iti 'icë quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mëníon. ³²An ca Israel unibushima judífosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën. Minan 'inúnmi caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icën.

³³Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icë

quiax sináncasmacëxa. ³⁴Sináncas-maiabi ca Simeónën acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacëxa:

—Ënë tuá cania aín bana cuaisama tani ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icëbëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíra 'iti 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios cuëënia quixuan unicaman 'unánun xucë 'afñbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuëënima a ñui 'atimati banati 'icën. ³⁵Usai 'ia isquin ca an uisoquin cara aín nuitu mëu sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacëxa. ³⁶Anuribi ca achúshi xanu xëniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Aserñën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëhichë 'iacëxa. Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'iacëxa. ³⁷Mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nëtën abë banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. A upí oquin sinánxun ca bëtsi bëtsi nëtën piama 'icën. Nëténbi imébi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëënquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an anun Jerusalénu 'icëcama 'imainun camabi judíos uni chuámarua 'inux iéti nëtë caíncë unicama, a Jesús ñuiquin —an nu iémiti a ca ënëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretnu cuantëcëan

³⁹Usa 'ain ca Josébëtan Maríanën Nucën 'Ibu Diosan bana Moisésñën cuëñëo ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë ëma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa. ⁴⁰Anu cuanx ca Jesús Nazaret ëmanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiancëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesús 'ia

⁴¹Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'inux cuancëxa. A nëtë ax ca aín raracama Egipto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iëa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nëtë 'iacëxa. ⁴²Usai cuanquin ca mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu 'icë Josébëtan Maríanën Jesús anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu buáncëxa. ⁴³Anu cuanx anun carnero 'ati nëtë inúmibiani amiribishi Nazaret ëmanu cuantëcënquin ca Maríanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénumi ëbiancëxa. ⁴⁴Ëbiani ca raíri unicamabë cuancësa sinani Josébë María achúshi nëtë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsi 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'aímocëxa. ⁴⁵'Aímobiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénu bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisésñën cuëñëo bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara ënë tuacën ënë ñucama 'unánan nun ñucácxunribi upí

oquin ñuia —quix sináncasmacëxa.

⁴⁸Usaía a uncamabë banai tsócë Jesús mërài ca Josébë María ratúacëxa.

Ratúquin ca aín tita cacëxa:

—¿Usaía 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabëtan cana mi mëracatsi bënëquin barin.

⁴⁹Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Usaía cupí caina 'ë barian? ¿'Ën Papa quicësabi oquin 'ën ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰Cacëxun cuaquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icën.

⁵¹Usa 'ain ca José 'imainun Maríabë Jesús Nazaretnu cuantécëancëxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicësabi oquin ñu 'acëxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuaxa Jesús 'icëcama a manuquinma sináncëxa. ⁵²Sinánmainun ca Jesús caniacëxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usa 'icë ca —ax ca upí tuá 'icë —quixun camabi unín cuëñquin nuibacëxa. Nuibamainun ca Nucën Papa Diosanribi a isi cuëñquin nuibacëxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

Anu uni 'icëma menuxuan an uni nashimicë, Juanën uni bana ñuixuan (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 ¹Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancë nëtëa quince baritia 'icëbë ca Poncio Pilato Judea menu 'icë unícaman 'apu 'iacëxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipino, ax Iturea me 'imainun Traconíte menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Lisánias cacë uni, ax Abilinia cacë menu 'icë 'apu 'iacëxa. ²Usaía 'imainun ca Anás

'imainun Caifás a rabëtax judíos sacerdotecaman cushi 'iacëxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëchicë, Juan, axa anu uni 'icëma menu 'icë, a Nucën Papa Diosan aín bana sinánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacëxa.

³Imicëx cuani Jordán cacë baca rapasu 'icë mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ësai quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ëni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun 'uchacama tërëncë 'inun.

⁴Usai ca Juan quiacëxa, a ñuiquian an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, Isafásnën cuëñëosabi oi, ësai quicë:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unín ësai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacë saribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain. ⁵Matá nancécëcamax ca natacacacë 'iti 'icën, aín bashicama 'imainun matácama ca bëtsibëtan sënën 'iti 'icën, bai tëntúncëcamax ca racanacë 'iti 'icën, bainu 'icë quinicama ca natacacacë 'iti 'icën. ⁶Usoquian 'an ca ax uti 'icën. Axira ucëbëtan ca camabi unín, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iémiti 'icë quixun isti 'icën.

⁷Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancëxa. Riquianxa bëbacë ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uín mitsu cax? ⁸Unífan mitsu aséribi sinanacë 'ai quixun 'unánun

camina ñu 'aisama 'ati enquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamñen rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Aséribi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamñen rëbúnqui 'imiti 'icën. ⁹Ësa ca. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtançëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

¹⁰Juanëan usaquin ñuixunia cuaquin ca anu 'icë unicaman —¿Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inuxun caranuna añu 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa. ¹¹Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uix cara cutun rabéñu 'icë an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icën. Uix cara pitiñu 'icë an ca pitiñuma uni paná 'inánti 'icën.

¹²An 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaxribi ca an atu nashiminun quíax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inuxun caranuna añu 'ati 'ain?

¹³Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashí camina 'apu buánminuxun biti 'ain.

¹⁴Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna añu 'ati 'ain?

Ñucácëxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imainun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina paránxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cëmëi ami manánxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'ináncëxun camina 'atimati banaquinma cuëenquin ashí biti 'ain.

¹⁵Ësoquian Juanën bana ñuixunia an cuacë unicaman ca —ënë uni sapi ca

Cristo, axa uti nun caíncë, a 'icë —quixun cuëenquin sináncëxa.

¹⁶Sinania ca Juanën anu 'icë unicama cacëxa:

—Ën cana mitsu 'umpaxan nashimin.

Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia.

Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx

asaribima 'aish ami rabini a 'urama

'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi

tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín

Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën.

'Imiquin ca tsi rëquirucënëan ñu

'acësoquin aín cushin aín nuitunua

sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni

upí 'imiti 'icën. ¹⁷An ñu 'apácë unin

'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ca ësa 'iti

'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia.

'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun

ca bucúnxun chacai. Chacaquian tacia

ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca

aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun

bixun bucúntancëxun ca aín xacácama

tsi rëquirucë bënëntisamanë nëënia.

Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë

ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti

bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë

cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

¹⁸Usaquin bana ñuixuanan unicama

'ësëquin ca Juanën Jesús ñuiquin a

cuatia cuëenun bana ñuixuancëxa.

¹⁹Ñuixuanan ca 'apu Herodes cacë an

aín xucënan xanu, Herodías cacë, a

bianan bëtsi ñu 'atimaribi 'acë 'icë

—minmi 'acë ñu ax ca 'aisama 'icë

—quixun Juanën 'apu Herodes a cacëxa.

²⁰Usaquian cacëxunbi sinanaquinma ñu

'atimaira 'atëcëenquin ca Herodesnën

Juan sipuanun aín unicama cacëxa.

Juanëan Jesús nashimia

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹Sipuacëma pan 'ixun unicama

nashimianan ca Juanën Jesúsribi

nashimiacëxa. Nashimicëx aín Papa

Diosbë banacëbë ca naí panárabëacëxa.

²²Usacëbë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí numacuru iscësa 'aish uax anu 'iruacëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëënin.

**Jesusan chaitiocëcama 'imainun
aín raracamaxa 'ia
(Mt. 1.1-17)**

²³Unicama pain bana ñuixuanan 'aquini ca treinta baritiañusa Jesús 'iacëxa. Unicaman sináncëx ca Josénëx aín papa 'iacëxa. José ax ca Elínën bëchicë 'iacëxa. ²⁴Elí ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Jananën bëchicë 'iacëxa. Jana ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. ²⁵José ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Amosnën bëchicë 'iacëxa. Amós ax ca Nahumnën bëchicë 'iacëxa. Nahum ax ca Eslinën bëchicë 'iacëxa. Esli ax ca Nagainën bëchicë 'iacëxa. ²⁶Nagai ax ca Maatnën bëchicë 'iacëxa. Maat ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Semeinën bëchicë 'iacëxa. Semein ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Judánën bëchicë 'iacëxa. ²⁷Judá ax ca Joananën bëchicë 'iacëxa. Joanan ax ca Resan bëchicë 'iacëxa. Resa ax ca Zorobabelnën bëchicë 'iacëxa. Zorobabel ax ca Salatielnën bëchicë 'iacëxa. Salatiel ax ca Nerín bëchicë 'iacëxa. ²⁸Nerí ax ca Melquin bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Adinën bëchicë 'iacëxa. Adi ax ca Cosamnën bëchicë 'iacëxa. Cosam ax ca Elmodamnën bëchicë 'iacëxa. Elmodam ax ca Ernën bëchicë 'iacëxa. ²⁹Er ax ca Josuénnën bëchicë 'iacëxa. Josué ax ca Elieznën bëchicë 'iacëxa. Eliezer ax ca Jorimnën bëchicë

'iacëxa. Jorim ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. ³⁰Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Simeonën bëchicë 'iacëxa. Simeón ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. Judá ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Jonanën bëchicë 'iacëxa. Jonán ax ca Eliaquimnën bëchicë 'iacëxa. ³¹Eliaquim ax ca Meleanën bëchicë 'iacëxa. Melea ax ca Mainanën bëchicë 'iacëxa. Mainán ax ca Matatanën bëchicë 'iacëxa. Matata ax ca Natanën bëchicë 'iacëxa. ³²Natán ax ca Davitan bëchicë 'iacëxa. David ax ca Isáinën bëchicë 'iacëxa. Isaí ax ca Obednën bëchicë 'iacëxa. Obed ax ca Booznën bëchicë 'iacëxa. Booz ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. Sala ax ca Naasonën bëchicë 'iacëxa. ³³Naasón ax ca Aminadabnën bëchicë 'iacëxa. Aminadab ax ca Aramnën bëchicë 'iacëxa. Aram ax ca Esromnën bëchicë 'iacëxa. Esrom ax ca Faresan bëchicë 'iacëxa. Fares ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. ³⁴Judá ax ca Jacobnën bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénën bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Musalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahalaleel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa.

Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

**Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús
'atima ñu 'amiti sinan**
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4 ¹Juanëan Jordán bacanuxun nashimicëbë abë 'ixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa. ²Cuanx ca cuarenta nètën anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nètëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³Panancë isquin ca ñunshin 'atimanën 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxax pán 'inun cat.

⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵Uosatancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacama cuainacëa bënëñquinshi ismiacëxa. ⁶Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecama 'imainun ami iscë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama ënëx ca 'ënan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, ënë ñucama 'inánti 'ain. ⁷Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'ë rabicëxun cana ënë mecama 'imainun ënë menu 'icë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Mín 'Ibu Diosëshi

camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ash ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹Uosatancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënëñ buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca ënuax nuánquianx menu nipacët.

¹⁰Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bërúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹Atun bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín męcënan mi biti 'icën.

¹²Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³Usaquian Jesusan cacëx ca anúan Jesús tantëcënti 'aíma 'ain, ñunshin 'atimanën 'apu, tantëcëni ucatsi quiax, Jesús ëbiani cuancëxa.

Galilea menu Jesús cuantëcëan

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴Usaquian 'acëx ca Jesús, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxë shi, Galilea menu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë mecamanu 'icë unicanaribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵Anua judíos unicama timécë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca Jesusan anu timécë unicama bana 'unánmiacëxa. Usoquian 'aia ca camaxunbi a rabiacëxa.

Jesús Nazaret ëmanu 'iá

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶Anuaxa canicë Nazaret ëma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca

anun ñu mēetima nētēa 'icēbē anua judíos unicama timécē xubunu cuancēxa, axa anun ñu mēetima nētēn 'icēsabi oi. Cuanx atsíanx ca unicaman cuanan Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo ñui niruacēxa. ¹⁷Nirua ca an a quirica bēruancē unin Isafasnēn cuēñēo bana a atu 'axunun quixun 'inancēxa. 'Inancēxun biquin ca aín catanua ēsai quicē bana bariquin mēraqun atu cuanun quixun 'axuancēxa:

¹⁸ Nucēn 'Ibu Diosan xucēx 'ēnu uax ca aín Bēru Ñunshin Upí 'ēbē 'icēn. An ca aín Bēru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucēn Papa Diosnan 'i cuēñun ñuixuanan, axa masá nuítucē unicama upí oquin sinánminun 'ē caxa. 'Imainun ca sipuacē 'aishbia upitax chiquíncē 'inun 'imianan bēxuñu unicama bēxuñuma 'inun 'imianan bētsi bētsi ocē unicama bētsi bētsi ocēma 'iminun 'ē caxa. ¹⁹'Imainun ca anúan atu 'Ibu Diosan nuibaquin 'aquinti nētē ca uaxa quixun unicama canun quixun 'ē caxa.

²⁰Usaia quicē bana 'atancēxun mapuquin, an a quirica bēruancē uni 'inani ca tsóbuacēxa. Tsóbutia ca a xubunu timécē unicaman enquinma abi isacēxa. ²¹Usoquin iscēxun ca Jesusan cacēxa:

—Bērí ca anun ēñē bana quicēsabi oi 'iti nētē uaxa.

²²Cacēxun cuati ca anu 'icē unicamax cuēñi —aín bana ca asábi 'icē —quianan —axa quicē banax ca upíra 'aish uni itsin banasama 'icē —quiax quiacēxa. Usai qui ca —¿Josénēn bēchicē 'aishbi cara usai banain? —quiax canancēxa. ²³Canania 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun sapí camina ēsaia uni quicē bana anun 'ē caisa tanin: “Mix rucuturu

'aish ca mixbi pēxcút”. Usaquin caquin camina 'ē cati 'ain: Mínmi Capernaúm ēmanuxun ñu 'aia nun cuacē usaribi oquin camina anuaxmi canicē me ēnuxunribi 'ati 'ai quixun.

²⁴Canan ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun usaquin 'ē cati sinancē 'aínbi cana asérabi mitsu cain, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unían, anuaxa canicē menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icē unicaman cuaisama tania.

²⁵Ēsaquinribi cana asérabi mitsu cain, bēráma ca Elías an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē 'iacēxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancēxa mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxēn 'uí 'ibúcébēma, piti 'aíma 'ain, unicama 'acēñuma 'iacēxa. ²⁶Usai 'imainuan 'itsa casunamécē xanu 'aínbi ca raírma, Sidón cacē menu 'icē ēma, Sarepta cacē, anu 'icē casunamécē xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucēn Papa Diosan Elías xuacēxa.

²⁷'Imainun ca Eliseonēxribi an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē 'iacēxa. Axa anu 'ain ca an nami chēquímicē 'insínñu uni 'itsa a nētēnu 'iacēxa. 'Itsa 'aínbi ca Siria cacē menu 'icē uni achúshi, Naamán cacē, ashi Nucēn Papa Diosan 'amicēxun Eliseonēn aín nami upí 'itēcēnun 'imiacēxa.

²⁸Jesusan usaquin cacēxun cuati ca anu 'icē unicamax xumatati ami nishacēxa.

²⁹Nishi niruquin ca a ēmanua chiquínbianquin anua a ēma 'icē matá chairucē sēnécēnu anuxun titicacatsi quixun Jesús buáncancēxa. ³⁰Usaquin sinánquian buáncancēxbi ca Jesús a unicama nēbētsinuax atu ēbiani cuancēxa.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pēxcüa
(Mr. 1.21-28)

³¹Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icē ēma itsi, Capernaúm, anu cuancēxa. Cuanx bēbatancēxun ca anun ñu mēetima nētēn anua judíos unicama

timéti xubunu atsinxun, anu 'icé unicama bana 'unánmiacéxa. ³²An xuá 'ixun ca Jesusan Nucén Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancéxa. Usai banaia cuati ca anu 'icé unicamax ratuti —usa bana cuacéma cananuna 'ai —quix quiacéxa.

³³Usa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacéxa. Usa 'ixun ca munuma cuéncénquin ésaquin cacéxa: ³⁴—Jesús Nazaretnu 'icé, ¿mín caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cēñui uan? 'Ēn cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucē, a 'ain.

³⁵Quia ca Jesusan cacéxa:

—Ca nētét. Ēnē uninuax ca chiquít.

Usaquian cacēx ca ñunshin 'atima a uni menu nipacēmi, anu 'icé unicaman ismainunbi, chiquiacéxa, uisabi oíma.

³⁶Usoia isi ca anu 'icé unicamax ratuacéxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacéxa:

—¿Uisa bana cara ēñē 'ic? Ēnē unix ca ñunshin 'atimanēmbia cuaisabi oi cushin banaia. Uninuax, ca chiquít, quixuan cacēx ca chiquitia.

³⁷Usoquian Jesusan 'acē ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icé unicamainshima a 'urama 'icé menua 'icé émacamanuxunribi camaxunbi chaniocéxa.

Simón Pedronēn nachia Jesusan pēxcúa

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsiáncéxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'ínsían, anu 'icé unicaman —Simonan nachi caramina nu pēxcuxuntima 'ai —quixun cacéxa. ³⁹Cacēx anua racécenu cuani, ami bēsui ñanáquian, aín 'itsis nēténun cacēxēshi ca Simonan nachi pēxcuacéxa. Usaquian Jesusan 'acēxēshi pēxcuti niruxun ca atu pimiácéxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pēxcúa

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

⁴⁰Bari cuabucébēa bëbaquíshbucébē tan ca a émanu 'icé unicaman, uni 'insíncēcama bëtsi bëtsi 'insínñu an pēxcunun Jesúsnu bëacéxa. Bēia ca camabi, aín mēcēnan ramēquin, pēxcuacéxa. ⁴¹Ñunshin 'atimanēxribi ca 'itsa uni 'insíncēnuax chiquiacéxa. Chiquiti munuma cuéncēni ca quiacéxa:

—Mix camina Diosan Bēchicē 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nētét —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nētémiacéxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucén Papa Diosan xucē a 'icé quixun 'unáncē 'aíshbi usai quiti ca Jesús cuéēanma 'icēn. Usa 'ain ca atúxa quiabi nētémiacéxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Mr. 1.35-39)

⁴²Usoquin 'oonx ca pēcaracébē Jesús Capernaúmnuax cuanx anu uni 'icēma menu bëbacéxa. Axa cuancē a caxu a baribiani cuanx ca Capernaúmnu 'icé 'itsaira uni anua Jesús 'icé anu bëbaquin a mēracéxa. Mēraquin ca —nu ébiani camina cuantima 'ai —quixun cacéxa. ⁴³Cacēxun ca Jesusan cacéxa:

—Uicamax cara 'ēmi catamētia acama ca Nucén Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucén Papa Diosan 'ē xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuishima, camabi émanu 'icé unicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

⁴⁴Usaquin ca Jesusan an Capernaúmnu 'icé unicama cacēsabi oquin, Galilea menu 'icé émacamanu cuanxun, anua judíos unicama timécē xubucamanuxun uni bana ñuixuancéxa.

**Jesusan 'amicëxuan unin
tsatsa 'aisamaira bia
(Mt. 4.18-22, Mr. 1.16-20)**

5¹Parún papa Genesaret cuébia Jesús 'ain ca Nucën Papa Diosan bana ñiuxunia cuaisa tani 'aisamaira uni chëcaisaira oquin tsitsiruacëxa.

²Usoquian chëcaisaira ocëxun ca manë nunti rabé, uniñuma, parún papa cuébi masi 'urama təcërecacë isacëxa. Isanan ca an tsatsa bicë aín 'ibu rabé an anuax 'ibúxun atun rica chucaia isacëxa.

³Iscëxa anua 'icë manë nunti achúshinëx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacëxa. Cacëxuan buan, anu tsóbuxun, ca Jesusan baca cuébia timécë unicama bana ñiuxuancëxa. ⁴Ñiuxunquin sënëontancëxun ca Jesusan Simón cacëxa:

—Baca nëbétsi 'uri ca manë nunti buánxun anuxun rican.

⁵Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Cananuna 'uxti téaquin tsatsa biquinmabi 'uran ricánëtin. Usa 'aínbi cana minmi 'ë cacëxun 'ën rica saracaté cënti 'ain.

⁶Usoquin Jesusan cacëxun aín rica saracaquin bacanu nëpúquin ca tsatsa 'aisamaira biacëxa. Bicëxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica tëatisa 'iacëxa. ⁷Usaía 'ia isquin ca Simónbëtan abë 'icë unicaman nunti itsinua 'icë unicama męcënan sanánquin —nu ca 'aquini ut —quixun cacëxa. Cacëx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanéntisaira oquin a manë nunti rabé buácacëxa. ⁸Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronën aín bëmánon rantin purúnquin —'ëx cana 'uchañu uni 'ain. Usa 'ain camina 'ë ëbiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacëxa.

⁹Simón Pedro 'icësaribiti ca abë 'icë unicama atun bicë tsatsacama isi ratuti

uisa uni cara Jesús 'icë quixun sinani sináncasmacëxa. ¹⁰Jacobo 'imainun Juan, Zebedeonën bëchicë, an Simón Pedrobëtan tsatsa bicë, axribi ca ratuti sináncasmacëxa. Sináncasmaiabi ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicë uni 'ixunbi camina béri 'ën 'imicëxun Nucën Papa Diosan bana ñiuxunquin uni 'ëmi sinánmiti 'ain.

¹¹Usaquian Jesusan cacëxun menu aín nunti rabé rancatancëxun a ëbiani ca ami sinani Jesús bë cuancëxa.

**Jesusan an aín nami chëquimicë
'insínñu uni pëxcúa
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)**

¹²Jesúsa Galilea menu 'icë ëma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chëquimicë 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chëquimicë uni anu 'iacëxa. A unin ca a mërai a tanáin rantin puruni bëúnpuququin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

¹³Cacëxun aín męcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nëtëacëxa. ¹⁴Usaria pëxcutia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quíasabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina aséرابi pëxcúa quixun camabi unin 'unánun.

¹⁵Usoquian Jesusan —'ën mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acë ñucama 'imainun a 'insíncë uni pëxcucë aribi ñuiquin chaniocëxa.

Usaquian chaniocëbë ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa tani anu Jesús 'icënu riquiancëxa. 'Insíncë unicamaribi ca a pëxcunun quiax anu riquiancëxa. ¹⁶Usaía ucëbëbi ca Jesús anu uni 'icëma menu aín Papa Diosbë banai cuancëxa.

Nicëma uni Jesusan pëxcüa

(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷Nëtë itsán xubunuxun Jesusan bana ñuixuncëbë ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana uni 'unánmicë unicamaribi anu tsócë 'iacëxa. Acamax ca Galilea menu 'icë ëmacama 'imainun Judea menu 'icë ëmacama 'imainun Jerusalénuaxribi ricuatsincë 'iacëxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncë unicama pëxcunun Nucën Papa Diosan cushiocë Jesús 'iacëxa. ¹⁸Jesusan bana ñuixunmainun ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacétinu racacë bëacëxa. Bëquin ca sináncëxa, —xubunu atsínmiquin cananuna anua Jesús 'icë anu nanpáti 'ai —quixun. ¹⁹Sináncëbëbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmiti 'aíma 'iacëxa. Atsínmicasmaquin ca tapitinën buáruuxun xubu manánxun aín tapuacë a bërúaratancëxun anun aín bacétinën bëpáquin, anu 'icë unicama nëbëtsi, Jesusan bëmánon nanpácëxa. ²⁰Nanpáquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñi cacëxa:

—Min 'uchacama ca téréncë 'icën.

²¹Usaquian caía cuaquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman sináncëxa: ¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Ax ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quitu banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbí ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

²²Usaquian sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ²³Ën cana uni ñucë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixunribi cati 'ain. ²⁴Nucën Papa Diosan cushínbí 'ën ënë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:

—Ën cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵Cacëxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca Nucën Papa Dios rabibiani aín xubunu cuancëxa, anu 'icë unicaman ismainunbi. ²⁶Usai niruquiani cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi —ësa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancëxa.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca

(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷Usaquin 'atancëx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

²⁸Cacëxëshi niruquiani ca aín 'ati ñucama ëbiani Jesús bë cuancëxa.

²⁹Jesús bë cuantancëxun ca Levitan, Jesús cëñun aín 'unánmicë unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancëxun aín xubunuxuan abëtan pi unun 'itsa uni camiacëxa. Camicëx uxun ca Levisaribi 'itsa uní an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun usa uni raíriribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama bëtan mesanu tsóxun piacëxa. ³⁰Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman atu 'atimaquin ñuiquin Jesusan 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchañu unicama raíribëtan pianan xëain?

³¹Caia ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuëënia. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuëënia. ³²Usaribiti cana an —'ëx cana upí 'ai —quixun sináncë unicama a 'ënan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën ñu 'atima 'acë cupí, 'ën nuitu upíma 'aish cana 'ëxbi upí 'ítima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'ënan 'inun cai cana 'ëx uacën.

Uisacasquin cara aín 'unánmicë unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Juanëan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtën Nucën Papa Diosbë banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xëain?

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An bití xanua unin bití nëtën caramina pí unun camicëxa ucë axa abë nuibanancë unicama masá nuituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain. ³⁵Ësa ca. An xanu bití unin xanu biquin abëtan pí unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

³⁶Usaquin canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain,

aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanán Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsí uinu 'icë xanúnbi ca aín chupa ió tëaima, anun aín chupa xëni cëxëti. Tëaquin aín sani bicëx ca chupa ió ax 'atimatia. 'Imainun ca a chupa iotan sanix chupa xëni iscësama 'ia. ³⁷Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubiní uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. ³⁸Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën. ³⁹Bërámá chëcacë ñu 'axun —ax ca upí 'icë —quixun sinánquin ca unin bëría chëcacë ñu 'aisama tania.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru bia
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

6 ¹Anun ñu mëëtima nëtëan Jesús anu trigo 'apácë naënu 'icë bain cuancëbë, abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcécë sirícaquin biquin, mëcënan shuquicëxa aín ënxë xucatia piacëxa. ²Usoia isquin ca fariseo raírinën atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

³Atúan aín 'unánmicë unicama usoquin caia cuaquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicama-bëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñëo bana a iscëma 'ain? ⁴Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa

judíos sacerdotenēinshi piti 'aian uni itsin piti 'icēmabi ca sacerdotenēn 'ināncēxun bixun Davidnēn piacēxa. Piqin ca axa abē 'icē unicama anribia pinun 'ināncēxa. ⁵Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ēn anun ñu mēētima nētēn cara añu 'ati 'icē quixun uni cati 'ain.

Jesusan aín mēcēn bamacē uni mēpēxcüa
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶Anun ñu mēētima nētē itsin, anua judíos unicama timēti xubunu atsīnxun ca Jesusan anu 'icē unicama bana ñuixuancēxa. Ñuixunmainun ca aín mēcēn mēqueu bamacē uni achúshi anu 'iacēxa.

⁷A uni isquin ca an Moisésnēn cuēñeo bana 'unāncē unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ñu mēētima nētēn caraisa uni pēxucua quixun ami manānuxun iscatsi quixun Jesús bēruāncēxa.

⁸Usaquian sināncania 'unānquin ca Jesusan aín mēcēn bamacē uni cacēxa:
—Nēri ai ca nēbētsi ēnu niracēt.

Cacēx nirucuatsini ca anu niracēacēxa.

⁹Anua nimainun ca Jesusan an Moisésnēn cuēñeo bana 'unāncē unicama 'imainun fariseo unicama cacēxa:

—Ēsaquin cana mitsu ñucatin, ¿anun ñu mēētima nētēn cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mēētima nētēn cara unin uni itsi 'insīncē 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isēshiti 'ic?

¹⁰Ēsaquin caxun atu ñachatancēxun ca Jesusan aín mēcēnmi ñucē uni cacēxa:

—Ca mēshpat.

Cacēx mēshpatishi ca mēpēxcüacēxa.

¹¹Usaquian 'aia isi xuatati nishi ca uisa caranuna Jesús otí 'ai quiax 'esēnani canancēxa.

Aín 'unānmicē uni 'inúan Jesusan mēcēn rabé 'imainun rabé uni caisa
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹²Usa 'ain ca aín Papabē banai Jesús matānu cuancēxa. Cuantancēx ca imé

'uxti tēai abē banacēxa. ¹³Usai bananēquin ca pēcaracēbētan axa ami sināncē unicama timēxun, mēcēn rabé 'imainun rabé caisquin —ēñecamax ca 'ēn 'unānmitancēxun uni bana ñuixunun 'ēn xuti 'icē —quixun cacēxa. ¹⁴Acamax ca 'iacēxa Simón 'icēbia Jesusan Pedro caquin anēcē, a 'imainun aín xucēn Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonēn bēhicicē, 'imainun Simón axa judíos unibun rabanān nēēti banacē, ¹⁶a 'imainun Judas, Jacobonēn bēhicicē, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacēxa.

'Itsa uni Jesusan 'unānmia
(Mt. 4.23-25)

¹⁷'Unānminuxun a unicama caístancēx ca matānuax taramēcēbutancēx me sapānu 'iacēxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecamanuaxribia ucē 'iacēxa. 'Imainun ca Tiro, Sidón a ēma rabé 'urama 'icē me parún papa rapasu, anu 'icē menuaxribia ucē 'iacēxa. ¹⁸Acamaxa Jesusan bana ñuia cuati timēcāmē'ēomai-nun ca 'insīncē unicamaxribi Jesusan pēxcunun quiax uacēxa. Timētia pēxcüanan ca Jesusan ñunshin 'atimanēn ubiocē unicamaribi pēxcüacēxa. ¹⁹Jesusan aín cushínbi 'itsa uni pēxcucē cupí ca anu 'icē 'insīncēcamān —'ēn ticacēxuinshi ca 'ēribi pēxcuti 'icē —quixun sinani a ticanux tsitsíruacēxa. Usaía 'ia ca Jesusan 'insīncē unicama pēxcüacēxa.

Usai 'i cara uni cuēēnti 'icē quicē bana
(Mt. 5.1-12)

²⁰Usa 'ain ca ami bēsuquin Jesusan aín 'unānmicē unicama cacēxa:
—Mitsux ñuñuma 'aishbi 'ēmi catamē tia Nucēn Papa Diosan mitsu ainan 'aish aín nētēnu 'iti 'imicē cupí camina chuámarua tani cuēñin.

²¹Mitsux 'acēñuma pananquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúxmi panani bēñéaxma 'inun ca Nucēn Papa Diosan mitsu 'inánti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani camina chuámarua tani cuēēnti 'ain.

Masá nuituti iníbi camina Nucēn Papa Diosanbi ca 'ē cuēēnun 'imiti 'icē quixun 'unani chuámarua tani cuēēnti 'ain.

²²Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ēn bana cuacé cupí unin mitsumi nishanan, mitsu cuēēnquinma 'atimaquin ñuianan, mitsun anēmibi 'atimati banacēxbi camina chuámarua tani cuēēnti 'ain. ²³Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca an mitsu 'atimocē unin raracaman, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama bētsi bētsi oquin 'atimocēxa. Usaquin 'unani camina unin 'atimocēxbi —Nucēn Papa Diosan ca nu sinánxunquin aín nētēnu abē upiti tsónun nu 'imiti 'icē —quixun sinani, chuámarua tani cuēēnti 'ain.

²⁴Usa 'aínbi camina ñuñuira 'aish mitsux, usabii 'inuxmabi ashiti mitsun ñu cupí cuēēncē 'aish, Nucēn Papa Diosan nētēnuax cuēēnti 'aishbimi cuēēncēma cupí masá nuituirati 'ain.

²⁵Pitiñu 'imainun camabi ñuñu unicama, anúnmi mitsux pitiñuma 'ianan ñuñuma 'iti nētē ca uti 'icēn. Ucēbē camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bēri 'ēmi sinanima cuēēni cuaicē 'aínbi ca anúnmi mitsux rarumati inti nētē uti 'icēn. Ucēbē camina masá nuituirai inti 'ain.

²⁶Unicaman mitsu rabiçēxbi camina masá nuituti 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucēn Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ñuixuncē unicama rabiçēxa.

—Axa mimi nishcē uni camina nuibati 'ai —quicē bana
(Mt. 5.38-48; 7-12)

²⁷Canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'ēn banami cuatia ēsaquin mitsu cain, axa mimi nishcē unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain. ²⁸Axa mimi 'atimati banacē unicama camina Nucēn Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ñucáxunti 'ain. Ñucánan camina an mi 'usáncē unicamaribi Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ²⁹Mia 'atimocēxunbi camina ami nishquin aribi 'atimotima 'ain. Ésa ca. Mia bētáshcacēxun camina 'aisa tania amoribia mi bētáshcanun 'amiti 'ain. Mín cutúan unin mi bicuancēxun camina biisa tania min camisetaribia binun bimiti 'ain. ³⁰An mi ñu 'inánun quixun ñucacē uni a camina 'inánti 'ain. An mín ñu buáncē uni a camina mín ñu bēxuntēcēnun quixun catima 'ain. ³¹Bētsi uníxa mibē upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuēēncē, usaribi oquin camina mín bētsi unibē upí 'ianan a 'aquinti 'ain.

³²An mitsu nuibacēma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacē unicamaishi nuibacē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an a nuibacē uni nuibananquinia. ³³An mitsu 'aquincēma uni 'aquintima 'ianan an mitsu 'aquincē unicamaishi 'aquincē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an 'aquincē uni 'aquiananquinia. ³⁴Mitsun —a unínribi ca 'ē ñu 'inánti 'icē —quixun sinánquin an ñucacēxun ñu 'ináncē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca

'uchañu uni itsfan ñucácëxun ñu 'inania, —an ca 'ëribi ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin. ³⁵Usa 'aínbi camina mitsun axa mitsumi nishcë uni nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. Unían mitsu ñu ñucácëxun camina —anribi ca 'ë 'inántima 'icë —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Dios, manámi 'icë, an cuëenun mitsu 'imiti 'icën. Mitsun usaquin 'ai camina aséribi aín bëhïcë 'aish an sináncësaribi oquin sináncë 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacëma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶Nucën Papa Diosan unicama 'aquinsa tanquin nuibacësaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacëxunmabi nuíbatí 'ain.

—Unían uni itsi 'uchoxma 'inun
—Jesusan ñuia
(Mt. 7.1-5)

³⁷Bëtsi uni ami manánquin 'uchocëma 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchotíma 'icën. 'Imainun ca 'uchoquinmi uni, bëtsi uni castícanmicëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchoquin castícantíma 'icën. Uni itsíxa mitsumi 'uchacëxunbi camina abë mënfonanquin manumiti 'ain. Usoquin 'aími unibë mënfonania ca Nucën Papa Diosan mitsux amí 'uchacëxunbi mitsun 'ucha tërénquin manuti 'icën. ³⁸Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnmi uni itsi ñu 'inánan 'aquincë 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Mitsúnmi 'inánan uni itsi 'aquincësaribi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Unían uni itsfan 'ináncëxun aín burasanu tsëncaquin ñu purucësamaira oquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën.

³⁹Uisa unin cara uni itsi 'aquinti 'icë quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—¿Bëxuñu unin cara bëxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'ic? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën. ⁴⁰Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni 'unáncësaribi oquin 'unanima. Usa 'aínbi ca an ñu 'unánmicë unían 'unánmicëxun ñu 'unántancëx asaribi 'iti 'icën.

⁴¹Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ësa ca. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuña 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴²¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin
unin 'unánti 'icë quicë bana
(Mt. 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima. ⁴⁴Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutíma i an tuaíma. ⁴⁵Iisaribi ca uni 'icën. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia.

—**Ēsa ca —quixuan Jesusan
rabé xubu ñuia**
(Mt. 7.24-27)

⁴⁶¿Uisacasquin caramina —mix camina 'en 'Ibu 'ai —quixun 'è caquinbi 'en mitsu cacësabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷An 'emi sinánquin 'en bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acé uni ax cara uisa 'icé quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti nēmfonquin me naécé usaribi 'icén. 'Uí 'ibúcëbëa baca 'itsaira 'ëia ami aín bai tucanquicëbëbi ca a xubu upí oquin 'acé 'aish shaiquima. ⁴⁹Usa 'aínbi ca an 'en bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acéma uni ax ca an masinu xubu 'acé unisaribi 'icén. 'Uí 'ibúcëbë, baca 'itsaira 'ëi, ami aín bai tucanquicëbë ca a xubu puxucuti 'icén. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasbuti 'icén.

Romanu 'icé capitán Jesusan pëxcúa
(Mt. 8.5-13)

7¹Unicaman cuanun bana ñuixun-tancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. ²Capernaúm anu ca Romanu 'icé capitán achúshi 'iacëxa. An a capitán ñu mëëxuncé uni ca an nuibairacé 'aishbi 'insíanx bamatisa 'iacëxa. ³Usa 'ain ca —an uni 'insíncé pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quíaxa raíri unicama quia cuaxun, capitanën judfós caniacécé uni raíri ñucáquin cacëxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'en ñu mëëxuncé uni pëxcúia unun 'è caxunti 'ain.

⁴Cacëx cuanxun ca capitanëan cacësabi oquin Jesús cacëxa. Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icén. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icén.

⁵An ca nuxnu judfós unibu 'icé nu nuibaquin nuxnu anu timéti xubu nu 'amixuanxa.

⁶Usaquian cacëx ca Jesús atubé cuancëxa. Cuanquían aín xubu raraobiancëbëtan ca capitanën aín 'unáncé uni raíri xuquin ësaquin Jesús camiacëxa:

—Mixmi 'esamaira 'ain cana mibë sënënmá 'ixun 'en xubunumi unun mi camiman. ⁷Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judfós uni caniacécëshi mia canun can. 'Ën unimi 'è pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitécé nin, anuaxbimi 'en unia pëxcunun quiax quinun. ⁸Cana 'unan min banáxbi ca cushi 'icé quixun. 'Ën cana 'apun 'è cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucaman-ribi ca 'en bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'en cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'en cacëx ca bëtsix aia. An 'è ñu mëëxuncé uni —ñu ca 'at —quixun 'en cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'en ñu mëëmicé uni mixmi —ca pëxcúti 'icé —quicëbëshi pëxcúti 'icén.

⁹Usaía capitanën xucé unicama quia cuati cuëni cuainacëquin ca Jesusan an nuibiancë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ëné uníxa 'emi catamécësaribitia 'ia cana judío uni achúsibi ca 'en bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'en cacëx ca cuania. —Ca ut —hibi iscëma 'ain.

¹⁰Usaía 'icëbë xubunu cuantécënquin ca capitanëan xucé unicaman a ñu mëëxuncé uni asábi 'icé, pëxcúcé isacëxa.

**Casunamécë xanun tuá
bamacëbi Jesusan baísquimia**

¹¹Itsama nètë 'icëbë ca Naín cacé ëmanu Jesús cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicé unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abé cuancëxa. ¹²Cuanx Naín ëmanu bëbaquin ca uni bamacëa, chupan rabúncé, bacétinën buáncania isacëxa. A unín titax ca tuá itsiñuma 'ianan casunamécë xanu 'iacëxa. Abé ca

'aisamaira uni Nañ ëmanuax a catícabiani cuancëxa. ¹³A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacëxa: —Iánxma ca 'it.

¹⁴Caí anu cuanquian anun buáncë bacëti mëécëbë ca an a buáncë unicomax niracëacëxa. Niracëcëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bëná uni, cana mi cain, ca nirut.

¹⁵Usaquin cacëxëshi ca bamacë uni baísqui tsóracëti banacëxa. Usai 'icëbëtan ca Jesusan —ca asábi 'icën, ca mibë 'itëcënti 'icë —quixun aín tita cacëxa. ¹⁶Usaía 'ia isi ratuti racuëtiubi cuëëni ca unicomax Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicomama ñuixuntí uni aira ca ënëx 'icë —quianan ca —Nucën Papa Diosaxbi ca aín unicomama 'aquini uaxa —quiacëxa.

¹⁷Usaquian Jesusan 'acëa chanioia ca Judea menu 'icë unicomama 'imainun axa Judea 'urama 'icë menu 'icë unicomamariubi cuacëxa.

**An uni nashimicë Juanëan
aín uni rabé Jesúsnu xua
(Mt. 11.2-19)**

¹⁸Usa 'ain ca Jesusan 'acë ñucama ñuiquin aín 'unánmicë unicomaman Juan cacëxa. ¹⁹Cacëxun ca Juanën aín uni rabé Jesúsnu cuantánun xuquin ësaquin ñucáquin catánun quixun cacëxa: ¿Mix caramina asérabí axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsíxa uti caínti 'ain? ²⁰Usaquian canun quixuan xucë cuanx bëbaquin ca Jesús cacëxa:

—Juan an uni nashimicë an ca mi ñucánun quixun xuquin ësaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina asérabí axa utinu nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsí uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹Juanën xucë unicomamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucë pëxcüanan

ñunshin 'atimanën ubíocë unicomaribi pëxcüanan bëxuñu unicomaribi bëpëxcüacëxa. ²²Usaquin 'axun ca Juanën a ñucánun quixun xucë unicomama Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicomama ñuixuniamí cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquimicë 'insññu unix ca pëxcutia, pabë unín ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ²³Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë químa ax 'ëmi sináncë unicomamax ca chuámarua 'i cuëënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicomama cacëxa.

²⁴Juan, an uni nashimicë, an xucë unicomama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicomama 'aisamaira 'icë, Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ²⁵¿Ax usama 'ain caramina uisa uni isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë 'ianan uisa ñu cara cuëënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ²⁶¿Usa uní isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Asérabí cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicomaman ñuixuncë bana 'íasamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ²⁷Juan ñuiquian ënë menu

ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isaiás cuëñeömiacëxa, ësai quicë:

A caxu mi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëñoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸Usaquin cuëñeö bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iasamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iixa. Usa 'ain ca a unicama 'iasamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'afshbi Juan 'iasamaira 'icën.

²⁹An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanën nashimicë, acamax ca —Nucën Papa Diosan mëñosabi oi ca asábi 'icë —quiax quiacëxa. ³⁰Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñeö bana 'unáncë unicaman, Juanën bana cuaisama tani an nashimicë 'iti cuëñcëma 'ixun, Nucën Papa Dios cuëñcësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ësakinribi cacëxa:

—'Ënë nëtënu bërí bucuë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ³²Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'afshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinën raíri ësakin caia: Cuai chirini cuëñun nun paca banocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan. ³³Usaribi ca

ënë nëtënu bucuë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mëscú picëma 'ianan vino xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ³⁴Usoquian Juanën 'acësoquin 'aqinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësakin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania quixun.

³⁵Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ënë menu unun 'ë xuá, an 'acë ñucamax asábi 'icën. —Usa ca —quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'ia

³⁶Fariseo uni achúshi aín anë Simón, an aín xubunuxun abëtan pi unun cacëx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancëx abëtan pi tsoócëxa. ³⁷Anua 'ain ca a ëmanu 'icë xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acënu 'arucë sanuira 'inínti ro a bëi uacëxa. ³⁸Uxun ca a caxu uax aín taë 'icë anu nitsax inquin aín bëun Jesusan taënu tuscaquin tachabocëxa. Usaquin 'aqin ca aín bunbi tatëreanan tatsucucaquin 'inínti ron 'acëxa. ³⁹Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacë, an sináncëxa: Ënë unix asérabi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ixun ca uin cara a tamëëtia quixun 'unánan an tamëécë ax cara uisa xanu 'icë quixun 'unántianxa. Ënëx ca xanu 'aisama 'icën. ⁴⁰Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacëxun ca cacëxa:

—Asábi ca, 'ë ca cat.

⁴¹Cacëxun ca Jesusan ësakin Simón cacëxa:

—Ĕnĕx ca ĕsa 'icĕn. Achúshi uni ca uni rabĕtan curíqui ribíanxa. Achúshinĕn quinientos curíqui ribínmainun ca bĕtsin cincuenta curíquishi ribíanxa.

⁴²Ribínxunbia cupíocĕxunma oquin ca a unin an ribíncĕ uni rabĕ a caxa: 'Ĕmi cupíocĕxmabi ca asábi 'icĕn, cupíoima camina cuanti 'ain. Simón, ¿usa 'ain cara min sináncĕ a uni rabĕ uinu 'icĕxira bĕtsix 'icĕsamaira oi a ribíncĕ unimi sinani cuĕĕnti 'ic?

⁴³Cacĕxun ca Simonan cacĕxa:

—'Ĕn sináncĕx ca an 'itsaira curíqui ribíncĕ, ax bĕtsíxa 'icĕsamaira oi a unimi sinánti 'icĕn.

Quia ca Jesusan cacĕxa:

—Usa ca.

⁴⁴Usaquín cai ami bĕsuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacĕxa:

—¿Ĕnĕ xanúan 'aia caina isin? 'Ĕx min xubunu atsiniami anun 'ĕx tachucanun min 'unpax 'inaniamabi ca ĕnĕ xanun aín bĕunan tachaboxun aín bun 'ĕ tatĕrĕanxa. ⁴⁵Minmi bĕtsucucacĕmabi ca an 'ĕmi sinánquin ĕnquinma 'ĕ tatsucucaxa. ⁴⁶Minmi xĕnin 'ĕn maxcá 'acĕmabi ca an 'inántisa xĕnin 'ĕn taĕ 'axa. ⁴⁷Usa 'ain cana mi cain, an 'itsaira 'ĕ nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aíshbi ca tĕrĕncĕ 'icĕ quixun. An, 'ĕn 'ucha ca 'itsamashi 'icĕ quixun sináncĕ uni, ax ca aín 'ucha tĕrĕncĕ 'aíshbi 'itsamashi 'ĕ nuibatia.

⁴⁸Ĕsoquin Simón catancĕxun ca Jesusan a xanu cacĕxa:

—Min 'uchacama ca tĕrĕncĕ 'icĕn.

⁴⁹Usoquin Jesusan caia cuati ca axa abĕ tsócĕ unicamax ratuti canancĕxa:

—¿Uisa uni cara ĕnĕx 'ic? Anbi ca 'ucha tĕrĕnia.

⁵⁰Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacĕxa:

—'Ĕn min 'ucha tĕrĕnti sinani 'ĕmi catamĕti camina min 'ucha tĕrĕncĕ 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

An Jesús ñu 'axuan xanucama

8 ¹Usotancĕxun ca Jesusan ĕma chacamanu 'imainun ĕma chucúma-racamanuribi cuanquin, anu 'icĕ unicama bana ñuixunquin 'unánmiacĕxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucĕn Papa Diosan 'ĕmi catamĕtia uni ainan 'imiti nĕtĕ ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancĕxa. Usocĕbĕ ca aín 'unánmicĕ unicama mĕcĕn rabĕ 'imainun rabĕ, acamax abĕ niacĕxa. ²Imainun ca bĕtsi bĕtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icĕbia pĕxcucĕ, acama 'imainun bĕtsi bĕtsi xanu 'insíncĕ 'icĕbia pĕxcucĕ, acamaxribi Jesús bĕ niacĕxa. Acamax ca María, aín anĕ itsi Magdalena, anuaxa mĕcĕn achúshi 'imainun rabĕ ñunshin 'atima chiquícĕ, ^{3a}'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincĕ uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincĕ xanu raíriribi 'iacĕxa.

Bana itsi ñuicĕsoi an ñu 'apácĕ uni ñuicĕ bana (Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

⁴Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nĕbĕtsiorati timĕcamĕ'ĕocĕxa. A unicamax ca 'itsa ĕmanuax anu riquiancĕxa. Usaía 'icĕbĕtan ca Jesusan bana itsi ñuicĕsoquin ĕnĕ bana ñuiquin ĕsaquin cacĕxa: ⁵—An ñu bĕru 'apácĕ uni ca aín naĕnu 'apáquin ñu bĕru sacai cuanxa. Sacacĕx ca raírínĕx bainu nipacĕxa. Nipacĕcĕ ca unin amáxa. Usa 'icĕ isbĕtsini uxun ca ñuina pĕchiñunĕn 'eaxa. ⁶Raírínĕx ca maparañu menu nipacĕaxa. Nipacĕax coóxbi ca a mexa cĕxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷Raírínĕx ca muxañu menu nipacĕaxa. Nipacĕax coi ca 'iruaxa. 'Iruxunbi ca muxan abĕ coquin mapurucĕxun tuacĕma 'icĕn. ⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bĕru ax me upínu nipacĕaxa. Nipacĕax

coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa.
Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iixa.

Usaquin catáncëxun ca Jesusan
munuma banaquin cacëxa:

—An aín pabitan ënë bana cuacë unin
ca aín nuitunëmbi sinánquin cuati 'icën.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuicëxa quicë bana**
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

⁹Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñui
quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë
unicaman ñucácëxa. ¹⁰Ñucácëxun ca
Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uni itsían 'unániamabi camina
mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicë
xun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'Ën 'aia
isquin ca atun 'ën cushi Nucën Papa
Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun
pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca
uisai quicë cara quixun 'unanima. Usaía
atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin
bana ñuixunin.

**Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui
quicë bana 'icë quixuan**
Jesusan ñuia bana
(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

¹¹Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñui quicë bana ax
ca ësaí qui quicë 'icën: Ñu bëru
'apácësaribi ca Nucën Papa Diosan bana
'icën. ¹²Anúan uni nicë me iru anu
nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi
uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia
—asérabi ca usa 'icë —quixun sináncë
bëma anu xun ca a bana aín nuitu
mëu sinani Nucën Papa Diosan 'inux
iéaxma 'inun quixun uni ñunshin
'atimanën 'apun manumia. ¹³Maparañu
me bëxbánua ñu bëru nipacëcë usaribi
ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën
Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
aín nuitunën sinania. Sinánquinbi ca

maparañu menu nipacëcë ñu bëru
tapun 'itsañuma usaribi 'ixun, Nucën
Papa Diosan bana 'acë cupí ami
cuaianan ami nishquin unin 'atimocë
xun, tënëquinma a bana manuquin
ënia. ¹⁴Muxañu menua ñu bëru
nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A
unicaman ca Nucën Papa Diosan bana
cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti
'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi
ca ënë menu 'icë ñuishi sinánan 'itsa
ñuñu 'aish cuëenti sinani, ñu bërúxa me
chucu muxañu menuax aín bimi upiti
pëcëcëma, usaribi a unicama 'icën.

¹⁵Me upínua ñu bëru nipacëcë, usaribi
ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën
Papa Diosan bana asérabi cuacë 'ixun
aín nuitunubi racanaquin upí oquin
sinánquin, uisai cara ñu 'icëbëtanbi
ënquinma a bana quicësabi oquin 'aia.
Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax
cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira
bimiñu usaribi 'icën.

Ca ësa 'icë quixun lamparín ñuicë bana
(Mr. 4.21-25)

¹⁶Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín
bimitancëxun ñu tëmú an bëpánun
nanan anu 'uxti tëmúribi nantima 'icën.
Usaquin 'aquinma ca axa xubunu
atsíncë unicaman upí oquin isnun, anu
lamparín nanti, anu nanti 'icën. ¹⁷Uni
itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni
itsin cuanunma quicë banacama abi ca
'unáncë 'iti 'icën. ¹⁸An 'ën bana cuaquin
a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën
bana itsiribia cuanun Nucën Papa
Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an
'ën bana cuaquinbi sináncëma uni, a,
an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a
camabi Nucën Papa Diosan manumiti
'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë
banacama upí oquin cuaquin, a bana
quicësabi oquin 'ati 'ain.

**Jesusan ca amia sináncë
unicama aintsi oia quicë bana**
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹Ësaquian unicama bana ñuixuncëbë aí ca aín tita 'imainun aín xucéantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa. Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtémia
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²²Bëtsi nëtéan manë nuntinu 'iruia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parúnppa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³Cuani ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parúnppa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa. ²⁴Usaía 'icëbë racuéquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësuquin ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan bëchúnribi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtéishimainun ca baca bëchúnribi nëtéacëxa. ²⁵Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

Cacëx ratuti racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? An cacëxun ca suñúanëñbi, bacánbi aín bana cuatia.

**Ñunshin 'atimañu uni Jesusan
pëxcüa, cuchi bacamiquia**
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa.

²⁷Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni anu 'icë ëmanuax ucë an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uni maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ^{28,29}Itsa oquian ñunshin 'atimanën 'amicëxun ñu 'aia ca unin uni itsi ubíoxunma 'anun aín manë risin nëacëxa. Usocëxbi ca manë risi tëcapabiani ñunshin 'atimanën 'imicëx anu uni 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'aísha a mërái aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uniuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncénquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? 'Ë tëmëramixunma ca 'at.

³⁰Cacëxun ca Jesusan ñucacëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ëx cana 'Ëxcuirá caquin anëcë 'ain.

³¹Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha nëmínra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ³²Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsinun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. ³³Cacëx ca ñunshin 'atima a uniuax chiquíquianx cuchinu atsíncëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuëtúnuax parúnppanú rëucubuti bacamiqui cëñuacëxa.

³⁴Usaía 'ia isbiani ca an cuchí bërúan-cë unicaman abáquiiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa.

³⁵Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iaxa quixun isi riquian-cëxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiqúicë a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mënínushi 'aish, Jesús tanáin tsócé isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuécancëxa. ³⁶Usa 'ain ca an iscëcaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcúaxa quixun axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ³⁷Ñuixuncëxun ca a mecamanu 'icë unicaman racuéraquin aín nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa. Cacëx manë nuntinu 'iruquiani ca cuancëxa.

³⁸Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiqúicë uni an abë cuancatsi quixun Jesús cacëxa. Cacëxunbi ca Jesusan aín xubunua cuantánun quixun xuquin abë cuanxma 'inun cacëxa. ³⁹Caquin ca ësaquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancë xun camina min aintsi 'ibucama uisoxun cara Nucën Papa Diosan mi pëxcúaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquiian cacëx cuanxun ca aín aintsi 'ibuishima a ëma chanu 'icë unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.

Jairo cacë unin bëchicë 'imainun xanu 'insíncë ñui quicë bana
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰Ucë manánuax Gadara menu 'icë unicama ëbëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncë nëcë manan utëcëancëxa. Utëcënia ca 'aisamaira uni parúnppa cuëbí ricuatsinxun caíancëxa. ^{41,42}Caín-cëxa bëbaia ca anu judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo

cacë, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca aratsushi 'icën, mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu ca ax 'icën. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'ën xubunu cuanti 'ain.

Cacëx abë cuania ca 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa.

⁴³A unicama nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. A xanux ca mëcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncëxun a cupíoquin aín ñucama cëñuibi ca pëxcúama 'icën. ⁴⁴Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinani, a caxu cuanquin aín chupa ticacëxa. Ticaíshi ca aín imicë nëtéacëxa.

⁴⁵Usai 'icëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin cara 'ë ticax?

Cacëxun ca a rapasu 'icë unicaman —'ën cana mi 'acëma 'ai —quixun cacëxa. Camaxunbia usaquin cacëbëtan ca Pedro 'imainun abë 'icë unicaman cacëxa:

—Mi ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'ainbi caramina, uin cara 'ë ticaxa, quiax quin?

⁴⁶Usaquiian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'ën sinanënsi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'ë ticaxa quixun.

⁴⁷Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bërëruí, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcé xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcé aribi Jesús ñuixuancëxa. ⁴⁸Ñuixuncëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

⁴⁹Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

⁵⁰Caia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan. Usaquinmi sinácëbë ca pëxcúti 'icën.

⁵¹Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsinun atsinmiquin, uni raíricama ëmáinshi bërúnun quixun cacëxa. ⁵²Usai xubunu atsinquian cuacëxbi ca ini bëunan mëscuti rarumabacëxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacëxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁵³Ësaquian cacëxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca béri 'aíma 'icë —quixun 'unánquin ca 'usáncacëxa. ⁵⁴Usoquian 'usáncacëxunbi aín mëcënan mëínquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacëxa:

—Xu xanu, ca nirut.

⁵⁵Usoquian cacëxëshi ca baísqui niruacëxa. Nirucëbëtan ca aín aintsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacëxa.

⁵⁶Usoia isi ca aín papa aín tita cuëëni ratúira ratúacëxa. Ratutia ca Jesusan cacëxa:

—Mítsúnmi iscë ñu ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9¹Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—Anúnmi uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëca-

maribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

²Usoquin catancëxun ca —Nucën Papa Diosan ca 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë —quixun unicama ñuixunuan 'insíncëcama pëxcunun quixun aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ³Xuquin ca cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti 'ain. Rabé camina ami pañuti chupa buántima 'ain.

⁴Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biísama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain.

⁶Usaquin caquian Jesusan xucëx camabi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëënun, ñuixuancëxa. Ñuixunuan ca uni 'insíncëcama pëxcuacëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷Unicaman Jesusan 'acë ñucama chaniaioa cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icë —quix sináncasmacëxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísqui axa —quix quiacëxa. ⁸Raírinëx —Elías ca utëcëanxa —quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixun unicama achúshi sapi ca bama 'aishbi baísqui axa —quix quiacëxa. ⁹Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacëxa:

—'Ënbi cana Juan tëbís camian. ¿Usa 'aínbi cara a uni camabi unin chaniocë ax ui 'ic?

Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

¹⁰Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun atun 'acë ñucama Jesús ñuixuancëxa.

Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida ëma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa. ¹¹Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chaniaoa cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icë anu cuancëxa. Usaía 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë quixun ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

¹²Usaquin 'acëbëa bari cuabúcébëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Ëñë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

^{13,14}Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën. Sapi cananuna unicama piti maruxuni cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

¹⁵Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. ¹⁶Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin

Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun páncëñun tsatsa tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. ¹⁷Jesusan 'ináncëxuan aín 'unánmicë unicaman mëtfacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin piia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa.

Pedronëan —mix camina Cristo 'ai

—quixun Jesús ca

(Mt. 16.13-28; Mr. 8.27-29)

¹⁸Nëtë itsían Jesús aín Papa Diosbë banamainun ca aín 'unánmicë unicama-xëshi abé 'iacëxa. Anu 'icë ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁹Cacëxun ca cacëxa:

—Rafrinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Rafrinëx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Rafrinëxribi ca quia, mix ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicamaxa bama a achúshinëxa baísquicë a 'ain.

²⁰Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, Nucën Papa Diosan ënu unun xuti, axa uti nun caíncë, a 'ain.

'Ëx cana unín 'acëx bamati

'ai quiáxa Jesús quia

(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)

²¹Ësaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixun-xunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa. ²²Canan ca cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, 'ën bana cuaisama tani, 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²³Usa 'ain ca anu 'icë unicama Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁴Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënuushi upitax tsóti sínánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁵Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sínáncëma 'aish aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacë bë aín ñucama ax ñancábía bicë 'icën. ²⁶Ui unix cara 'ënan 'itimi rabianan 'ën bana quicëσαι 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ëxribi rabínti 'ain, 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni. ²⁷Usa 'aínbi cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën.

Jesús bëtsia

(Mt. 17.1-13; Mr. 9.2-8)

²⁸Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca męcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtësa 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani Pedrocëñun Juan, Jacobo, acamaíshi buani Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai

cuancëxa. ²⁹Anu cuantancëx bëbatancëx aín Papa Diosbë banai ca aín bëmánan bëtsiacëxa. Bëtsicëbë ca aín chuparibi uxuira 'aish ichuquicë 'iacëxa. Usaía 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacëxa. ³⁰Usa 'icë isanan ca rabé uni, Moisés 'imainun Elías, Jesúsbë banaia isacëxa. ³¹Atun iscëx ca a uni rabëtax Nucën Papa Diosan cushían ichúquin pëcacë nëbëtsi 'iacëxa. Usa 'aish abë banaquin ca Jesús, unífan bicëxa Jerusalé nuax bamati, acama ñuiquin cacëxa. ³²Usa 'ain ca 'uxcënan ténáncëxbi 'uxquinma Pedro 'imainun abë 'icë uni rabëtan Jesús bëtsicë isanan abë 'icë uni rabé aribi isacëxa. ³³Moisésbëtan Elíasnën a ëbiania isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacëxa. ³⁴Usaía quicëbëtainshi ca cuinan acama mapuacëxa. Usocëx ca Pedro, Juan, Jacobo, acamax racuéacëxa. ³⁵Racuéquin ca cuín mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ën nuibacë bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

³⁶Ësai banaia cuatancëxuan iscëx ca Jesúsëshi anu 'iacëxa. Usaía 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro 'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icën.

Ñunshin 'atimanën bërërumicë tuá Jesusan pëxcüa

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷Usaía 'ion pëcaracëbëa Jesús matánuax ubücëbë ca 'aisamaira uni a bëñai cuancëxa. ³⁸A unicama achúshinën ca cuënishquin Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë ca is. Bëchicë itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'ë

pëxcuxunti 'ain. ³⁹Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca 'itsai cuëncëni aín cuñun bacux bëanan aín namiribi nimëti bërëruia. Usaquin 'ai ca 'ën bëchicënuax chiquítisama tania. ⁴⁰Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmäxa.

⁴¹Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asërabi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'ënu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa.

⁴²Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacëmiquin aín nami nimëtia bërërunun 'imitëcëancëxa. Usaquian 'imia chiquínun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamaira 'icë —quixun sinani ratúacëxa.

**'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
quiáxa Jesús quitëcëan**

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

An ca bëtsi unían 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

⁴⁴—Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uísa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën.

⁴⁵Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiama pain 'icën. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuéacëxa.

**Uix cara bëtsi unicamabëtan
sënénmaira 'icë quicë bana**

(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënénma 'icë —quiax atúxbi ñucacanáncëxa. ⁴⁷Ñucacananía atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsfancëxa. ⁴⁸Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'ëishima, 'ën Papa Dios, an ënu unun 'ë xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan bëtsi unibëtan sënénmaira isia.

**An nu ñuicëma uni, ax ca
nubë upí 'icë quicë bana**

(Mt. 9.38-40)

⁴⁹Ësaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquíti cuënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

⁵⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

**III. JERUSALENUA JESUS CUAN
(9.51-19.28)**

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹Anúan aín Papa Diosnu cuantëcënti nëtë 'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantëcënti sináncëxa. ⁵²Cuanuxun ca uni raíri anpan rëcuénquiani cuanun

xuacëxa. Xucëx cuanx Samaria menu 'icë ëma achúshinu bëbaxun ca uinu cara Jesús aín 'unánmicë unicamabë 'uxti 'icë quixun bariacëxa. ⁵³Bariabi ca anu 'icë unicaman —ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín ëmanu 'imiti cuëëanma 'icën. ⁵⁴Usaía 'ia oi nishquin ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati caramina cuëënin?

⁵⁵Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'ënan 'ixunbi camina uisaira cara 'ën uni 'iti 'icë quixun 'unaniman.

⁵⁶Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun 'iéminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi ëmanu cuancëxa.

Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia
(Mt. 8.18-22)

⁵⁷Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

⁵⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Ñu pëchíñunëx ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

⁵⁹Catancëxun ca Jesusan uni itsi —'ëmi sinani ca 'ëbë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

⁶⁰Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinánti-sama tancë uni, an bamacë uni maínun ëanan camina mín, 'ëmi catamëtia ca

Nucën Papa Diosan uni ainan 'imia quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

⁶¹Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'Ëx cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'ën xubunu 'icëcama pain bërúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

⁶²Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. An vaca bënënu buáncëxun me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icën.

**Setenta unicama Jesusan
bana ñuixunun quixun xua**

10 ¹Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi ëmanu bana ñuixuni cuanti sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mécën rabé 'imainun rabé acama xuquinma, uni raíri setenta caístancëxun rabé rabé, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa. ²Xuquin ca cacëxa:

—'Aisamaira uníxa 'ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënua 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icën. Usa 'ain camina Nucën Papa Dios axa ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin. ³Camina cuanti 'ain. 'Ën cana carnero 'inúan nëëcë nëbëtsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëaratia. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbëbi camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain. ⁴Burasacëñun

camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina níraccéax 'uran unibë banatima 'ain. ⁵Anumi 'iti xubunu atsinquin camina anu 'icë unicamaxa chuámashi 'inun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁶A xubunu 'icë unin mitsubë upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuëeni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ⁷Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibéquintima 'ain, anu paínmi atsinçë xubu anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xëati ñu a anu 'icë xanúan mitsu 'inancëxun piti 'ain. An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia. Usa 'ain camina atúan mitsu 'inancë ñu a piishiti 'ain. ⁸Cuanx ëmanu bëbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisa tancëbëtan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹Camina anua 'icë 'insincë unicama pëxcuquin, 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan anun a ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun cati 'ain. ¹⁰Cuanx ëmanu bëbaia anu 'icë unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancëbëtan camina anu 'itsa uni 'icë bai, anuxun ësaquin cati 'ain: ¹¹Nunu mitsu cacë bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun mitsun 'unánun cananuna nun taxacanua 'icë mitsun ëmanu 'icë me cupucë tërënbianin. Nux cuancë 'aínbi camina 'unánti 'ain, axa Jesúsmi catamëccama Nucën Papa Diosan anun ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹²'Ën cana mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí 'iti 'icën.

Bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicaman

Jesusan bana cuaisama tan

(Mt. 11.20-24)

¹³Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana aséabi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acésaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ¹⁴Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën, Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícantí 'icën. ¹⁵Capernaúmnuax ucë unicama, ímitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain.

¹⁶Caxun ca a xuti unicama ësaquinribi cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni, an ca 'ën banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsun bana cuaisama tancë uni, an 'ën banaribi cuaisama tania. An 'ën bana cuaisama tancë uni, an ca Nucën Papa Dios, an ënë menu 'ë xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utëcëan

¹⁷Bana ñuixunuan xucëxun ca a setenta unicaman ñuixunbëtsini utancëxun Jesús usoquian ñu 'acëcama ñuixunquin ësaquin Jesús cacëxa:

—Minmi nu xucë ca ñunshin 'atimanënbi nun bana cuaxa, nun nu —ca chiquít —cacëx ca uninuax chiquíaxa.

¹⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Caná náfnuax menu bënëtishi 'ibucësaria ñunshin 'atimanën

'apu Satanás naínuax nipacétia cana isacén. ¹⁹Camina 'unánti 'ain, 'ën cushi cana mitsu 'inan. 'Ën mitsu 'inancé 'ain camina runu 'imainun nibanta amatíbi asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aia tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanén mitsu 'atima 'icén, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰Ñunshin 'atimanén mitsun bana cuacé cupí cuëncésamaira oi camina mitsun anécama ca Nucén Papa Diosan nētēnu 'icé quiricanu 'acé 'icé quixun 'unani cuëinra cuëenti 'ain.

Jesús cuëëan

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹Usaquin catancëxun ca Jesusan, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti cuëenquin, aín Papa Dios cacëxa:

—Ën Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icé ñucaman 'Ibu 'icé cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unancé unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acé cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëëan.

²²Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icé unicama amiribishi cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmiäxa. Uinu 'icé unímbi ca uisa uni 'ianan añu 'ai carana 'ëx uacén quixun 'unanima. 'Ën Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icé unímbi, uisa cara Nucén Papa Dios 'icé quixun 'unanima. Aín Bëhicé, 'ën cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ën uisaira cara ax 'icé quixun 'unánmisa tancé unicama anribi 'unania.

^{23,24}Catancëxun ca Jesusan uni raírinëan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicé unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bëräma an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicama

'imainun 'apu unicanaribi, Cristo ca uti 'icé quixun 'ë ñuiquin cuëñö bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icé quixun istisa tanquinbi isáma 'icén. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icén. Usa 'aínbi ca an, mitsun 'acësaribi oquin, 'ën ñu 'aia isanan 'ën uni bana ñuixunia cuacé unicanamax cuëinra cuëënia.

Samarianu 'icé uni Jesusan ñuia

(Mt. 22.34-40; Mr. 12.28-34)

²⁵An Moisésnën cuëñö bana 'unancé uni achúshinën ca uisoquin caraisa caia quixun 'unancatsi quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa:

—¿Añu carana 'ëx ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'inuxun 'ati 'ain?

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Moisésnën cuëñö banax cara uisai quixun? ¿Min iscëx cara uisai quin?

²⁷Cacëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Ca quia, "Min 'Ibu Diosmi camina asérabí cuëëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëncé sabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bërúancacësaribi oquin min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icé 'aquinti 'ain".

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina 'ë can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'iti 'ain.

²⁹Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuëñö bana 'unancé unin amiribishi ñucátëcëncatsi quixun Jesús catëcëancëxa:

—¿'Ën aintsicama 'acësaribiquin carana ui unicanaribi nuibaquin 'aquinti 'ain?

³⁰Cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—'Ënëx ca ësa 'icén. Achúshi unix ca bain Jerusalénuax, Jericó ëmanu cuanxa. Cuaniabí ca an ñu mëcamacé unicanan bixun aín ñucama bianan aín chupaca-

maribi bianan bamatisoquin mēëxun racánbianxa. ³¹Usobiania an mēcamacē unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racacē mēraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa. ³²Ratánbiania a sacerdote cuan ca bētsi sacerdoteribi, Levitan rēbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racacē uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa. ³³Usoquian a rabētan ratánbiancēbēbi ca Samaria menu 'icē uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racacē isquin ca an cuni a uni nuibaxa. ³⁴Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xēni ro 'imainun vino anun 'axa. 'Atancēxun ca anua téacēcamaribi chupa sanin tēcērēcaxa. Ugotancēxun anúan nicē aín ñuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronan pimiquin bēruánxa. ³⁵Usoquian 'oon pēcaracēbē cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ènē uni camina 'ē bēruánxunti 'ain. Bēruánquinmi ènē curíqui cēñuquin minanēnribi 'aquinia cana utēcēnquin mi cupiótēcēnti 'ain.

³⁶Usoquin Samaritano ñuiquin catancēxun ca Jesusan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē uni cacēxa:
—An ñu mēcamacē unicaman mēētan-
cēxun bai rapasu ēbiancē uni a ca rabé
'imainun achúshi unin mēraxa.
¿Mēraquin cara min sináncēxun a
unicama uinu 'icēinra racacē uni a
nuibaquin aín aintsi 'aquincēsaribi
oquin 'aquianx?

³⁷Usaquin cacēxun ca cacēxa:
—An aín aintsi 'aquincēsaribi oquian
axa racacē uni 'aquicē ax ca axira
tsiancuatsini ucē uni a 'iixa.

Usaquin cacēxun ca Jesusan cacēxa:
—Usa ca. Usaribi oquin camina
minmi min aintsi nuibaquin 'aquincēsa-
ribi oquin uni itsiribi nuibaquin
'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain.

Marta 'imainun María ñui quicē bana

³⁸Bain cuanía achúshi ēmanu bēbaia
ca anu 'icē Marta cacē xanun aín
xubunu Jesús atsínmiacēxa. ³⁹'Atsintan-
cēxun bana ñuixunia ca Martañēn
xucēn, María, axribi anu 'ixun, a tanáin
tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacēxa.
⁴⁰Maríanēan bana cuamainun ca
Martañēn Jesusan bana cuaquinma piti
'aruanan bētsi bētsi ñu 'acēxa. 'Aquin ca
anu cuanquin Jesús cacēxa:

—Caramina isiman, 'ēn xucēnan ca 'ē
'aquinima, 'ēinshi cana ñu 'ain. 'Èa ñu
'aquini unun ca cat.

⁴¹Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ñu
'ati sinani bēnētín. ⁴²Usa ñucama 'ati
asábi 'aínbi ca 'ēn bana cuati, ax bētsi
ñu 'ati sináncēsamaira oquin sinánti
asábiira 'icēn. Maríanēn ca usaquin 'ati
sinánxa. Usa 'ain cana 'ēn a 'axunma
'anun catima 'ain.

Nucēn Papa Diosbē banaquin ēsaquin cati Jesusan ñuia (Mt. 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Nētē itsin aín Papabē banatan-
cēxa sēnēnia ca aín 'unánmicē
uni achúshinēn Jesús cacēxa:

—Juanēn ca aín 'unánmicē unicama
Nucēn Papa Diosbē banati 'unánmiaxa.
Usaribi oquin camina nuribi abē banati
'unánmiti 'ain.

²Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Nucēn Papa Diosbē banaquin
camina ēsoquin cati 'ain:

'Èn Papa Dios, naínu 'icē, mix
camina asérabi min sinan upíra
'ain. —Usa camina mix 'ai
—quiax ca camabi uni mi ñui upí
banáinshi banati 'icēn. Aín 'Apu
'icēa camabi unin mi rabiti cana
cuēnín. Usaquian mi 'anun
camina 'imiti 'ain. Min nētēnu-

xuan ángelcaman 'acēsari bi
oquian ënë nētēnuxun unicaman
mix cuēēncēsabi oquin 'ati cana
cuēēnin. Usaquian 'anun camina
'imiti 'ain. ³Bērī nētēn camina
nun piti anun nux tsóti a nu
'inánti 'ain. ⁴Unían nu 'atimocē
xunbinu aribi 'atimoquinma a
ñucama sinánquinma manucē 'ain
camina nuxnu 'uchacēcama nu
térēnxunquin manuti 'ain.
Ñunshin 'atimanēn 'apúan nu ñu
'atima 'amixunma 'anun camina
nu bērúanti 'ain.

^{5,6}Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cē unicama cacēxa:

—Ēnëx ca ěsa 'icēn. Micama achúshi-
nëx camina axa mibē nuibanancē unin
xubunu imé naëx cuanxun cati 'ain: Mix
camina 'ēbē nuibanancē uni 'ain. Axa
'ēbē nuibanancē uni itsi ca 'uracēox
ubaiti bēri bēbaxa. 'Aínbi ca a 'ēn 'inánti
piti ñu 'áma 'icēn. ¿Usa 'ain caramina a
piti ñu a 'inánun 'ē 'inántima 'ain?

⁷Cacēxunbi ca unin aín xubu mēúxun
mi cati 'icēn: Ē ubíoxunma ca 'at. Xēcuē
ca xēpucē 'icēn. 'Imainun ca 'ēn bēchicē
cama 'ēbē 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi
ñu 'inani niruiman. ⁸Catancēxunbi ca
mibē nuibanancē cupí mi 'inani
nirutisama tanquinbi —'ēma ubiotēcē
nia —quixun sinani niruxun min
cuēēncē ñucama mi 'inánti 'icēn. ^{9,10}Usa
'ain cana 'ēn mitsu cain, ui unin cara
Nucēn Papa Dios ñucáquin caia a uni ca
Nucēn Papa Diosan 'inania. Ēnëx ca ěsa
'icēn: Bari bariquin ca unin ñu mēraia.
'Imainun ca unfan bētsi unin xēcuē
taxcaia cuaquin a xubunu 'icē unin
xēocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun
ñucáquin cacēxun ca mitsun bana
cuaquin Nucēn Papa Diosan mitsux
cuēēncē ñu mitsu 'axunti 'icēn. ¹¹¿Mix
aín papa 'ixun caramina min bēchicē
nēan mi pán ñucácēxun maxax 'inánti

'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi
ñucácēxun caramina runu a 'inánti 'ain?
Camina 'inántima 'ain. ¹²¿'Atapa batsi
mi ñucácēxun caramina nibanti 'inánti
'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³Mitsux
'atima uni 'ixunbi camina mitsun
bēchicē upí ñu 'inanin. Mitsúnmi
'acēsamaira oquin ca Nucēn Papa Dios
naínu 'icē, an a ñucacē uni aín Bēru
Ñunshin Upí abēa 'inun 'inánti 'icēn.

**Anun ñunshin 'atima chiquínti
cushi ñui quicē bana**

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

¹⁴An 'imicēxa uni achúshi banañuma
'ain ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima
chiquíancēxa. Usoquin chiquíncēbēa
banaia isi ca anu 'icē unicama
ratúacēxa. ¹⁵Usoquin Jesusan ñunshin
'atima chiquinia isi ca anu 'icē uni
raírínëx quiacēxa:

—Ñunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú,
an 'amicēxun ca ënë unin ñunshin
'atima chiquinia.

¹⁶Quimainun ca raírínën, Nucēn Papa
Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi
quixun, aín sinanēnbia unin iscēma ñu
naínu 'anun quixun cacēxa. ¹⁷Cacēxun
ca Jesusan usaquin ca sinania quixun
'unánquin cacēxa:

—Ēsa ca. Achúshi menuxuan an 'apu
'imicē unibunën cushicaman bētsi bētsi
oquin sináncē 'ain ca a menu bucucē
unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí
bētsibē bētsibē nuibananima 'acanani
cēñutia. Usaribiti ca unicamax aín
aintsibē nuibananima mēēanani tsuáqui
nētētia. ¹⁸Mitsux camina quin, ñunshin
'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúribi
cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima
chiquinin. Usaími mitsux 'ē ñui quicē
'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan
ñunshin 'atima raírí chiquíncēbē an
'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'áma
'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanēn

abë ñunshin 'atima chiquinima. ¹⁹Ën ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca asérabima 'icë quixun. ²⁰Nucën Papa Diosan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'iminuxun ënë menu unun 'ë xuaxa quixun. ²¹Ënëx ca ësaribi 'icën. Cushí unífan anun 'acananti ñuñu 'ixun aín xubu bërúancëbëtan ca uinu 'icë uníbi aín ñu bicuantima 'icën. ²²Usa 'aínbi ca asamaira cushí uni uquin a mëëquin ñusmoquin axa anun 'acananë ñucama, amia catamëcë, acama bianan aín ñu rafriribi biquin aín unicama mëticaquin 'inánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²³Ësaribi ca. Unífan bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'imia.

**Anuaxa chiquicë uni anubia
ñunshin 'atima cuantëcëan
(Mt. 12.43-45)**

²⁴Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Uninuax chiquítancëx anua 'unpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraquinma ca sinania, —anuax 'ëx chiquía, anubi 'i cana cuantëcënti 'ai —quixun. ²⁵Sinánbia cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëñocëx upí usaribi 'icë a unin nuitu isia. ²⁶Isbiani

cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabë ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsintëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bëráma 'iásamaira 'ia.

**Asérabí upí sinánñu 'aish
cuëëinra cuëënti**

²⁷Usaquin unicama ñuixunia ca xanu achúshinën munuma banaquin Jesús cacëxa:

—An tuutancëx bacënxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana cuanan a bana quicëسابi oquin 'acë uni, axira 'ën titaxa cuëëncësamaira oi cuëënti 'icën.

**'Atima unicaman Jesús uni
itsin 'acëma ñu 'anun ca
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)**

²⁹Itsa unia ricuatsini timëcamë'ëocë bëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bërí bucuë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana asérabí Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ³⁰Nínive cacë ëma chaira anu 'icë unicaman ca Jonasan Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunia cuacëxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën ënë menu 'icë unicama Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunin. ³¹Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu, ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëënquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca

ënë nētēnu bucučë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unían ñu 'acē isti nētēn, a xanun Salomōnēn bana cuacē 'ixun, ënē nētēnu bucučë unicama 'ën bana ñuixuncēxunbia cuacēma 'icē, 'uchoti 'icēn. ³²Nínive cacē ēmanu 'icē unicamax ca 'aisama 'icēbia Jonasnēn Nucēn Papa Dios quicē bana ñuixuncē xun cuati sinanati ami sináncēxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icēbi ca ënē nētēnu bucučë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unían ñu 'acē isti nētēn, Nínivenu 'icē unicaman ënē nētēnu bucučë unicama cati 'icēn: Mitsun Jesusan bana ñuixuncēxunbi cuacēma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

Cristonēn ca aín unicama upí sinánñu 'imia quicē bana
(Mt. 5.15; 6.22-23)

³³Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:
—Uínu 'icē unínbi ca lamparín bimitancēxun xubu amo unēquin nanima. 'Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncē unicaman upí oquin isnun bimitancēxun anu lamparín nantí anu nania. ³⁴Lamparínēn pēcacēbētan ca unin bēruñu cupíshi an pēcacē ñucama 'imainun xabá isia. Mín bēru upí 'ain camina upí oquin isquin mín ñu mēēti 'ati 'ain. Mín bēru 'aisama 'ain camina xabá isquinma mín ñu mēēti upí oquin 'atima 'ain, bēanquibucēnuxun 'acēsoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucēn Papa Diosan 'imicēx min sinan upí 'ianan an sinánmicē 'aish min sinan an pēcacēsa 'ain. Usa 'aínbi camina an sináncēsaribi oquin sináncēma 'aish bēanquibucēnu nicēsa 'ain. ³⁵Usa 'ain camina —anun 'ën sinan upí 'iti ca

'áima 'icē —quixun sinánti rabanán bēruancati 'ain. Mín —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'áima 'icē —quixun sináncē 'aish camina Nucēn Papa Diosan sináncē saribi oquin sináncēma 'aish bēanquibucēnu nicēsa 'ain. ³⁶Usa 'aínbi camina Nucēn Papa Diosmi sinania an 'imicēx min sinan upí 'ixun Nucēn Papa Diosan sináncēsaribi oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuēēncēsabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínēan pēcacēn isquin upí oquin ñu 'acēsaribi oquin.

Fariseo unicamacēñuan an Moisésnēn cuēñeo bana 'unáncē unicama Jesusan ñu ca

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

^{37,38}Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinēn Jesús aín xubunuxuan pi cuanun quixun cacēxa. Cacēx cuanx bēbatancēxbi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mēchucacēsaribiti Jesús 'iama 'icēn. Mēchucatíma ca mesanu pi tsóbuacēxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —¿uisacatsi cara mēchucacēma 'icē? —quixun sináncēxa. ³⁹Usaquin sinania 'unánquin ca Nucēn 'Ibu Jesusan cacēxa:

—Míxmi fariseo uni 'icē cana mi cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucēn Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xanpa 'imainun manē ñutē, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mēu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'ati sinanin. ⁴⁰Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaniman, an ñutē 'acē uni an ca aín namé 'acēsaribi oquin aín caxuribi 'aia quixun? ⁴¹Xanpa, ñutē chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquina 'icē 'aquinñu 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán.

Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isti 'icën.

⁴²Catancëxun ca ësáquinribi Jesusan atu cacëxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama mitsun pitimi anun nëish ocë robi mësú 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi oi 'iti, axa quicësa oquin 'aiman. Nucën Papa Diosmi upiti sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'aquinti, acama camina 'aiman. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ro mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa.

⁴³Ianan camina anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timéti, anua mitsun cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënin, camabi unínsa mitsu isnun quiáx. 'Ianan camina anuxuan unin ñu marucë anuxun isquian bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin męcën 'inánquin biti cuëënin. Usámi 'iti cuëëninma ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsu 'ati 'icën.

⁴⁴Mitsux camina cëméntapun 'ain. Anu uni maíncë meesaribi camina mitsux 'ain. A me 'unánti ocëma 'ain ca uni raírinëx anun niquin —uni bamacë ca anu maíncë 'icë —quixun 'unanima. A meesaribi camina mitsux 'ain. Unían mitsun nuitu 'unánquinma upísa quixun sináncë 'aishbi camina mitsun nuitu mëú upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuëëninma ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁴⁵Usaquin cacëxun ca an Moisésnën cuëëno bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëcë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin camina nuribi ñuin.

⁴⁶Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsuribi 'ati 'icën. Moisésnën cuëëno banaishima mitsúnbi sináncë banaribi camina unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncëxbi ca a banacamax mitsúxmi quicësabi oi 'iisama 'icën. Mitsúxribi camina usai 'iman. Mitsúnmi ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun camina unicama 'aquiniman.

⁴⁷Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman 'acëa an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mënfoin.

⁴⁸Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icë quixun camina sináncani quixun, camabi unin 'unania. ⁴⁹Nucën Papa Dios an camabi ñu 'unáncë 'aish ca usaía 'icëma pan 'ain, ësai quiacëxa: “Èn unicama raíri 'èn bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'èn bana unicama 'unánminun 'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bëtsi bëtsi oti 'icën”. ⁵⁰Usoquin 'ati ca ènë nètënuu bërí bucuçë unicamax 'icën. Usa 'ixun camina mitsun raracaman 'ásaribi oquin 'ain. ⁵¹Abel pain ca 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi inímiquin 'acëxa. 'A 'aían ca raírinënríbi 'acëx Zacarías ax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasu bamacëxa. Mitsun raracaman 'ásaribi oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu 'ásaribi oquin Nucën Papa Diosan mitsu castícantí 'icën.

⁵²Èsaquinribi ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsun Moisésnën cuëëno bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëti 'ixunbi camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánmiman, 'unánmiquinma camina bëtsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina mitsúnbi, a bana upí oquin cuaisama

tancë 'ixun, an a bana uisai quicë cara quixun 'unántisa tancë unicanamribia cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icë isquin ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

^{53,54}Usaquin catancëxa fariseonën xubunuax cuania ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicanam ami nishi, ami manán-catsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bëtsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubfocëxa.

**Cëmëtima bana aín 'unánmicë
unicama Jesusan ñuia**

12 ¹Usomainun ca 'aisamaira uni timëcamë'ëoi tsitsirui anu niti 'aíma 'ain bëtsibë bëtsibë chácancëxa. Usaía 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñua 'icë usaribi 'itin rabanam camina bërúancati 'ain. Èsai quiquin cana ësóquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain.

²Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca unëtima camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acëbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën.

³Mitsúnmi 'ën bana cuacë 'ixun imé uni itsi ñuixunquin cacë ax ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën, 'ën mitsu cacëcamami mitsun xubunuxun ñuicë ax ca camabi unían cuanun ëmánxun ñuicë 'iti 'icën.

**Uimi cara uni racuétí 'icë
quíáxa Jesús quiá bana
(Mt. 10.28-31)**

⁴Èbë nuibanancë unicama, cana mitsu cain, an uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicanamami camina racuétima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bëru ñunshin bamamitima 'icën. ⁵A

unicamamimi racuétima 'afnbi cana uimi caramina racuétí 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucën Papa Dios, an uni aín cushnbi bamamianan uni manë tsi anua 'inun 'imiti, amishi camina racuétí 'ain. 'Ën cana mitsu cain, camina asérabi ami racuétí 'ain. ⁶Isáratsu ca, cupíma 'icë, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin mëcën achúshi biti 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷An ca mitsuribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuétima 'ain.

—'Ëx cana Jesusan uni 'ai
—quíáxa ax unin cuanun quicë uni
(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, axa an 'ën bana cuacëma unicanam cuanun 'ë ñui —'ëx cana Jesusan uni 'ai —quicë uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'ën, aín ángelcaman cuamainun, Nucën Papa Dios —ax ca 'ën uni 'icë —quixun cati 'ain. ⁹Usa 'afnbi cana axa 'ëmi rabini —'ëx cana Jesusan unima 'ai —quicë uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'ën unima 'icë —quixun Nucën Papa Dios cati 'ain. ¹⁰Axa, uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha térénti 'icën. Usa 'afnbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan téréñima. ¹¹Unin mitsu anu judíos unicama timéti xubunu 'icë unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánuxun buáncëxun camina racuëquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan

carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain.
 12Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin
 Upitan ca mitsúxmi banacëbëtanshi
 uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu
 sinánmiti 'icën.

Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

13Anu 'icë unicama achúshinën ca
 Jesús cacëxa:

—Ñuquin ca 'ën papocën aín ñu
 casunanxa. Usa 'ain camina 'ën xucën
 apan an a ñucama raíri 'ë 'ínánun cati
 'ain.

14Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usai ca mibë min xucën 'iti 'icë
 quixun cana 'ën mënótima 'ain. Ax ca
 'ën 'atima 'icën.

15Usaquin caxun ca anu 'icë unicama
 Jesusan cacëxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucën Papa Diosan
 iscëx upí 'ianan upitax 'i cuënti 'ai quixun
 camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima
 camina 'itsa ñuñu 'iti sinánun uní itsin
 ñuribi cuënti rabanan bërúancati 'ain.

16Catancëxun ca bana itsi ñuicësoquin
 Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni achúshi-
 nëan aín naënu ñu bëru 'apácëx canitan-
 cëxuan tuacëx ca 'itsaira bimiñu 'iixa.

17A bimicama isquin ca a unin sinánxa,
 anu ënë bimicama bucúnti ca 'áima
 'icën. ¿Añu carana 'ati 'ain? quixun.

18Sinántancëx ca quíaxa: Ësaquin cana
 'ati 'ain. 'Ën anu bimi bucúnti xubucama
 ca chamaratsu 'icën. Acama tēncapatan-
 cëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancë
 xun cana anu 'ën ñu bimicama 'imainun
 'ën ñu itsiribi nantí 'ain. 19'Atancëx cana
 quiti 'ain: Cana bucúan, ënë ñucama
 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icëbëbi
 cēñútima 'icën. Usa 'ain cana tantishiti
 'ain. Cana pianan xëanan cuëinshiti
 'ain. 20Usaquin sinania ca Nucën Papa
 Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix
 'ain. Ënë ñantánbi camina bamain.

¿Bamacëbë cara minmi bucúncë ñucama
 uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icën.

21Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios
 cuëncësabi oquin 'ati sinánquinma axbi
 ñuñu 'iti sináncë uni ax 'iti 'icën.

**Nucën Papa Diosan ca aín
 unicama bërúancë bana**

(Mt. 6.25-34)

22Jesusan ca aín 'unánmicë unicama
 ësaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, añu caramina piti
 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai
 quixun acama sinani camina masá
 nuitutima 'ain. 23Mitsun pitisamaira
 camina mitsux 'ain, mitsun chupasa-
 maira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi
 ënë nētēnu tsóti oquin unio Nucën Papa
 Dios ainshi ca ami piti ñu mitsu 'inanan
 ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën.

24Mitsun camina 'iscucama 'unanin. An
 ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima.

An anu bixun bimi nantí xubu ca 'áima
 'icën. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan
 atun piti 'inania. An ñu pëchiu

'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin
 mitsu piti 'inánti 'icën. 25Nucën Papa
 Diosainshi canimicë 'aish camina

mitsúxbi canitisa tani masá nuitutibi
 canitima 'ain. 26¿Mitsux usai 'itima
 'aishbi caramina uisacatsi bëtsi ñucama

sinani masá nuitutin? 27Camina isti 'ain,
 ro uacama ax ca ñu mēëanan chupa
 onuxun risi oímabi upíra upí 'icën. A ro

uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu
 Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa
 upíra upí pañucë 'aishbi aín chupa ax ro

uasaribi upíra upí 'iáma 'icën. 28Upíra
 upí 'itancëxbia xanania unin tsin nēëncëx
 ca a ro ua cēñutia. Usai 'inunbi ca Nucën

Papa Diosan aín ua upíra upí 'imia.
 Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro
 ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmí

pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux

usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ²⁹Añu ñu caramina piti 'ain, añu ñu caramina xëati 'ai quixun camina bënëti masá nuituquin sinántima 'ain. ³⁰An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën.

**Aín nëtënuax Nucën Papa Diosbë
'aish cuënti bana**

(Mt. 6.19-21)

³²Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina 'ënan 'ain. Usa 'aish 'itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nëtënu abë 'iti Nucën Papa Dios cuëënia. Usaquin 'unani camina racuëtima 'ain. ³³Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ënë nëtënuaxa 'icësaí ca Nucën Papa Diosan nëtë naínu 'icë ñucamax 'atimati cëñutíma, an ñu mëcamacë uni ca 'aíma 'icën, 'imainun ca an cëñuti nacuáxbi anu 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nëtënu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuëñminuxun 'acëcama cupíoquin chuámarua aíshmi xëñibua 'aínbi cuëñun mitsu 'imiti 'icën. ³⁴Uisa ñun cara cuëënia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ënë nëtënu 'icë ñuñu 'iti cuëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa —Diosan a cupíoquin aín nëtëñuxun chuámarua 'imiti cuëncë uni an Nucën

Papa Dios cuëñun ax cuëncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesús uti caínti bana

^{35,36}Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uníxa an xanu bicë unin camicëx, abëtan pí cuanx utëcënia ca an ñu mëëxuncë unicaman cainia. Caínquin ca an uni ñu mëëxuncë unicama an ñu mëëxunuxuan pañucë chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimitancëxun nania. Usoxun caíncëx uquian, xëcuë taxaica ca cuëñquin bënëñquinshi atsínmiquin xëocaia. Usaribiti camina mitsux 'iti 'ain, 'ëx aia caini. ³⁷A caíncëxuan an ñu mëëmicë unicaman 'uxcëma 'icë mëracëx ca an uni ñu mëëxuncë unicamax cuëëinra cuënti 'icën. Cuëënia ca an atu ñu mëëmicë unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icën. Usaquin 'acëx ca an ñu mëëxuncë unicamax cuëëinra cuënti 'icën. Ca usai asërabí 'iti 'icën. ³⁸Imé naëx uanan pëcarati 'urama uquian a ñu mëëxuncë unin 'uxcëma mëracëx ca an a uni ñu mëëxuncë unicamax cuëëinra cuënti 'icën. ³⁹Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntisianxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanax atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁰Usaribí oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

**An upí oquin uni ñu mëëxuncë uni
'imainun an upí oquinma
uni mëëxuncë uni**
(Mt. 24.45-51)

⁴¹Usaquin cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bētsi bana ñucēsōquin ēnē bana ñuiān? ¿Cama-xunbi cuati caramina ñuiān?

⁴²Cacēxun ca ēsoquinribi Jesusan cacēxa:

—Ēnēx ca ēsaribi 'icēn. Achúshi unin ca aín xubunu 'icēcama upí oquin piminun quixun aín ñu mēēmīcē unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca, an ca asérabi 'ēn cacēsabi oquin 'ati 'icē, quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu 'anun quixun catancēx ca bētsi menu cuanxa. ⁴³Cuanx anu 'itancēx utēcēnquin ca, an ñu mēēxuncē unin cara an cacēsabi oquin 'aia quixun isti 'icēn. Isquinbi an cabiancēsabi oquin 'aia 'iscēx ca an a uni ñu mēēxuncē uni ax chuámarua tani cuēēnti 'icēn. ⁴⁴Ēsoquin cana asérabi 'ēn mitsu cain, an upí oquin ñu 'acē 'icē ca an ñu mēēmīcē unin ēsaquin cati 'icēn: Minmi 'ēn cacēsabi oquin upí oquin 'acē cupí camina cushi unisa 'ixun 'ēn ñucama minansa 'icē bērúanti 'ain. ⁴⁵Usa 'aínbi ca a unix 'atima sinánñu 'ixun, an 'ē ñu mēēmīcē uni ca panatia quixun sinánquin abētan ñu mēēcē uni raíri mēēanan xēai paēnti 'icēn. ⁴⁶Usai 'iquian, ca uti 'icē quixun sináncēbēmabi ca an a ñu mēēmīcē uni uti 'icēn. Uquin ca usai 'ia isquin castícanan anua 'aisama unicama 'icē anua 'inun 'imiti 'icēn.

⁴⁷An uisaquin 'ati cara an a ñu mēēmīcē unix cuēēnia quixun 'unánquinbi ax cuēēncēsabi oquin 'ati sináncēma 'ixun ax cuēēncēsabi oquin 'axuncēma uni ax ca 'aisamaira oquin mēēquin castícancē 'iti 'icēn. ⁴⁸Usa 'aínbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu mēēmīcē uni cuēēnia quixun upíra oquin 'unáncēma 'ixun upí oquin ñu mēēxuncēma uni ax 'itsamashi oquin mēēquin castícancē 'iti 'icēn. Usaribi oquin ca Nucēn Papa Diosan uni upí oquin a ñu 'axuntí 'unánmianan upí

sinan 'inántancēxun, —an ca 'ē upí oquin ñu 'axuntí 'icē —quixun sinánquin, usoquian a 'axuntí cuēēnia, uníān uni itsi 'itsa curíqui 'inántancē xun, —an ca 'ē upí oquin ñu mēēxuntí 'icē —quixun sináncēsaribi oquin.

**Usai 'ia ami catamēcēma unicamax
Jesucristomi catamēcē
unicamami nishti bana**
(Mt. 10.34-36)

⁴⁹Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Ēx uá cupí ca unicamax bētsibē bētsibē cuēbicanani nishanani tsuáquiruti 'icēn. Usai 'i unicama bēnētishi tsuáquiruti ca 'ia. ⁵⁰Usai 'ia 'inun cana 'ēn pain 'aisamaira oquin tēmēraquin paē tanti 'ain. Usaquin 'ēn tēmēraquin paē tanti ashi sēnéoncatsi cana bēnētín. ⁵¹Ēx uá 'ain ca camabi unix bētsibē bētsibē nuibananti 'icē quixun caramina sinanin? 'Ēn cana mitsu cain, ca usama 'icēn. 'Ēx uá 'ain ca axa 'ēmi sinántisama tancē unicaman axa 'ēmi sináncē unicama nuibatíma, ami nishti 'icēn. Usa 'ain ca unicamax bētsibē bētsibē cuēbicanani nishananti 'icēn. ⁵²Achúshi xubunu mēcēn achúshi uni 'aish ca rabé 'imainun achúshinēx rabēmi nishti 'icēn. Usaribiti ca rabētāx rabé 'imainun achúshimi nishti 'icēn. ⁵³Aín papax ca aín bēchicē bēbumi nishti 'icēn. 'Imainun ca aín bēchicēnēx aín papami nishti 'icēn. Aín titax ca aín xanu tuámi nishti 'icēn. 'Imainun ca aín tuacēx aín titami nishti 'icēn. Aín ñēx ca aín ñē xutami nishti 'icēn. 'Imainun ca aín ñu xutax aín ñēmi nishti 'icēn.

**Naí isquian, uisai cara nētē 'iti
'icē quixun unin sinánti bana**
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴Ēsaquinribi ca Jesusan anu 'icē unicama cacēxa:

—Ēsa ca. Anúān bari cuancē anua nētē cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapí ca

'ibúti 'icën. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ibutia. ⁵⁵Ënë nêtënuax suñu bëquicëbë camina mitsux quin, bërí ca bari cushinunxun 'aia. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ia. ⁵⁶Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nêtë 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi caramina uisa cupí 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ëx cana asérabi mitsúnmi ax uti cañcë a 'ai quixun. Usaquin 'unántisinxunbi —usa ca —quixun 'unántisama tani camina cëmë uni 'ain.

Axa numi nishcë unibë nuibananti bana
(Mt. 5.25-26)

⁵⁷Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—¿Uisacatsi caramina bëtsibë upí 'inux mitsúxbi mëníonaniman? ⁵⁸Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mëníonanti 'ain. Mëníonancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aishmi sipuacë 'iti rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mëníonanti 'ain. ⁵⁹Cana mitsu cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mëníonanti 'ain.

Sinanatía Nucën Papa Diosmi
sinánuan Jesusan ca

13 ¹Unicama bana ñuixunia ca anu 'icë uni raírinën Jesús ësaquin cacëxa:

—Galilea menuaxa ucë uni raírinëan sacerdote 'inánti aín 'aracacë ñuina bëquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rëtia ca Pilatonën an ñuina bëcë unicama 'amiaxa.

²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun? ³Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina a judíos unicamax 'icësari-biti bamai cëñúcë 'iti 'ain. ⁴¿Siloénu 'icë torre manáinra 'aish chaxcëira, ax atunu rurucubucëbëa bamacë dieciocho uni ax isa Jerusalénu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin? ⁵Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina atúxa 'icësari-biti bamai cëñúcë 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicë bana

⁶Catancëxun ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ëñëx ca ësa 'icën. Aín naënu 'apacë i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naë 'ibun tuáñumoxa. ⁷Tuáñumoxun ca aín 'ibun an naë bërúancë uni caxa:

—Rabé 'imainun achúshi baritian cana, ënë in cara tuaxa quixun isquinbi tuáñumoin. Tuaímabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rëti 'ain. ⁸Cacëxun ca an naë bërúancë unin caxa: Cara tuaia quixun isti camina ënë barínshi ënti 'ain. Usa 'ain cana a tanáin mënfoquin ñuinacan pui tabucunti 'ain. ⁹Usaquin 'acëxun sapí ca bari itsin tuati 'icën. 'Acëxunbia tuafama camina 'ë rëmiti 'ain.

Anun ñu mëëtima nëtëan
Jesusan catúbucë xanu

¹⁰Anun ñu mëëtima nëtën ca anu judíos unibu tímëti xubunuxun Jesusan bana ñuixuancëxa. ¹¹Ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncë anu 'iacëxa. A xanux ca ñunshin 'atimanën 'imicëx catúbua 'aish chairucëma 'iacëxa. ¹²Usa 'icë isquin cuënxun ca Jesusan cacëxa:

—Min 'insin ca nētéaxa, camina pëxcúcè 'ain.

¹³Caquian ramëcëxëshi ca chairui asábi 'iacëxa. Usai 'iquin ca Nucën Papa Dios rabiácëxa. ¹⁴Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mëeti nētën xanu pëxcüan, axa anu judíos unicama timéti xubunu 'icè 'apu nishacëxa. Nishquin ca anu 'icè unicama cacëxa:

—Anun ñu mëeti nētëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'icën. Anun ñu mëetima nētën camina utima 'ain, anun ñu mëeti nētéinshi camina pëxcucè 'inux uti 'ain.

¹⁵Quia ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina cëmè 'ain. Mitsux, 'aracacè ñuina təcërecacëñu 'ixun, camina nētè camabi 'acésaribi oquin anun ñu mëetima nēténribi min ñuina 'unpax 'anun xëxánu buanin. ¹⁶¿Mitsun ñuinami usoquin 'acè 'ain carana mitsusaribi 'aísha Abrahamnën rëbúnqui 'icè, ñunshin 'atimanën 'apun dieciocho baritian 'insínmicè xanu, ènè anun ñu mëetima nētè 'aínbi pëxcutima 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷Usaquian cacëx ca axa Jesúsmi nishcè unicamax rabíancëxa. Rabínmainun ca uni rafricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acécama isi cuëëancëxa.

Mostaza bëru ñui quicè bana

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain?

¹⁹Ènëx ca ësa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncè ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñuicè bana

(Mt. 13.33)

²⁰Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ²¹Uisoquin cara 'ati 'icè quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscüex ca aín xëquíon mësioti rëncè ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Bai chucúma ñuicè bana

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Jerusalénu cuani, ëma chacamanu cuanan, ëma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icè unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. ²³'Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucaquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nētënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴—Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérabi mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibi anun atsíntima 'icën. ²⁵Ësa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu xëcuè xëputi 'icën. Xëpucè camina mitsun ëman nixun xëcuè taxcaquin —nu ca xëócaxun —quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucè caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xëan, min camina nun ëmanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷Cacëx ca quiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucè caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Ñu 'atima 'acè 'aish camina mitsux 'ëbè 'itima 'ain. Ca cuantan. ²⁸Usoquin 'ën cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicamaxa anua

Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuituirai bënëti inti 'ain. ²⁹Imainun ca 'aisamaira judíosma uní aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nētēnuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nētēnu tsofax chuámarua 'aish cuëenti 'icën. ³⁰A unin —ñuumara ca ax 'icë —quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca a unin iscëxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian
(Mt. 23.37-39)

³¹A nētēnbi anu cuanquin ca fariseo uni raírinën Jesús cacëxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënētishi ënuax cuanti 'ain.

³²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'ën 'acësabi oquin ñunshin 'atima unicamanua chiquánan 'insíncë unicama pëxcuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sēnéonti 'ain, bërí, iméishi, pëcaratëcēncēbētanribi nētē camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin. ³³Usaía Herodes quicēbēbi cana bërí cuanan iméishi cuanan pëcaratëcēncēbēribi cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē uni 'itsaira bamacëxa. Usaribiti cana 'ëx bētsi ëmanuax bamaima Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucē unicamaribi maxaxan 'á, mitsun

raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúan-quin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërúancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëëncëma 'ain. ³⁵Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Tbu Diosan xucëxa ucë bërí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —quiax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nētē utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

Jesusan aín quisi 'imainun
aín pëñan uacë uni pëxcüa

14 ¹Anun ñu mēetima nētēan fariseo unicaman cushi achúshinën xubunuxun pi cuancë ca fariseo unicaman Jesús utúancëxa. ²Anu acamax 'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uacë anu 'iacëxa. ³A isquin ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unánquin unicama 'ësëcë unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Anun ñu mēetima nētēn uni pëxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴Ñucácëxunbi ca cáma 'icën. Cacëxunma ca Jesusan aín nami uacë uni pëxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacëxa. ⁵Catancë xun ca anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Mícamá uinu 'icën caramina anun ñu mēetima nētēan mitsun burro, mitsun vaca bënë, anua 'unpax bití naëcë quininu nipacëtia bēnēnquinshi biquinma isëshiti 'ain? Isëshiquinma camina bití 'ain, ¿usa cat?

⁶Ësoquin ñucácëxunbi ca cáma 'icën.

An xanu bicë unían pi
unun camicë unicama

⁷Pi unun quixuan unin camicë unicaman uxun, anua aín cushicama

tsóti anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin, ësaquin atu cacëxa: ⁸—An xanu biti unían pi cuanun camicëx cuanx camina anua min cushi tsóti anu tsótima 'ain. Anumi tsoatanbi sapi ca aribia camicë 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icën, anu tsónux. ⁹Ucëbëtan ca an mi camicë unin minu uquin mi cati 'icën: Ënë uníxa ënu tsómainun camina mix 'uri unu tsóti 'ain. Cacëx camina rabini, anua uni cushimacama tsóti, anu tsoati cuanti 'ain. ¹⁰Usaquian mi cati rabanan camina anua uni aín cushimacama tsóti, anu tsóti 'ain. Anu tsócë ca an mi camicë unin minu uquin isquin mi cati 'icën: Camina anua uni cushicama tsóti, anu tsoati cuanti 'ain. An mi camicë unían usaquin mi caia isquin ca anu 'icë unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icën. ¹¹Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni itsicamabëtan sënënmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabíçëma uni, a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹²Catancëxun ca an a camicë uni Jesusan cacëxa:

—Unicama pi unun camiquin camina axa mibë nuibanancë unicama 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibucama 'imainun ñuñu uni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bëtsi nëtën miribi pi unun camicë 'aishmi atubë cuëëniabi ca Nucën Papa Diosan mi upí isima. ¹³Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴Usa unicaman ca min 'acësaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icën. Camicëma 'icëbi ca an iscëxmi upí 'icë, anúan bama unicamax baísquti nëtë

'icëbëtan Nucën Papa Diosan aín nëtënuaxmi cuëënun mi 'imiti 'icën.

**Pi unun quixun camicëxbia
unicama cuainsama tan
(Mt. 22.2-14)**

¹⁵Quia cuaquin ca anuxun piia tsócë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—An Nucën Papa Diosan nëtënuaxun aín unicamabëtan picë uni ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi unin ca piti aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷Usaquin piti mëníocë 'ain ca xutëcënquin ësaquian camicë unicama catánun quixun caxa: Piticama ca mëníocë 'icën. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan. ¹⁸Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxunbi ca cuainsama tanquin a pañan cacë uni an ësaquin caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ¹⁹Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana mëcën rabé vaca bënë maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuaniman. ²⁰Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ²¹Usaía quicëbëtan ca an ñu mëxuncë uni anu cuantëcënxon an a ñu mëëmicë uni ñuixuanxa, uisai cara an camicëxbi unicama quiaxa quixun. Ñuixuncëxun cuati nishquin ca an ñu mëxuncë uni xutëcënquin caxa: Camina bënëtishi cuantëcënquin ëmanu 'icë bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icë ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama bëti 'ain. ²²Caquian xucëx cuanx utëcënquin ca an ñu mëxuncë unin

caxa: Minmi 'ë cacësabi oquin cana unicama bëan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsícëma pain 'icën.

²³Usaquin cacëxun ca an a ñu mëëmïcë unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icë mecamanu cuanquin camina uisa uni caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'ën xubunu atsini buáquiti cana cuëënin. ²⁴Ën cana mitsu cain, a pain 'ën camicëxbia ucëma unicaman ca 'ëbëtan pitima 'icën.

**An aín cuëëncësa oishi 'iti ëncë
uni axa Cristonan 'iti**

²⁵Aisamaira uníxa abë cuania ca a isi cuainacëquin Jesusan ësoquin cacëxa:

²⁶—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëhïcë, aín xucën, aín chirabacë, acama nuibacësa-maira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'ëmi sinani 'ëx cuëëncësabi oishi 'iti 'icën. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁷An aséribi 'ëmi catamëquin a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti bana quicësabi oquin 'acëma uni, ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁸Ënëx ca ësa 'icën: Torre ënën ménma chaioru-quin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añu ñucama cara a 'ati maruti 'icë quixun sinánan uiti curíquibëtan sënën cara a ñucaman cupí 'icë quixun sinánti 'icën. Cara aín curíqui a ñucama maruti sënënti 'icë quixun ca isti 'icën. ²⁹Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancëxunbi anun aín cënë 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'aíma 'ain, aín torre ancëcasmati 'icën. Sënëóianma isi ca an a iscë unicamax a uni ñuixun 'usani quití 'icën: ³⁰Torre 'aquinbi ca a unin ancëcasmamax ëanxa.

³¹Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa: —Ësaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabë 'acananun xucëma

pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'ën suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icë, abë 'acananquin ñusmoti 'ic? —quixun sinánti 'icën. ³²Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icë —quixun sinántancëxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acananantima 'ai —quixun, 'uracëo 'apu itsi a camiti 'icën. ³³Usaquin ñuiquin cana ësaquin mitsu 'unánmin, an ax cuëëncësari 'iti ëinsama tanan aín ñucama cuëënquin ëinsama tancë uni ax ca 'ën uni 'itima 'icën.

Mucañuma tashi ñuicë bana

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴Canan ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Ësa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aíshbia aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. ³⁵Mucotëcëncëma 'aish ca a tashix mucañuma ñancaíshi 'icën. Ñu 'apacë tanáin tabucunuxun ñun puicëñun mëscuti 'aíshbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicëñun mëscucëxbi ñancaíshi 'icën. Usa 'icë ca unin putia. An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbí sinánquin cuati 'icën.

Axa nëtécë carnero ñuicë bana

(Mt. 18.10-14)

15 ¹An 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancëxa. ²Usoquian aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax nishi canancëxa, ënë unin ca 'uchañu unicamabë timéxun abëtan piia.

³Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa: —Ënëx ca ësa 'icën. ⁴¿Uinu 'icë micama achúshinën cara cien carneroñu

'ainbia achúshi nětétia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icéma menuxun pasto piia ébianxun ca axa nětécé a mēranuxun bariti 'icēn, ¿usa cat? ⁵Bariquin mēraxun bitsi cuēñquin ca a 'iábětsinti 'icēn. ⁶Iábětsini xubunu bēbaquin ca an nuibacé unicama 'imainun axa a rapasu 'icé unicama timētancēxun cati 'icēn: 'Ēn carnero nětécé cana mēran. Usa 'ain cananuna cuēñti 'ain. ⁷Asérabi cana 'ēn mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncé bē ca Nucēn Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuēñia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ēxbi cana asábi 'ai —quixun sináncé acama isía cuēñcésamaira oi achúshinēxa 'aisama 'aishbi sinanati ami catamētia isí Nucēn Papa Dios cuēñia.

Curíqui nětécé Jesusan ñuia bana

⁸Ēsaribi ca. ¿Xanu achúshinēn cara mēcēn rabé curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nětémixun lamparín bimixun, mēranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹Barixun mēraquin ca axa abé nuibanancé xanucama 'imainun axa a rapasu 'icé xanucama timētancēxun cati 'icēn, —'ēn curíqui nětécé cana mēran. Usa 'ain cananuna cuēñti 'ain. ¹⁰Ēn cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'aishbi sinanati Nucēn Papa Diosmi sináncébē aín ángelcamax cuēñia.

Aín papan 'ináncēxuan bēná unin curíqui cēñua bana

¹¹Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa: —Ēnēx ca ēsaribi 'icēn. —Achúshi unix ca rabé bēchicēñu 'iaxa. ¹²Aín bēchicé 'anácanēn ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancēxa 'ēnan 'iti ñucēñun camina 'ēnan 'iti curíqui a 'ē 'inánti 'ain. Cacēxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bēchicé rabé

'inánxa. ¹³Ináncēx ca 'itsamashi nētē 'icébē aín 'anácanēx aín ñucamacēñun aín curíqui mēniobiani 'ura 'icé menu 'i cuanxa. Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuēñcēsari 'ianan anun bētsi bētsi ñu 'aisama 'aquin, camaishi aín curíqui cēñuaxa. ¹⁴Usoquin cēñutancēx ca, a nētēnu 'icé unicamax a piti ñuñuma 'aish panancébē, a bēná uníxribi panacēxa. ¹⁵Usa 'aish ca a nētēnu 'icé cuchifiñu uni a ñu mēexunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácēxun ca aín cuchia pastonuxun bēruánun quixun caxa. ¹⁶Cacēxun ñu mēexunibi pananquian cuchin piti abi piisa taniabi ca uinu 'icé uníñbi piti 'ináncēma 'icēn. ¹⁷Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasma-tancēx sinanaquin ca sinánxa: 'Itsaira ca 'ēn papan ñu mēemicé uni 'icēn. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icé atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ēx ēnuax 'acēñuma bamain. ¹⁸Usa 'ain cana 'ēn papanu cuanti 'ain. Cuanx bēbaquin cana ēsaquin cati 'ain: Papan, cana Nucēn Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹Usa 'ain camina 'ēx cana min bēchicé 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mēexuncé unisa camina 'ē 'imiti 'ain.

²⁰Usaquin sinántancēx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan mēraxa. Mērai nuibati cuēñi abáquiiani cuanxun ca 'icúquin biquin bētsucaxa. ²¹Usaquin bicēxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucēn Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ēx cana min bēchicé 'ai quiax quitima 'ain. ²²Cacēxun ca aín ñu mēemicé unicama a aín papan caxa: Chupa upíira bēxun pañumianan camina mēñusuti mēñumiti 'ain, 'anan camina taxaca tañumiti 'ain. ²³Anan camina vaca bacé rēracacé bēxun rēti 'ain. A pi cananuna cuēñti 'ain. ²⁴—Ca bamaxa —quixun 'ēn sináncébēbi ca 'ēn

bëchicë ënëx 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtéa 'aishbi bërí nubë 'icën. Ësai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëenquin picanxa.

²⁵Usafa 'imainun ca aín bëchicë apanën naënuxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana ocëbëa sharati cuëënia cuaxa. ²⁶Cuaquin ca cuënqun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain? —quixun ²⁷Cacëxun ca caxa: Min xucén ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëenquin vaca bacë rëracacë rëmiäxa. ²⁸Usaquin cacëxun cuati nishi 'atimaquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuënquin atsínun quixun caxa. ²⁹Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë unicamabëtan cuëenquin pinun achúshi chivo bacëratsubi 'ë 'inancëma 'ain. ³⁰Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënéxa uan vaca bacë rëracacë rëmian. ³¹Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Mix camina camabi nëtën 'ëbë 'ain. Usa 'ain ca 'ën ñucama ënëx camáxbi minan 'icën. ³²Min xucén —ca bamaxa —quixun 'ën sináncëbëbi ca 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtéa 'aishbi bërí nubë 'icën. Usa 'aian cuëenquin picánti ca asábi 'icën.

**An ñu mëëxuncë unían uni upí
oquin ñu 'axuncëma bana**

16 ¹Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquinribi cacëxa: —Ësa ca. Ñuñu uni achúshinën ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bërúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mëëmicë uni

caxa: Min unin ca min ñu bërúanquinma nëtémia quixun. ²Cacëxun cuatancëxuan unun quixun camicëxa ucë ca an a ñu mëëmicë unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'ën mi bërúanxunun cacë 'ën ñucama cuëëocë quiricacama 'ë bëxúnti 'ain. ³Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unin sinánxa: ¿'Ë chiquíncëxun carana añu 'ati 'ain? 'Ëx cushiirama 'ixun cana me naëquin ñu mëëtima 'ain, 'ëa ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Añu carana 'ati 'ain? ⁴Ënuax chiquítancëxun carana unían aín xubunu 'inun 'ë binun añu 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵Sinántancëxun camicëxa aia ca a unin an a ñu mëëmicë uni ribíncë unicama achúshi achúshi ñucáquin ax paían ucë uni caxa: ¿Uiti caramina an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? ⁶Ñucácëxuan —cien bidones xënin cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Bënëtishi tsóbuquin ca anu minmi ribíncë ñucama cuëëocë quirica ënë nianan min ribin ënéxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu cincuentashi cuëëot. ⁷Catancëxun ca aia bëtsiribi ñucáxa: ¿Uiti caramina min an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? Ñucácëxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Anu minmi ribíncë ñucama cuëëocë quirica ënë nianan ca min ribin ënéxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu ochentashi cuëëot. ⁸Usaquin ca an a ñu mëëxuncë unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mëëmicë unin sinánxa: An 'ë ñu mëëxuncë unin ca uisai cara curíquiñuma 'aishbi 'iti 'icë quixun sinánxun ñu 'aquin 'ë paránti sinánxa quixun.

Ësaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa: —An ënë menushi upitax bucuti sináncë unin ca aín cuëëncësari 'iti upí

oquin 'unania, Nucèn Papa Diosmi sináncë unían 'acésamaira oquin. ⁹Ën cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquincëx mitsubë nuibanancë 'ianan 'ënan 'aish bamatancëxun ca mitsúxribimi 'ëbë 'inun, 'ën 'iti anuxun mitsu caínti 'icën.

¹⁰Itsama curíquiñu 'ixunbia nètémiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acë uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nètémiquinma anun upí ñu 'ati 'icën. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nètémianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acë uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nètémianan anun 'aisama ñu 'ati 'icën. ¹¹Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nètémiananmi, mitsux cuëncësa oquinshi ñu 'acë 'icë Nucèn Papa Diosan aín unicama 'unánmicësa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicësa oquin ñu mēemitima 'icën. ¹²An mitsu cacësabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nètémianan upí oquin bërúanxuncëma 'icë ca uínbi minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icën.

¹³Ënëx ca ësa 'icën: Achúshi unín ca rabé uni ñu mēëxuntima 'icën. Rabé uni ñu mēëxuncë 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icën, ca achúshinën bana cuaquin bētsían cacëxun aín bana paréti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncë 'aish Nucèn Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴Usaía quia cuaquin ca fariseo unicaman atux 'itsa curíquiñu 'iti cuëncë 'ixun, aín bana cuaisama tani a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa. ¹⁵Usáncëxun 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unín isnun quixun camina mitsux cuëncë ñuishi 'ain. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan mitsun nuitu mēúmi sináncë a 'unania. Ax isa upí 'icë quixuan unín sináncë uni a ca Nucèn Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isía.

**Moisésnën cuëñëo banacama 'imainun
Jesúsmi catamëti uni
Nucèn Papa Diosnan 'iti bana**

¹⁶Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucèn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unín Nucèn Papa Diosnan 'iti sinania.

¹⁷Naí 'imainun mecama cēñúcëbëbi ca Nucèn Papa Diosan bana aín unicaman cuëñëo, axëshi —usai ca 'iti 'icë —quiá 'ain, usabi 'iti 'icën.

**Jesusan unín aín xanu ëntima ñuia
(Mt. 19.1-12; Mr. 10.1-12)**

¹⁸An aín xanu ënxun xanu itsi bicë unín ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. 'Imainun ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubëa 'icësa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicë bana

¹⁹Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:
—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ñuñuira 'aish chupa upíira upí minanën pucucësa 'imainun xapu 'acësa pañucë 'ianan 'aisamaira piti upíira upíñu 'ixun camabi nētën upí oquin pucháquin picë 'iacëxa. ²⁰A unín xubu xëcuë tanáin ca

ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'itsaira cuñu, ax anu racácë 'iacëxa.

²¹Xubu tanáin racáxun ca mesa tēmúxun ñuñu unían piti tēxëocë rēupatia uni itsán a 'inánun quixun caíancëxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama biáxcacëxa. ²²A ñuñuma uníxa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icë anu buáncëxa, buáncëx ca Abrahambë 'iacëxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacëxa, bamacë ca maíncancëxa. ²³Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paë tani tēmëratí anu 'ixun 'uracëo Abrahamcë-ñun Lázaro isacëxa. ²⁴Isi cuëncénquin ca cacëxa: 'Ë ca 'aquin, Abraham. 'Ëx cana ënë tsinuax 'aisamaira paë tanin. Aín mēcën rēbu 'unpaxan chabóxuan 'ën ana matsioi unun ca Lázaro xut.

²⁵Cacëxun ca Abrahamnën ñuñu 'iá uni cacëxa: Mix bamacëma pain 'aish camina Lázaronëxa ñuñuma 'ianan 'insíncë 'aish nuibacamainun mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insíncëma 'aish upitax tsoócën. Usai 'iá 'aíshbi ca bërí mixmi 'aisamaira paë tani tēmëramainun Lázaro ax asábiira 'icën. ²⁶Imainun ca anu mix 'icë 'imainun anu nux 'icë nēbétsi nancécë nēmíinra 'icën. Usa 'ain ca unix ënuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmatí 'icën, 'imainun ca uni anuax ënu uisa tanibi utima 'icën.

²⁷Usaquin cacëxun ca ñuñu unin cacëxa: Axa ënu uisama 'ain camina Lázaro 'ën papan xubunu xuti 'ain. ²⁸'Ëx cana mēcën achúshi xucénñu 'ain. Atúxribi ënu paë tani tēmërai uaxma 'inuan, uisa cara ënu 'icë quixun atu canun camina Lázaro xuti 'ain. ²⁹Cacëxun ca Abrahamnën cacëxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana anu 'icë quiricañu 'icën. A isquin ca 'unánti 'icën. ³⁰Cacëxun ca ñuñu 'iá unin cacëxa: A bana cuatímabi ca unían anu

uni bamacë 'icënuax cuanxun cacëxun cuati sinanati 'icën. ³¹Quiabi ca Abrahamnën cacëxa: Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana isquinbi cuaisama tancë 'ixun ca anu uni bamacë 'icënuax cuancë unin banaribi cuaisama tanti 'icën.

'Uchati rabanan bërúanracati bana

(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

17 ¹Jesusan ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nētënu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicë uni 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an sinánmiquin bētsi uni 'atima ñu 'amicë, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. ²An 'ënan 'aíshbia 'ëmi cushiiracëma pain 'icën, a uni 'uchamicë uni ax ca 'uchañuira 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tētēcërcatancëxuan parún papa nēbétsi nicëxa nanécësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ³Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bërúancati 'ain.

Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina —ësa camina 'ëmi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Usocëxa sinanatia camina mimia 'uchacë a abë mēñonanquin manumiti 'ain. ⁴Achúshi nētën, mēcën achúshi 'imainun rabé oi, mimi 'uchatancëxbi minu cuanxun —cana mimi 'uchatécë nima —quixun a unin cacëxun camina abë mēñonanquin a manumiti 'ain.

**Axa ami catamécë uni ca
Jesusan 'aquinia quicë bana**

⁵Aín 'unánmicë unicaman ca Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—Nux Nucën Papa Diosmi catamëti 'icëbi camina asérabi, upitíira ami catamēnun nu 'aquinti 'ain.

⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, ënë ñu cana 'atima 'ai quixun sináncëbë tanbi ca mitsúnmi a ñucácëxun mitsu 'axunti 'icën. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi ënë i, ënuax ca ëchiquit, parunpapanu ca tacut, cacëx ca usai 'iti 'icën.

**Aín unían Nucën Papa Dios
ñu 'axunti bana**

⁷Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësa ca. Uinu 'icë unin cara an a ñu mëëxuncë uni naënxun ñu mëëanan 'aracacë ñuina bëruánbaiti xubunu aia, nëri uax ca mesanu pi tsót, quixun caimá. ⁸Usaquin caquinma ca ësaquin caia: 'Ën piti 'aruanan a xëati ñuribi mëñotancëxun ca pinun 'ë bëxun. 'Ën pain pian camina minribi pianan xëati 'ain. Usaquin ca caia. ⁹An mi ñu mëëxuncë unían min cacësbabi oquin 'aiabimi 'aisamaira oquin —asábi ca —quixun catima ca asábi 'icën.

¹⁰Usaribi oquin Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu cacë ñu 'atancëx camina mitsux raíribë ësai cananti 'ain:

“Cananuna an nu 'amicëxun 'ati ñucamaishi 'an. Usa 'aían Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin nu rabbitima ca asábi 'icën”.

**Mëcën rabé axa an aín nami chëquímicë
'insínñu unia Jesusan pëxcüa**

¹¹Jerusalénu cuani ca Samaria me 'imainun Galilea meribi nëtábiani Jesús cuancëxa. ¹²Cuanx achúshi ëmanu bëbaia ca axa an aín nami chëquímicë 'insínñu uni mëcën rabé, an Jesús aia bëñai cuaníbi 'ura sëtëracëcëxa. ¹³Usai sëtëracëquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴Cacëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos sacerdote usámi 'icë ismianan mitsun nami ismitan.

Usoquin cacëx cuaníbi ca atun nami chëquicëcama pëxcüacëxa. ¹⁵Usaquin pëxcucë isi cuëenquin ca acama achúshinën Jesúsnu cuantëcënquin Nucën Papa Dios munuma banaquin rabiacëxa. ¹⁶Rabiquin ca a tanán rantin puruni tsóbuti bëúnpuquin —ca asábi 'icë —quixun Jesús cacëxa. An usoquin cacë uni ax ca Samaritanu 'icë uni 'iacëxa. ¹⁷Usaquin isi ca Jesús quiacëxa: —Mëcën rabé unicama cana pëxcüan. ¿Acama achúshinëxëshia —asábi ca —quixun 'ë cai uánbi cara uinu raíri 'ic?

¹⁸¿Judíos unima, Samaritano, ënëxëshia cara Nucën Papa Dios rabiquin —ca asábi 'icë —quixun 'ë cai uax?

¹⁹Usai quitancëxun ca Jesusan Samaritanu 'icë uni cacëxa:

—'Ën mi pëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina pëxcüan. Niruquiani ca cuantan.

**—Axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa
Diosan ainan 'imiti ca ësa 'iti 'icë
—quíaxa Jesús quicë bana
(Mt. 24.23-28, 36-41)**

²⁰—¿Uínsarainra cara anúan Nucën Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nëtë 'iti 'ic? —quixun fariseo unicaman ñucácëxun ca ësoquin Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan, uni ainan 'imia ca unin aín bërúnbi istima 'icën. ²¹Usa 'ain ca uni quitima 'icën, —ca is, ënu ca Nucën Papa Dios 'icën, unu ca —quíax. Nucën Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca axa 'ëmi catamëcë unicamabë 'icën.

²²Usoquin atu catancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicamaribishi cacëxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ëx Nucën Papa Diosnu cuantancëx utëcëncëma pan 'ain, camina 'ëx anun mitsubë 'itëcënti nëtë

istisa tanti 'ain. A nètëcama achúshinën 'ë istisaira tanquinbi camina mitsun 'ë istima pan 'ain. ²³Unin ca 'ë ñuiquin mitsu cati 'icën, —ca unu 'icë —canan —ca ënu 'icë —quixun. Cacëxbi camina isí abë cuantima 'ain. ²⁴Mërfquin ca canacan camabi naicamë'ëo pëcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx utëcënti 'iti 'icën. ²⁵Ën Papanu cuancëma pan 'ixun cana unían bëtsi bëtsi ocëxun paë tanti 'ain. 'Imainun ca ënë nètënuu bucuë unicaman 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tanti 'icën. ²⁶Bërâma Noé 'iá nètë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx utëcënti nètën 'iti 'icën. ²⁷Anúan aín nuntinu 'iruti nètë utámainun Noénën anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xëanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëenquin ñu 'acëxa. Usaquian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti nètë sënëncëbë ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë, baca 'aisamaira 'ëi nuntaruquin ñucamacëñunbi unicama cëñuacëxa. ²⁸Noé 'aían 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nètë 'iacëxa. Anu Lot 'icë ëma, Sodoma cacë, anu 'icë unicaman ca pianan xëanan ñu maruanan, atun naënuxun ñu 'apánan xubucama 'acëxa. ²⁹Usaquian 'amainun ca anúan Lot anuax cuanti nètë 'icëbëtan, Nucën Papa Diosan tsi 'imainun azufre rëquirucë 'ibúmiquin acama cëñuacëxa. ³⁰Lot 'aían 'iá usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx anun utëcënti nètë, anúan camabi unin 'ë isti, ax 'iti 'icën.

³¹A nètë 'icëbë ca axa aín xubu ëman tsócë unicamax aín ñucama aín xubunu 'aínbi a bitsi cuantëcëntima 'icën. Aín naënuxun ñu mëcëcë unicamaxribi ca aín xubunu cuantëcëntima 'icën. ³²Caxu bësuquin isí cara Lotnën xanu uisai

'iacëxa quixun camina manuquinma sinánti 'ain. ³³Uix cara aín cuëncësa oquin 'ai ënë nètënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nètënuu upitax tsóti sinánquinma 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nètënu abë 'iti 'icën. ³⁴Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëbë ca ësai 'iti 'icën: a iméa rabé uni anu 'uxtinu racacë, achúshi 'ëbëa 'inun bicë ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ³⁵Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócë, achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ³⁶Imainun ca rabé unían aín naënuxun ñu mëëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën.

³⁷Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Uinuax cara usai 'iti 'ic?

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unix ca quia, uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Casunamëcë xanu 'imainun juez ñuicë bana

18 ¹Aín unix ca atsani, abë cana banatisama tani quixun sinanima, nètë camabi Nucën Papa Diosbë banati 'icë quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin, ²Jesusan ësáquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: —Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi ëmanu 'icë uni an ca amia uni itsi manáncë xunbi 'aquinsama tanan Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sinánquin 'aquincëma 'iixa. ³Imainun ca a ëmanu 'icë xanu achúshi casunamë cë, an a uninu cuanquin —'ë ubíoxunma 'anun camina axa 'ëmi nishcë uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴Usaquian cacëxunbi ca 'itsa nètën cuashiquin 'aquincëma 'icën. 'Itsa nètën cuashitancëxun ca ësáquin

sinánxa, —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sináncëma 'ain. ⁵Usa 'ixunbi cana ënë casunamëcë xanúan 'ë ubíoxunma 'anun, an 'ë cacësabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acëma 'aish cana 'ëa ubíocëx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—An amia uni itsi manáncëxunbi a xanu 'aquinsama tancë uni a 'ën mitsu ñuixuncë ax aín sinan upíma 'aishbia quicë bana, a camina sinánti 'ain. ⁷¿An usaquin 'acë 'ain cara Nucën Papa Diosan axa ainan 'inúan an caíscë aín unicama an nëténbi, imébi a ñucácë, acama bërúanquin 'aquintima 'ic? ¿Cara 'aquinquinma ténánpati 'ic? Usama ca. ⁸Èn cana mitsu cain, ca asérami bënëñquinshi acama 'aquinti 'icën. ¿Usa 'aínbi carana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish anu cuantancëx, 'ëx utëcëñquin, unicama asérami 'ëmi sinani 'ëmi catamëtia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icë quixun cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë uni ñuicë bana

⁹Uni raírinëxa —nuxbi cananuna Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atumi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësoquin cacëxa: ¹⁰—Uni rabëtax ca Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinëxa fariseo uni 'imainun ca bëtsix an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'íaxa. ¹¹Cuanx, nitsax abë banaquin ca fariseo unin ësaquin Nucën Papa Dios caxa: Nucën Papa Dios, 'ëx uni raírisama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírinëx ca an uni paránquin aín curíqui bicë uni 'imainun upí sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'aínbia uni itsin xanubë 'icë uni, usa

'icën. Usa unicama 'aisama 'aínbi cana 'ëx usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicë, ënë uníxribia 'aisama 'aínbi cana 'ëx usai 'iman. ¹²Èx cana camabi semana rabé nëtën pima samatin. 'Èn ñu mëëquin bicë curíquia mécën rabé 'icëbi cana acama mësú, décima parte, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. ¹³Fariseo uníxa usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unin, 'uri niracëti manámi bësuima meuishi bësuí, masá nuituquin aín nuitu mëëi abë banaquin, —Nucën Papa Dios, 'ëx 'uchañu 'icë camina 'ë nuibaquin 'ën 'uchacama 'ë tërénxunti 'ai —quixun caxa. ¹⁴Usa 'ain cana mitsu cain, fariseo unima, bëtsi uni a usaquin cacëxun aín 'uchacama tërécë, ax ca aín xubunu cuani Nucën Papa Diosan iscëx upí 'íaxa. Usaribiquin ca an rabíquin —'ëx cana bëtsi unibëtan sënëñma 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni raíribëtan sënëñmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca axa rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

**Tuácama Jesusan
Nucën Papa Dios ñuixuan
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)**

¹⁵Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramëñun quixun tuáratsucama Jesúsnu bëcancëxa. Bëia isquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bëcëcama ñu caquin, —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁶Caíabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuu unun ën. 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën. ¹⁷Asérami cana 'ën mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an a bërúancë unimi catamëcësa usaribiti 'ëmi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

Ñuñuira bēnā uníxa Jesús bē bana

(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸Aín cushi uni achúshinēn ca Jesús ʔsoquin cacēxa:

—Mix camina asérabi upí uni ʔain. Usa ʔixun camina ʔē ñuixunti ʔain, ʔʔʔx nētétimoi Nucēn Papa Diosan nētēnu abē ʔinuxun carana añu ʔati ʔai? quixun.

¹⁹Ñucacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisati caramina ʔēx isana upí ʔai quixun ʔē cain? Uinu ʔicē uníxbi ca upíma ʔicēn. Nucēn Papa Diosaxēshi ca asérabi upí ʔicēn. ²⁰Uisai cara aín bana cuēñēo quia quixun camina ʔunanin. Ca quia: “Uni itsin xanubē camina ʔitima ʔain. Uni camina ʔatima ʔain. Uni itsin ñu camina mēcamatima ʔain. Camina bētsi unimi cēmēi manántima ʔain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti ʔain”.

²¹Usaquian cacēxun ca aín cushi unín cacēxa:

—Chamaratsu ʔaishbi minmi ʔē cacē banacama quicēsabi oi ʔía ʔaish cana usabii ʔin.

²²Cacēxun cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—Usari camina ʔin. ʔixunbi camina achúshi ñuishi ʔacēma ʔain. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama ʔinánti ʔain. Usotancēx camina ñuñushi ʔiti sinanima ʔēmi sinani ʔēbē cuani uti ʔain. Usaquin ʔatancēx camina Nucēn Papa Diosan nētēnu ʔianan usaquin ʔacē cupí anuax cuēñinra cuēñti ʔain.

²³Usaquian Jesusan cacēxun cuati ca aín ñua ʔitsaira ʔain, a uni masá nuituti utēnbuacēxa. ²⁴Utēnbutia isquin ca Jesusan cacēxa:

—ʔaisamaira ñuñu unix ca ainan ʔiti ʔaishbi ñuñu ʔitishi sinani Nucēn Papa Diosan ʔitima ʔicēn. ²⁵Camello, ax ca chaira ʔaish, xumuxan quini chamaratsu ʔain, anun atsínquiantima ʔicēn. A ñuina

chaxa a quinin atsíncasmacēsamaira oi ca ʔaisamaira ñuñu unix Nucēn Papa Diosan ʔitima ʔicēn.

²⁶Usai quia cuaquin ca anu ʔicē unicaman cacēxa:

—Asérabi a bana ʔain ca ui uníxbi Nucēn Papa Diosan ʔinux iétima ʔicēn.

²⁷Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Axbi iétisama ʔicēbi ca Nucēn Papa Diosan usa uniribi iémiti ʔicēn.

²⁸Usaquian atu cacēxun ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—Nun xubucama ʔimainun nun ñu camabi cananuna mibē ninuxun ʔan.

²⁹Cacēxun ca Jesusan aín ʔunánmicē unicama cacēxa:

—Asérabi cana ʔēn mitsu cain, uinu ʔicē unín cara camabi uníxa ʔēmi catamēti Nucēn Papa Diosan ʔinun ʔaquinuxun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita, aín xanu, aín bēchicē cama ʔbianxa, ³⁰a unix ca a ʔencē ñuñu ʔicēsamaira oi ñuñu ʔiti ʔicēn. Usai ʔianan ca Nucēn Papa Diosan nētēnu ʔaish abē nētétimoi ʔiti ʔicēn.

Jesusan —ʔēx cana unían ʔacēx bamati ʔai

—quixun aín unicama catēcēan

(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹Bain cuanquin ca ʔitsa uni anu ʔainbi Jesusan aín ʔunánmicē unicama abēa ninun quixun cuēñbianquin cacēxa:

—Bérí cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bēbaxnu anu ʔain ca an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unían ʔē ñui quiásabi oi ʔiti ʔicēn.

³²Judíos unibunēn ca judíosma unibunēn binun ʔē ʔinánti ʔicēn. ʔinancēxun bixun ca ʔēmi cuaiquin bētsi bētsi onan ʔē tushucati ʔicēn. ³³Usaquin bētsi bētsi oquin mēētancēxuan ʔacēx cana bamatancēx rabē nētē ʔiónxa pēcaracēbē baísquiti ʔain.

³⁴Jesusan usaquin cacēxunbi ca aín ʔunánmicē unicaman uisai cara quia

quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

**Jericónuxuan Jesusan
bëxuñu uni bëpéxcüa**

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵Cuanía Jericó ëma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíquiñu ñucátinu tsoócëxa. ³⁶Tsóxunbi ca 'aisamaira unian ratábiancëxa cuaquin —¿añu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácëxa.

³⁷Ñucácëxun ca cacancëxa:

—Nazaretnu 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuania.

³⁸Usai quia cuati cuëñishquin ca cacëxa:

—Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

³⁹Usaía quia oquin ca ax paían rëcuëñquiani cuancë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima axa 'icësamaira oi munuma cuëñishtécëni quiaçëxa:

—Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁰Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënuu unun ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: ⁴¹—¿'Ën mi uisoti caina cuëënin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpéxcuti cana cuëënin.

⁴²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bëpéquit. 'Ën mi bëpéxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpéxcüan.

⁴³Usaquian cacëxëshi ca bëpéxcüaçëxa. Bëpéxcüaçun isi cuëenquiani ca Nucën Papa Dios rabibiani Jesús bë cuancëxa. Jesusan a uni bëpéxcutia isquin ca anu 'icë unicamanribi Nucën Papa Dios rabiachëxa.

Zaqueo ñui quicë bana

19 ¹Anu bëbaquiani ca Jesús Jericó ëma 'uramaquiani cuancëxa.

²Usaía Jesús cuancëbëbi ca a ëmanu 'icë

uni achúshi Zaqueo caquin anëcë anu 'iacëxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacëxa. ³Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icë quixun istisa tanquinbi mëtúra 'ixun 'aisamaira unían tsitsíru-xun bëpáncëbëtan iscasmacëxa.

⁴Usaquin iscasmati, abáquiiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacë, bai anúan Jesús uti amoa 'icë anu ronruacëxa.

⁵Usaía anu 'icë ca Jesusan anun cuanquin manámi bësuquinbi mëraquin ësaquin cacëxa:

—Zaqueo, bënëtishi ca 'ibúcuatsini ut. Bëri cana min xubunu 'i mibë cuainsa tanin.

⁶Usaquian cacëxëshi chuámarua tani bënëtishi 'ibúquin ca Zaqueonën afn xubunu buánuxun Jesús biacëxa.

⁷Usaria isquin ca uni raificaman —'uchañu unin xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuiacëxa. ⁸Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonën Jesús cacëxa:

—'Ën cana mi cain, bëri cana 'ën curíquicama mësú usaribi 'ënan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. 'Inánan cana 'ën aín curíqui mëcama uni, 'ën ainan mëcama inumiquin rabé 'imainun rabé oquin 'inánti 'ain.

⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëri ca ënë xubunu 'icë unicama 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën, ënë uníxribia Abrahamnën rëbúnqui 'ain. ¹⁰Uchañu unicama ainanma 'icëbi aín 'ucha téréncë 'ianan ainan 'inun iéminuac, cana Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uacën.

**Bana itsi ñuicësaria Jesús
curíqui ñui quíá bana**

¹¹Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia cuaquin, Jerusalén 'urama 'ain, abë 'icë unicaman sináncëxa, —Jerusalénu

bëbatancëx ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Jesúsëshi judíos unibunën 'apu 'iti 'icë —quixun. ¹²Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamai-nun, bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Ësa ca. Achúshi uni, 'apun rëbúnqui, an ca aín menu 'icë unicaman cushi 'iisa tanquin bëtsi menu 'icë 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancëx utëcënti sinánxa. ¹³Sinántancë xun aín uni mëcën rabé camicëx ucë ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aishbi 'itsa cupícë, camabi sënën 'inánxa. 'Inánquin, —'ëx utëcëntamainun camina ënë curíquinën ñu bitancëxun maruquin curíqui bitëcënti 'ai —quixun caxa.

¹⁴Usaquin catancëxa cuanbi ca a menu 'icë unicama ami nishcë 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuëënimá —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiaxa. ¹⁵Usa 'aínbi ca 'apun, ax paían cuancë uni abi aín menu 'icë unicaman 'apu 'imiäxa. 'Imicëx ca aín menu utëcëanxa. Ai bëbaquin ca uiti curíqui cara biaxa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancë unicama camiaxa. ¹⁶Camicëxa anpan ucë an ca aín 'apu caxa:

—Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën rabé sënën 'inun curíqui bian. ¹⁷Cacëxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'ën curíquinën ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinën upí oquin 'acë cupí camina mëcën rabé ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ¹⁸Bëtsíxribi uquin ca caxa: Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën achúshi sënën 'inun curíqui bian. ¹⁹Cacëxun ca 'apun caxa: Mix camina mëcën achúshi ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ^{20,21}Cacëbë uquin ca bëtsínribi caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancëxun camina a bimi mináin-

shi 'inun min unicama bimin. Usa 'ain cana mimi racuéquin, pañunan rabúnxun, min curíqui ami 'ë 'ináncë, a nan. A cënë 'icën. ²²Cacëxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Min bana cuaquin cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Ëx unimi nishcësa 'ixun uni itsin ñu 'apámítancëxun a bimi 'enáinshi 'inun 'ën unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'ë 'unan. ²³¿Usaquin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁴Caxun ca 'apun anu 'icë unicama caxa: A curíqui 'ën a 'inan, a camina a uninua bixun, an mëcën rabé sënën 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'aínbi ca ax mëcën rabé sënën 'inúan bicë curíquiñu 'icën. ²⁶Usaquin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ²⁷Axa 'ëmi nishi 'ëx 'apu 'iti cuëëncëma unicama a camina ënu bëxun 'ën ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (19.29-21.38)

Jesús Jerusalénu cuan

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸Usaquin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuiquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa. ²⁹Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'imainun Betania ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin, ³⁰Jesusan cacëxa:

—Aúnu bésucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërecacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³¹Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin —¿uisati caramina ënë burro təcërecacë tubuin? —quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain; Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun quixun nu caxa.

³²Usaquin caquian xucëx cuanxun ca Jesusan atu cacëسابi oquin burro mëracëxa. ³³Mëraquian tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin? —quixun.

³⁴Ñucácëxun ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun nu caxa.

³⁵Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesús 'irumiacëxa. ³⁶Usoquian 'irumicëxa burron cuancëbëtan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷'Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëenquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acëcama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸Rabi ca quiacëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ënë 'Apux ca bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Papa Diosaxribi ca cuëënia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹Usai quiquian axa ami sináncë unicaman Jesús rabia cuaquin ca fariseo unicama raírinën Jesús cacëxa:

—Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën cana mitsu cain, ënë unicaman 'ë rabiçëbëtanma ca ënë maxáxcama ënën cuëncëni sharáquin 'ë rabiti 'icën.

⁴¹Usai quiquianquin raro bianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitéxëti bëunan mëscuti Jerusalénu 'icë unicama cai quicëesai quiacëxa: ⁴²—Nucën Papa Diosan 'imicëx camina aséرابي chuáma-rua 'aish cuëenti 'ai —quixun bërí nëténbi mitsun 'unánti cana cuëënin. Usa 'ainbi camina mitsun nuitunëmbi sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ^{43,44}Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunquin 'ë mitsunu xucë 'icëbi ui carana 'ëx 'ai quixun 'ë 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nëtëcama uti 'icën. Axa mitsumi nishcë unicaman ca mitsu ëman chiquítisama oquin bëararanan mitsun a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin reúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵Jerusalénu bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Jesusan anuxuan ñu marucë unicama chiquíancëxa.

⁴⁶Chiquínquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'ainbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

⁴⁷Camabi nëtën ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaía 'ia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'éséncacëxa. ⁴⁸Usai 'éséncanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

**Uin banan cara Jesusan ñu 'aia
quixuan Jesús ñucácan**
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20 ¹Achúshi nētēn anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmianan upí bana anúan uni Nucēn Papa Diosnan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēñeo bana 'unáncē unicama 'imainun anpan caniacēcē unicama anu cuanxun ²ñucáquin Jesús cacēxa:

—¿Uin banan caramina mín usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësöquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Enribi cana mitsu bana itsi ñucatin. 'È ca ñuixun, ⁴¿uin cara Juan unicama nashiminun cacēx? ¿Nucēn Papa Diosan cara cacēx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacēx?

⁵Usaquian Jesusan ñucáquin cacēxbi ca uisaquin cara cati 'icē quixun 'unanima atúxbi ñucacananí quican-cēxa: ¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucēn Papa Dios naínu 'icē an ca cacēxa, quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacēxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icēn. ⁶Nun nu, unfan unicama nashiminun cacē ca Juan 'iacēxa quixun cati, 'aínbi ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icēn. Acaman ca aín bana cuaquin, Nucēn Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixun quixun Juan xuacēxa quixun sinania. ⁷Usari canantancēxun ca Jesús cacēxa:

—Uin xucē cara 'iacēxa quixun cananuna 'unániman.

⁸Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mítsúnmi 'ēn ñucácēxun 'ē ñuixun-cēxunma cana 'enribi uin banan carana ësáquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

**An naē bēruáncē 'aisama unicama
ñuiquin Jesusan cá bana**
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

⁹Bana itsi ñuicēsöquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ēnē banaribi unicama ñuixuancēxa:

—Èsa ca. Achúshi unin ca aín naēnu uvas 'apáxa. 'Apátancēxun bētsi uni aín naēa bēruánxunun quixun ami ēbiani ca 'ura menu 'i cuanxa. ¹⁰Cuantancēxun ca uvas bimicēbētan abēa 'icē an ñu mēemicē uni achúshi xuquin caxa:

—An naē bēruáncē unicamanu cuantancēxun camina 'ēnan 'iti a mēsúa 'ē bēxúnun mi 'inánun cati 'ain. Cacēx cuanxa bēbaiabi ca a uni an naē bēruán-cē unicaman mēētancēxun ñuñuma cuantēcēntanun xuaxa. ¹¹Usoquian 'an ca naē 'ibun aín ñu mēemicē uni itsi xutēcēanxa. Xucēxa bēbaiabi ca aribi an naē bēruáncē unicaman mēēquin bētsi bētsi oquin masóxa. Usotancēxun ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa. ¹²Usocē bētan ca bētsiribi amiribishi xutēcēanxa. Xucēbi ca aribishi 'atimoxun, ēnuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa.

¹³Usoquian 'acēbētan ca naē 'ibun sinánxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'ēx amiira sináncē bacē bēchicē xuti 'ain. A sapi ca cuania 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icēn. ¹⁴Usoquin sinánquin aira xucēxa bēbaia isi ca an naē bēruáncē unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacēbē ca aín bēchicē ēnēx naē 'ibu 'iti 'icēn. Usa 'ain cananuna nux naē 'ibu 'inuxun ēnē 'ati 'ain. ¹⁵Canantancēxun naē 'urí buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bēchicē 'acē cara naē 'ibun an naē bēruáncē unicama uisoti 'icē quixun cana mitsu cain. ¹⁶Aín naēnu cuanquin a unicama 'atancēxun ca bētsi uni aín naēa bēruánxunun quixun cati 'icēn.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacë unicamax:

—Usaía 'inun cuëëanxma 'itibi ca Nucën Papa Dios 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

¹⁷Quia ca Jesusan atumi bësuquin isquin cacëxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicë ënë cuëñeo bana 'ic?, ë sai quicë:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

¹⁸A maxáxa an cuëëncëma unicama usaribi ca an 'ë cuëëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqúi chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹An naë bëríancë unicama ñuicëbë ca an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin biama 'icën. ²⁰Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'ësénantancëxun ami manánquin usai ca quíaxa quixun 'apu canuxuan, cëmëquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacëxa. ²¹Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérábi 'icën, upí oquin camina unicama bana ñuixunin. Mín sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ²²Usa 'ixun

camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax asérábi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'ë manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuëñeocë ënëx 'ic?

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuëñeocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

²⁵Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëñcë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëñcë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶Usaía Jesús quia ca anu 'icë unicaman cuacëxa. Acamabëtan an a ñucacë unicamanribi cuacëx ca a ñui Jesúsmi manánti bana 'aíma 'iacëxa. —'Aíma ca —quixun sinánan —upitishi ca quíaxa —quixun sinánquin ca an ñucacë unicaman a ñucátëcëanma 'icën.

Unix cara bama 'aish
baísquitima 'icë quicë bana
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷Usacëbë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. ²⁸Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnën ë sai quicë bana cuëñeocëxa, uni achúshinëxa

bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicëx aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁹Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³⁰Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³¹Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ³²Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ³³Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —Ënë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicë bënumia. ³⁵Usa 'aínbi ca bama 'aish baísquitancëxun Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë unicaman xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëbi ca bënumitima 'icën. ³⁶Bama 'aish baísquitancëx ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish amatëcënti-moi tsóti 'icën, ángelcamaxa 'icësaribiti. ³⁷Uni bama 'aish ca baísquiti 'icë quixun nun 'unánun ca Moisésnën imaxu nëëmëtia iscë ñuiquin ësaquin cuënëocëxa, Nucën 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios 'icë quixun. ³⁸A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. An iscëx ca aín uni camáxbi tsotia.

^{39,40}Usoquian cacëxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatëcëanma 'icën. Usaria isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë

unicama raírinën —upí oquin camina nu ñuixuan —quixun cacëxa.

**Uin rëbúnqui cara Cristo
'icë quixun ñuicë bana**

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —¿Uisa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ^{42,43}David anbí ca Salmos quirica 'aquin ësoquin cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quiacëxa. ¿Ësaia quíá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

**An Moisésnën cuënëo bana
'unáncë unicama Jesusan ñuia**

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵Usoquin canan ca anu 'icë unicaman cuanun, Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: ⁴⁶—An usaía judfós unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcë pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icë, quixun sinánquin mëcën 'inánquin bití cuëënia. Usai 'ianan ca anu judfós unicama timéti xubunu unicamabë timéti anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënia, 'ianan ca pi timéxun anu aín cushicamax tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribí 'icatsí quixun. ⁴⁷Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoquin castícantí 'icën.

Xanu casunamécënëan
Nucën Papa Dios curíqui nanxúan
(Mr. 12.41-44)

21 ¹Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëxun anu curíqui nanti ñu ami bësüquin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacëxa.

²Isanan ca xanu casunamécë ñuñuma anribia manë curíqui rabë nania isacëxa.

^{3,4}Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tēxöocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamécë ënën asérabi cuëenquin 'aísa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'ítánun, aín curíquicamai-shi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asérabi cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
rurucubutía Jesusan ñuia
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵Anuax cuania ca uni raírinën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ñuiquin ësaquin cacëxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. 'Imainun ca bëtsi bëtsi unían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ⁶—Ënë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acë 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman ënë xubu camabi rurupacëbë aín maxáxcamaribi rurucubúti 'icën. Usaía anun 'iti nētë ca uti 'icën.

Ënë nētëcama cēñútisama pain 'ain cara
uisai ñu 'iti 'icë quicë bana
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷Usaquian Jesusan cacëxun ca a unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nētë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸Usaquin ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nētë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unix ca: 'Ëx cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utëcënti nētë ca uaxa quiax quití 'icën. Usai quiquian mitsu paránti rabanan camina bërúancati 'ain. Aín banax ca asérabi 'icë quixun camina sinántima 'ain. ⁹Mitsun camina uni itsían, bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumi tsuáquiruia quixun ñuia cuatfbi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cēñúcëma pain 'iti 'icën.

¹⁰Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. ¹¹Bëtsi bëtsi mecama ca shaíquinoxun 'aia. Bëtsi bëtsi nētënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. 'Imainun ca 'itsa unix 'insinan cēñúnu-xun 'aia. 'Imainun ca naínua atun iscëma ñu unicaman isti 'icën, isi ca racuëira racuëti 'icën.

¹²Usai 'icëma pan 'ain ca mitsúxmi 'ëmi catamëti 'ën uní 'icë cupí, unin mitsu bixun bëtsi bëtsi onan anu judíos unibunëx timéti xubunu 'icë unin mitsu 'uchonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icën. ¹³Usaquian 'acëxunbi camina 'ë ñuiquin rabínquinma an mitsu bicë unicama cati 'ain. ^{14,15}A unicama bëmánumi 'ain

cana 'enbi usoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmi cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicëxunmi cacëx ca axa mimi nishi mimi manáncë unicamax, asérabi ca a bana 'icë quixun 'unani minmi cacë banax ca cëmë 'icë quiax quitima 'icën. Usa 'ain camina a unicama bëmánanu cuancëma pan 'ixun ésaquin sinánti 'ain: Jesusan ca usoquin carana cati 'ai quixun 'ë sinánmiti 'icën. Usa 'ain cana 'enbi pain sinántima 'ain. ¹⁶Mitsúxmi 'ënan 'icë cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibu 'imainun axa mibë nuibanancë unínribi uní itsían mitsu 'atimonun 'inánxun 'aia. 'Ináncëxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icën. ¹⁷Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁸Usa 'aínbi camina 'ën bërúancë 'aish asábi 'iti 'ain, 'ëx cuëncëbëma ca mitsun bu achúshirabi nëtétima 'icën. ¹⁹Tëmëraquinbi 'ëmi catamëti 'ëncëma 'aish camina 'ën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'ain.

²⁰Anu 'icë unicamabë 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nëbétsioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a ëma cëñúti nëtë ca uaxa quixun. ^{21,22}A ëmanu 'icë unicamaxa ami 'uchacë cupí ca castíancë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín uni cuëñomiácëxa. Usai ca bërí 'iti 'icë quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icëbë ca unicamax racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiáni matánu cuanti 'icën. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icë unicamaxribi anuax cuanti 'icën. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancë unicamax ca racuëti Jerusalénu cuantëcëntima 'icën. ²³Usai 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcé xanucamaxribi abáquiáni cuani nuibacanuxun 'aia. A nëtënu 'icë

unicamax ca 'aisamaira paë tani tëmëratí 'icën. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucën Papa Diosan castíancë 'aish ca usai 'iti 'icën. ²⁴Uni raíri ca unin abë 'acananquin 'anuxun 'aia, raírinëx ca bëtsi bëtsi menu buáncë 'iti 'icën. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuëncësa oquin 'ati 'icën, atúan usoquin 'ati nëtëa sënëncëbëtan.

**Usacuatsini ca Jesús
utëcënti 'icë quicë bana**

(Mt. 24.29-35; 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—'Éx utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icë bari, 'uxë, 'ispa acamax bëtsiti 'icën. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bëchunia cuati ca camabi menu 'icë unicamax ratuti sináncasmai bënëti 'icën. ²⁶Naicamë'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinoxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icë quixun sinani racuëtan bamai sináncasmai bënëti 'icën. ²⁷Usai 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën, nëtë cuin mëuxun, 'ën cushin pëcabëtsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸'Ën mi ñuixuncë ñucama 'icëbëtan camina, anúnmi mitsux paë tani tëmëratí nëtë sënënti ca 'urama 'icë quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuëñinra cuënti 'ain.

²⁹Usoquin catancëxun ca Jesusan icamaribi ñuiquin ésaquin cacëxa:
—Mitsun iscëx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰acamax baricuatsíncëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcënia. Usaria 'ia isquin camina uni 'itsían mitsu cacëxunmabi mitsúnbi ca baritiacuatsinia quixun 'unanin. ³¹Usaribití'a 'ën mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan

Nucën Papa Dios 'Apu 'iti nētē ca 'urama 'icē quixun. ³²Asérabi cana mitsu cain, béría ènē nētēnu bucuē unicamaxa bamacēma pain 'ain ca 'èn mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'iti 'icēn. ³³Naí, me acamax ca cēñúti 'icēn, 'aínbi ca 'èn banaxa nētétimoi usabi 'ain camabi ñu 'èx quicēsabi oi asérabi 'iti 'icēn.

³⁴Usa 'ain camina mitsux cuēñcē ñuishi 'anan paéanan ènē nētēnu 'icē ñucamaishi sináncē 'itin rabanán bérúancacē 'iti 'ain. Usai bérúancacēma 'aish camina mitsúnmi sináncēbēmabi 'èx ucēbē 'è isi rabínti 'ain. ³⁵Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicēsa usaríbíti ca unin sináncēbēmabi anun 'èx uti nētē uti 'icēn. ³⁶Usa 'ain camina 'èx uti nētē caini, 'èn mitsu cacē ñucama èñéxa 'icēbēbi 'èmi catamēti èníma 'èmi cushicē 'inuxun, nētē camabi Nucën Papa Dios ñucátí 'ain. Usai 'i, 'èx utécēncēbē 'èn bémánuuax añu 'uchañumabi 'inuxun camina Nucën Papa Dios ñucátí 'ain.

³⁷Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu xupíbuçebē imé Olivos cacē matánu 'i cuancēxa. ³⁸Usai anu 'inēti ca bari urucēbē bana ñuixuni Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuantécēancēxa. Cuantécēnxuan bana ñuixunia cuati ca unicama riquiani timéacēxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO
BAISQUIAXA QUIXUN ÑUI QUICĒ
BANA (22-24)

Judíos unicama Jesúsmi 'ésénan
(Mt. 26.1-5,14-16; Mr. 14.1-2, 10-11;
Jn. 11.45-53)

22 ¹Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán piti nētē, Pascua cacē, 'iisama pain 'ain, ²ca judíos sacerdote-

nën cushicama 'imainun an Moisésnën cuēñeo bana 'unáncē unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacē 'aish numi nishti 'icē —quixun sinani atumi racuéquin uisoxun 'ati cara quixun sinani 'ésénancēxa.

³Usacēbē ca Jesusan 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun rabé, acama achúshi, Judas Iscariote, anu ñunshin 'atimanēn 'apu Satanás atsíncēxa. ⁴Usai 'iquian cuanxun ca ñunshin 'atimanēn 'apun sinánmicēx judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icē suntáruçamabē 'ésénanquin —'èn cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacēxa. ⁵Usoquian Judasan cacēx ca cuēñi —curíqui 'inánti ca —quix canancēxa. ⁶Usoquian cacancēx —asábi ca —quixun catancēx cuanquin ca Judasan —¿'apuma unicaman isnunma carana uisaxun ènē unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncēxa.

Ashiquian Jesúsβétan aín unicaman piá
(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

⁷Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán anun piti nētē achúshi ca Pascua nētē anun carnero 'ati, a 'iacēxa. ⁸A nētē 'icēbētan ca Jesusan Pedrocēñun Juan xuquin cacēxa:

—Ènē nētēnu a piti ñu pinun camina nu mēñoxuni cuanti 'ain.

⁹Cacēxun ca cacēxa:
—¿Uinuxuinra caranuna a piti mēñoti 'ain? ¹⁰Quia ca Jesusan cacēxa:

—Jerusalénu cuantancēx bēbaquin camina uni achúshinēan ñutēn 'unpax buania mērati 'ain. Mēraqun nuibiani camina anua ax atsíncē xubunu atsínti 'ain. ¹¹Atsínquin camina aín 'ibu ésaquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni an ca ésaquin mi canun nu caxa:

¿Uinuxun cara 'ëbëtan 'ën 'unánmicë unicaman Pascua nëtën piti ñu piti 'ic?

¹²Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mëníocë, mitsu ismiti 'icën. Anuxun camina a piti nu mëníoxunti 'ain.

¹³Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca Jesusan cacësabi oquin a ñucama mërácëxa. Mëraxun ca anuxun a nëtën piti ñucama mëníocëxa.

¹⁴Mëníoqueian sënéon ca Jesús aín 'unánmicë unicamabë pinux mesanu tsóbuacëxa. ^{15,16}Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ën cana mitsu cain, ënë nëtënuhun cana ësa piti mitsubë 'atëcëniman.

Nucën Papa Diosan nëtënuhun cuni cana mitsubëtan 'atëcënti 'ain. Usa 'aish cana bamacëma pain 'aish a piti ñumi mitsun 'ëbëtan piti 'itsaira cuëëan.

^{17,18}Catancëxun ca anu uvas baca 'arucë manë xanpa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun, aín 'unánmicë unicama 'inánquin cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ësaquin cana uvas baca ënuxun 'atëcëniman. Axa 'Apu 'aían Nucën Papa Diosan nëtënu aín unicamax abë 'icëbëtan cuni cana 'atëcënti 'ain. Usa 'ain camina ënë biquin camaxunbi 'ati 'ain.

¹⁹Catancëxun ca Jesusan pán biquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën. Mitsun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun 'ë unin 'acë 'ain, camina 'ëmi sinánquin 'ën mitsu bërí cacë ënë ënquinma usabi oquin 'ati 'ain.

²⁰Cacëxun piti piia sënënia ca Jesusan manë xanpa anu 'icë uvas baca biquin catëcëancëxa:

—Ënë uvas baca ënëx ca 'ën imi 'apati, 'ëx bamacë cupía mitsun

'uchacama téréncë 'aish ainan 'inun Nucën Papa Diosan mëníocë, a 'icën.

²¹'Ën mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'ë 'inánti uni, an ca nubëtan ënuxun piia. ²²Nucën Papa Diosan mëníofabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë, usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën.

²³Jesusan usaquin cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax —¿nucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quiax ñucacancëxa.

Uiira cara bëtsibëtan sënénma 'iti 'icë quicë bana

²⁴Uix cara bëtsibëtan sënénma 'iti 'icë quiax ca Jesusan 'unánmicë unicama cuëbicanancëxa. ²⁵Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncësabi oquian tëmëra-miquinbi ñu mëënun 'amia. Usaquin 'amibi ca bëtsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imia quiax quia. ²⁶Atux usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icë, ax ca cushima uni 'icësarißiti 'iti 'icën. An uni raíri bana 'ináncë uni, an ca an aín bana cuacë uni usaribi 'ixun uni itsi ñu 'axunti 'icën. ²⁷¿An piti 'acë uni ax cara axa mesanu pi tsócé unibëtan sënën 'ic? An mesanuxun picë uni ax ca an piti 'acë unibë sënénmara 'icën. Usa 'aínbi cana 'ëx an mitsu ñu 'axuncë a 'ain. ²⁸Mitsun camina unicaman bëtsi bëtsi oiabi 'ë ëncëma 'ain. ²⁹Usa 'icë cana 'ën Papa Diosan 'ë 'apuirá 'inun 'imicësarißi oími 'ëbë cushi 'inun mitsu 'imin. ³⁰Usa 'ixunmi 'ën nëtënuhun 'ëbëtan pianan, Israelnën bëchicë mëcën rabé 'imainun rabé, aín rëbúnquicamax cara atun ñu 'acë cupí,

uisai 'iti 'icë quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

**Pedronën —'ën cana a 'unanima
—quixun uni cati Jesusan ñuia**

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an usaquin 'anúan ënun quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaífacësaribi oquin mitsu tanti 'icën. ³²Usa 'aínbi cana 'ëmi catamëti ënxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'Ëmi 'uchaxbi sinanati 'ëmi cushiquin camina axa 'ëmi catamëcë uni rafrí 'ëmia asérabí upiti catamënun 'aquinti 'ain.

³³Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mi 'acësaribi oquin sipuanan unin 'anúbí cana mi ëniman.

³⁴Quía ca Jesusan cacëxa:

—Pedro, cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñiantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Anúan unin Jesús 'atimoti nëtë 'iá

³⁵Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, ¿usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icën, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa.

^{36,37}Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë ñuiquian cuënëo quiásabi oi ca 'iti 'icën. A banax ca quia: “An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax quiti 'icën”. A bana quiásabi

oi ca unicamax 'ë ñui quiti 'icën. Usa 'ain camina bërí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocëñuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, ënu ca manë xëtocë rabé 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icën.

**Jesús Getsemaní naënuax
aín Papabë bana**

(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa.

Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰Anu cuanx bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ñu 'atima 'atin rabanan camina mitsu bërúanun Nucën Papa Dios ñucátí 'ain.

⁴¹Usoquin cabiani unin nicéxa maxax 'ibúcé 'urasa cuanx ca rantin puruni, Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa.

⁴²Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtanma cana 'ën bërí tëmëratima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³Usaquian cacëbë naínuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa. ⁴⁴'Aisamaira masá nuituti bënëquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátëcëancëxa. Ñucati 'aisamairai bënëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa.

⁴⁵Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucua-tsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituiriaia 'uxcë mëraccëxa. ⁴⁶Mëraquin ca bësúnquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin?
Ca nirut. 'Uchati rabanan camina 'uxti
tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

Jesús bican

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Usaquian Jesusan cacëbëbi ca
'aisamaira uni anu Jesús 'icë anu
uacëxa. Ucëbë ca a unicamabë aín
'unámicë unicama achúshi, Judas, ax
rëcuéncuatsini a bësucucanux uacëxa.

⁴⁸Aia ca Jesusan Judas cacëxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucën Papa
Diosnuax uá, 'ëa ënë unicaman binun
caramina 'ë bësucucati 'ain?

Cacëxunbi ca Judasnën cáma 'icën.

⁴⁹Uisoí cara uaxa quixun isquin ca
abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin
cacëxa:

—¿Ënë unicama caranuna manë
xëtocën 'ati 'ain?

⁵⁰Usaquin caquin ca uni achúshinën
aín manë xëtocën sacerdotenën
cushicaman 'apun ñu mëmicë uni aín
pabí mëqueu 'icë pabíscacëxa.

⁵¹Usaquian aín pabí tëaia oquin ca
Jesusan cacëxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mëcënan
pamëquin ca aín pabí usabi 'itëcënun
mómiacëxa.

⁵²Usoxunma ca Jesusan sacerdotenën
cushicama 'imainun anuxun Nucën
Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntáru-
cama 'imainun anpan caniacëcëcama,
an a bitsi ucë, acama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu
tëacë tuínxun mëcamacë uni
'acësoquin 'ë binux caramina ucan?

⁵³Camabi nëtën anuxun Nucën Papa
Dios rabiti xubunu mitsubë 'iabi
camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë
bicáncëma 'ain. Bërími mitsun
ësoquin 'anun ca Nucën Papa Diosan
mitsu ëanxa, ñunshin 'atimanën 'apun
cushínbi camina ësoquin 'ë 'ain.

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ain

—quixuan Pedronën ca

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72;
Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Usoquin bitancëxun ca a unicaman
Jesús buánxun judíos sacerdotenën
cushicaman 'apun xubunu buáncëxa.
Usoquian buania ca Pedronën
'uránxuinshi nuibiancëxa. ⁵⁵Buanx
bëbaquin a xubu rapasu 'icë me
mënocë, anu tsi ticaia tsóbucamainun
ca Pedronëxribishi atubë tsóbucacëxa.
⁵⁶Usaíá anu tsócë, tsin ërëncëxun pëcaia
Pedro isquin ñachai ca anuxuan an ñu
mëcëcë xanux quiacëxa:

—Ënë uníxribi ca a bicë unibë 'iaxa.

⁵⁷Usai quia ca Pedronën cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana
'unaniman.

⁵⁸Usoquin can, basicëma 'aínshi ca
uni achúshinënribi Pedro isquin
cacëxa:

—Mix camina abë nicë uni a 'ain.

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

⁵⁹Achúshi hora 'icëbë ca bëtsíxribi
quiacëxa:

—Ënë uníx ca Galileanu 'icë uni 'icën.
Asérabí ca axribi a unibë 'iaxa.

⁶⁰Usaíá quia ca Pedronën cacëxa:

—Uisai qui caina usai quín, a cana 'ën
'unaniman.

Quicëbëshi ca 'atapa banacëxa.

⁶¹Banacëbë cuainacëquin ca Nucën 'Ibu
Jesusan Pedro ñachaquin isacëxa.
Ñachacëxun ca Pedronën ësaquian
Jesusan a cacë bana sináncëxa: Ënë imë
camina 'atapa banatisama pan 'ain, min
isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë
ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin
uni paránti 'ain. ⁶²Usoquian Jesusan
coóncë bana sinani ca Pedro ëman
chiquiti masá nuituirai bëunan
mëscüacëxa.

Suntárucama Jesúsmi cuaia*(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)*

⁶³Usa 'ain ca an bërúancë suntáruca-man Jesús 'usani ami cuaiquin mēēacēxa. ⁶⁴Usoquin 'anan ca aín bēru chupan bēmáputancēxun mēēquin —uin cara mi mēēaxa, ca ñuit —quixun cacēxa. ⁶⁵Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usancēxa.

Jesúsa judíos unibunēn cushicaman 'apucamanu buáncan*(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)*

⁶⁶Pēcaracuatsincēbē ca anpan caniacē cē unicama 'imainun judíos sacerdote-nēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēñeo bana 'unancē unicamax anu timēacēxa. Timécēbētan ca anu atun cushibunēn 'apucama timécē anu Jesús buáncēxa. Usoquian buáncēxa bēbaia ca 'apucaman Jesús cacēxa: ⁶⁷—Mix asérabi ax utinu nun caíncē, Cristo 'ixun camina, asérabi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana a 'ai quixun 'en mitsu cacēxunbi camina 'en bana ca asérabi 'icē quixun sináncantima 'ain. ⁶⁸Usa 'ixun camina 'en mitsu ñu ñucáquin cacēxunbi 'ē caíma 'ianan 'ē chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹Usa 'ainbi cana bēri 'ēñē menu 'itancēxbi Nucēn Papa Dios cushiira, aín nētēnuax aín mēqueu tsotax abē 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰Usoquian atu cacēxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacēxa:

—¿Usa 'aish caramina asérabi Nucēn Papa Diosan Béchicē 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsúnmi 'ē cacē, ax ca asérabi 'icēn.

⁷¹Usai quia cuati ami nishi ca quican-cēxa:

—Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'ainbi cananuna nunribi bēri nun pabitanbi asérabi ax 'atimati banaia cuan.

Jesús Pilatonu buáncan*(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)*

23 ¹Catancēx niruquin ca camaxunbi Jesús buáncan Pilátonu buáncēxa. ²Buanx bēbax aín bēmánon 'ixun ca Jesús ñuiquin ēsaquin Pilato cacēxa:

—Ēñē unían judíos unicama nun caibu bētsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icē quiaxa.

³Usaquian cacēxun ca Pilátonēn Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ēx a 'ain, minmi cacē, usa.

⁴Jesusan cacēxun cuaquin ca Pilátonēn sacerdotenēn cushicama 'imainun anu timécē unicama cacēxa:

—'Ēn iscēx ca 'ēñē uni 'atima ñu 'acēma 'icēn.

⁵Usaía Piláto quicēbēbi Jesúsmi xuamati nishi ca munuma quicancēxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxun-ribi usoquin 'aia.

Pilátonēan Jesús Herodesnu xua

⁶Ēsaquian unicaman ñuia cuaquin ca Pilátonēn —¿'ēñē unix cara Galileanu 'icē uni 'ic? —quixun atu ñucacēxa.

⁷Ñucacēxuan —usa ca —quixun cacēxun cuaquin ca Pilátonēn Jesúsa Herodesnu buántanun quixun xuacēxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icē uni ca Jesús 'icē quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uēxanxa —quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacēxa. ⁸Buáncēx bēbacēa unicaman Jesús ñuia cuati ca

an uni itsin 'acēma ñu 'aia istisa tanquinbi iscēma 'aish, bēri a isi Herodes cuēēancēxa. ⁹Usai cuēēnquia 'itsaira bana ñucácēxunbi ca Jesusan cáma 'icēn. ¹⁰Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēñēo bana 'unáncē unicama munuma banai ami manáncēxa. ¹¹Usaria ca Herodesbētan aín suntárucaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuaiouquin 'apúan pañucē chupa pañumitacēxun Pilátouna buántēcēntanun quixun xuacēxa. ¹²Usa 'ain ca 'itsa baritia abē nishanancē 'aishbi a nētēnbi sinanati Pilátobē Herodes nuibanancēxa.

Jesús ca bamati 'icē quiáxa quican bana
(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)

¹³Usa 'ain ca Pilatonēn, judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacēxa. ¹⁴Camicēxa ucē ca cacēxa:

—Mitsun, ēñē unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacēxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'ēn iscēxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manánquin 'ē cacē, a 'acēma 'icēn. ¹⁵Anu xucēxunbi ca Heródesnēn amiribishi nunua bētēcēnun xuaxa. Anribi ca añu 'uchabia 'acēma 'icē 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscēxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acēma 'icēn. ¹⁶Usa 'ain cana paē tanmitancēxuinshi cuantánun ēnti 'ain.

¹⁷Caquin ca anun pán chamiti ñucēñunma 'acē pán piti nētēa sēñécēma pain 'ain, usabiquin 'acē 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncēxa. ¹⁸Usoquian Jesús chiquínti sináncēbēbi ca unicamax munuma sharáruí quicancēxa:

—Éñē uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

¹⁹An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icē unicama tsuáquirumicē,

'ianan an uni 'acē cupí ca Barrabás sipuacē 'iacēxa. ²⁰Unicamaxa munuma sharáruí quia cuati ca Pilátoneš amiribishi —nun iscēx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acēma 'icē —quiax quitēcēancēxa. ²¹Quicēbēbi ca munuma sharáruí quicancēxa:

—Bamatanun ca i curúsocēnu matas, i curúsocēnu ca a matas.

²²Usaía quicaniabi ca rabē oquin cacēsabi oquin Pilatonēn amiribishi catēcēancēxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ēñēn 'ax? 'Ēn iscēx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acēma 'icēn. Usa 'ain cana paē tanmitancēxuinshi cuantánun ēnti 'ain.

²³Quicēbēbi ca usaribiti amiribishi munuma sharáruí quitēcēancēxa, bamatanun i curúsocēnu matáscē ca 'iti 'icē quiax. Usai quia ca Pilatonēn atu sinanamicasmacēxa. ²⁴Sinanamicasmaquin ca Pilatonēn atúan cacēsabi oi ca 'iti 'icē quixun cacēxa. ²⁵Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uní 'acē cupí sipuacē uní, a judíos unicaman ñucácēsabi oquin chiquían-cēxa. Usaquin chiquíanan ca Jesús, judíos unibunēn 'apucamaxa cuēñécē sabi oquian 'anun quixun, aín suntárucama cacēxa.

I curúsocēnu Jesús matáscan

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

²⁶Usoquian Pilatonēn cacēxun Jesús buani cuanquinbi ca suntárunēn Cirene nētēnu 'icē uni Simón, ax aín naēnuax anúan cuancē bai, anun aia isquin suntárunēn biquin 'íamiquin, anua Jesús matásti i curúsocē, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacēxa.

²⁷Usaía 'ia ca 'aisamaira unin nuibiancēxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nuituti bēunan mēscuti rarumacēxa. ²⁸Usai 'ia cuati cuainacē quin ca Jesusan atu cacēxa:

—Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsun 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

²⁹Anúnmi mitsun tēmēрати nētē ca uti 'icēn. A nētē ucēbē ca unicamax əsai quiti 'icēn, tuacēma xanux ca cuēēnti 'icēn, tuacēma 'ixun aín tuá xuma 'amicēma xanux ca xanu itsían 'acəsaribi oquin paē tancēma 'aish cuēēnti 'icēn. ³⁰Anun usai 'iti nētē ucēbētan ca unicaman unētisa tanquin aín bashicama atunu rēucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icēn. ³¹Ēn ñu 'atima 'acēma 'icēbia 'ë əsoquin 'acē 'ain ca an ñu 'atima 'acē unicamax atun 'ë 'acəsamaira oquin 'acē 'iti 'icēn. Usoquian anun 'ati nētē ca uti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

³²Usa 'ain ca uni rabé an 'atima ñu 'acē, aribi Jesúsbea bamati suntárunēn buácēxa.

³³Usoxun ca suntárunēn a buani cuanx, Mapuxo cacē me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesús matástancēxun i curúsocē nitsíancēxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acē uni rabéribi i curúsocēnu matástancēxun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancēxa.

³⁴Suntárunēan usoquin 'acēxun ca Jesusan Nucēn Papa Dios cacēxa:

—Papan, ənē unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanima. Usa 'icē camina atun 'ucha tērēnquin manumiti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matáscē i curúsocē cama nitsíntancēxun, suntárunēn uin cara isa Jesusan chupa bëtsi bëtsi biti 'icē iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tancēxa. ³⁵Usaquian Jesús 'aia ca unicaman isacēxa. Ismainun ca judíos unibunēn 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai əsai canancēxa:

—An uni raíri iémicəsaribi oi iétibi ca iétima. Ax asérabi Cristo a Nucēn Papa

Diosan ənu xunuxun caíscē 'aish ca axbi iéti 'icēn.

³⁶Anu 'icē suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimí baca cachacē a xēanun quixun 'inánçēxa. ³⁷Inánquin ca —mix asérabi judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iēt —quixun cacēxa.

³⁸Anua a matáscancē i curúsocēnu ca Jesús manámi əsaquin cuēñöcē bana matáscē 'iacēxa: “Ēñēx ca judíos unicaman 'apu 'icēn”. A banax ca griego banan cuēñöcē 'ianan Romanu 'icē unin bana, latín cacē, anun cuēñöcē 'ianan judíos unibunēn bana, hebreo cacē, anúnribi cuēñöcē 'iacēxa.

³⁹A Jesús 'acəsaribi oquin i curúsocēnu matáscē uni rabé, achúshinēn ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacēxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix asérabi Cristo 'aish ca mixbi iét. Iéanan ca nuribi iémit.

⁴⁰Usoquian Jesús caia cuaquin ca acēñuan matáscē unin bëtsi ñu caquin cacēxa:

—¿Mix usaribi oquin 'acē 'aishbi caramina Nucēn Papa Diosmi racuēti-man? ⁴¹Asérabi cananuna nux nun 'ucha cupí paē tanin. Usa nux 'aínbi ca ənē uni añu 'uchabi 'acēma 'icēn.

⁴²Usoquin bëtsi catancēxun ca a unin Jesús cacēxa:

—Jesús, min nētēnuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

⁴³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ən mí cain, ənē nētēnbi camina anu 'əx 'icē anu 'ëbē 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

⁴⁴Usai 'imainun ca bari xamárucēbēbi me bëánquiacēxa. Bëánquiax ca rabé 'imainun achúshi hora 'icēbē bari pëquitēcēancēxa. ⁴⁵Usai bari bëánqui-

mainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupax amo rabé 'inun tuquiacëxa.

⁴⁶Usaía 'icëbë ca munuma cuëncënishi Jesús quiacëxa:

—Papan, 'ën cana 'ën bëru ñunshin minmi binun mi 'inanin. Usaquin catancëx ca ashiti bamacëxa.

⁴⁷Usaía 'icëcama isquin ca Romanu 'icë capitán Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Asérabi ca ënë unix 'uchañuma 'iaxa.

⁴⁸Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timécë unicamaxribi masá nuituti, atun nuitu mëi shitáshquiquiani uténbuax, atun xubunu cuancëxa. ⁴⁹Rafrinëxa usai 'imainun ca an a 'unáncë unicama 'imainun axa Galileanuax a nuibëtsini ucë xanucamanribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacëxa.

Jesús bamacë mënión ñui quicë bana
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰Judea cacë menu 'icë ëma, Arimatea, anu 'icë uni achúshi ca José cacë 'iacëxa. Ax ca upí uni 'aish upí sinánñu 'iacëxa. Ax ca judíos cushicaman 'apucama achúshi 'iacëxa. ⁵¹Usa 'aishbi ca José an anun Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtë uti caíncë uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman 'acësaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi quiax 'esénani —'ati ca —quiax quicëbëtanbi, an cáma 'icën. ⁵²Usa 'ixun ca Josénën anu cuanxun Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³Usaquin cacëxuan —camina buánti 'ai —quixun cacëxun ca Josénën Jesús i curúsocëna nanpátancëxun, sávana upitan rabúancëxa. Rabúnbianquin ca anu uni bamaia mëníotia matá me témú bërí naçë, anu uni ñucë mëníocëma

pan, anu mëníonuxun buáncëxa.

⁵⁴Usoquin anun ñu mëëtima nëtën 'atima cupí, a nëtë 'icëma 'ain, ca Josénën Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxuan mënión ca anun ñu mëëtima nëtë 'iacëxa.

⁵⁵Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abë uëxancë xanucaman uinaira cara Jesús mëníoia isanan uisaira oquin cara mëníoia quixun isacëxa. ⁵⁶Isbiani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu oti ro buánxun mëníocëxa. Mëníotancëx ca Moisésnën cuëneo bana quicësabi oi, anun ñu mëëtima nëtë 'ain, tantiacëxa.

Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24 ¹Anun ñu mëëtima nëtë 'iónxa pëcaracëbëa bari urucëma 'ainshi ca axa Galileanuax Jesús bë uëxancë xanucama anun sanu oti ro mëníoëxancë a buani raíri xanubë anua Jesús mëníoëxancënu quantëcëancëxa. ²Buani cuanx anu bëbaquinbi ca mapara, anun quini xëpuëxancë, racanacë isacëxa. ³Usa 'icë istancëx cuani, quininu atsínquianxun isquinbi ca Nucën 'Ibu Jesús 'aimocëxa. ⁴Aímoi ratuti ca sináncasmacëxa. Usai ratúquian atun iscëxbi ca rabé uni, chupa chaba chabaquicë pañucë, a rapasu 'iacëxa. ⁵Usa isi ca xanucamax racuëti meu tëtúbuacëxa. Tëtúbutiabi ca a unin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun anu uni bamacë mëníotinua axa ashiti bamacëma uni barin? ⁶Ax ca ënuma 'icën, ca baísquiaxa. An Galileanuxun mitsu caëxancë bana camina sinánti 'ain. ⁷Ësaquin ca mitsu caëxanxa: Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, ca 'ë 'atima unin, uni itsían 'ë 'aminun 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Matáscëx

asérabi bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nètè 'iónxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'ai quixun.

⁸Usaquian ángelnën cacëxun ca —asérabi ca Jesusan usaquin nu caëxanxa —quixun xanucaman sináncëxa. ⁹Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscëcama ñuianan ángelnën cacëcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicé unicama mëcën rabé 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacé uni raíricamaribi ñuixuancëxa. ¹⁰Usaquian an Jesusan 'unánmicé unicama ñuixuncé xanucama ax ca 'iacëxa, María Magdalena 'imainun Juana 'imainun Jacobonën tita María, 'imainun axa atubé 'icé xanucamaribi. ¹¹Usaquian acaman ñuixuncëxunbi ca —cëmëi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icën. ¹²Usaía raíri 'imainun ca Pedronëxëshi abáquiani a quininu cuancëxa. Cuanx bëbai tétúbuquin isquinbi ca anun Jesús rabúncé chupa ashi isacëxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iixa quixun sináncasmai ca aín 'icënu cuantëcëancëxa.

Emaús ëmanu bain cuanía usai 'iá
(Mr. 16.12-13)

¹³A nètënbi ca an Jesusan bana cuacé uni rabé Jerusalénuax, axa mëcën rabé 'imainun achúshi kilometrosa 'ain, Emaús cacé ëmanu bain cuancëxa. ¹⁴Usai bain cuani ca a rabëtax usaía Jerusalénuax Jesús 'icé ñui cananquiancëxa. ¹⁵Usaía cananquiancë bëbi ca Jesús a caxu cuani, atubé biránanquiani cuancëxa. ¹⁶Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ënëx ca Jesús 'icé —quixun 'unánma 'icën. ¹⁷Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin?
¿Uisacatsí caramina masá nuitutin?

¹⁸Cacëx niracëquin ca axa bain cuancé uni rabé, achúshi, Cleofas cacé, an Jesús cacëxa:

—¿Amanuax Jerusalénu ucé 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'iixa quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caramina mínshi cuacëma 'ain?

¹⁹Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacëxa:

—Nazaretnu 'icé Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi iscëxun upí oquin Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuanan aín cushínbi uni itsin 'acëma ñu 'axa. ²⁰Usa 'icëbi ca nun sacerdotenën cushicamabëtan nun cushi raíricamanribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocënu matáscëx bamanun quixun. ²¹Nun cananuna Romanu 'icé ünían, nux Israel unibu 'icé, nu 'imainun nun nëtëcamaribi 'ibuacé 'aínbia nunainshi nun nètè 'inun, an nu mëníoxunti sinan, 'aínbí ca bamaëxanxa. ²²Usa 'aínbí ca nuxnu 'icësaribitífa ami sináncé xanu raírinën anu Jesús mëníoëxancënu pëcaracëma 'aínshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia. ²³Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtainsa iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icé, ca baísquiixa, caxa quixun. ²⁴Usaquin cacëx anua Jesús mëníoëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icé uni raírinën xanúan cacësabi oquin isquinbi Jesús mëraima 'ipunia.

²⁵Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unin cuënéo banax ca asérabi 'icé quixun camina sináncëma 'ain. ²⁶¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabë 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paë tani tëmëratí 'i'ax?

²⁷Caxun ca Moisésnëan cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iixa quixun a uni rabé ñuixuancëxa. ²⁸Atu bana ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús ëmanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa. ²⁹Isquin ca cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atubë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsiáncëxa.

³⁰Atsiántancëx mesanu a uni rabëbë tsóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaquin atu 'ináncëxa. ³¹Usa 'ain ca, ënëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxun-mabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca ënëx 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcëbëishi ca Jesús nétéacëxa. ³²Nétéacëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuënëo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëni shimëniocacësa tanpunin, ¿usa cat?

³³Usaquin sinani bënëtishi cuanx ca Jerusalénu cuantécëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi, acama-bëa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timécë mëracëxa. ³⁴Mëracëxun ca axa timécë unicaman cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesús ca aséرابي baísquitécëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵Usaquin cacëxun cuaquin ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëtfcaquin 'ináncëxuinshi cananuna ax ca aséرابي Jesús 'icë quixun 'unánpuni —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi an Jesús isa
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶Usaquin atu ñuixunía sënëncëma pain 'ainbi axbi chiquiracëti atu nëbétsi niracëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca —ñunshin ca —quixun sináncëxa.

³⁸Usai 'i ami racuëti isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?

¿Uisa cupí caramina 'ëx cana aséرابي Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹Ën mëcën 'imainun ca 'ën taë is. Isquin ca, 'ëx cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'ën namí 'imainun 'ën xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'ë ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰Usaquin caquin ca mëshpáquin aín mëcën ismianan aín taëribi ismiacëxa.

⁴¹Usoquian ismicëxbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quiax cuëñibi sináncasmai ratúacëxa. Ratutia isquin ca Jesusan —¿mitsun a piti ñu cara 'aíma 'ic? —quixun cacëxa. ⁴²Cacëxun ca tsatsa xuicë paná 'imainun buna rëpa tëxëra 'ináncëxa. ⁴³Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

⁴⁴Pitancëx sënëñxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx bamacëma pain 'ixun 'ën mitsu cacësabi oi ca 'iixa. 'Ë ñuiquin cuënëo banacama Moisésnën 'a, 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'ë ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacësabi oi cana 'ian.

⁴⁵Usaquin caxun ca a ñuiquian cuënëo banacama upí oquian cuanun ñuixun-quin anu timécë unicama 'unánmiacëxa.

⁴⁶'Unánmiquin ca ësaquin cacëxa:

—Ësai ca a bana quia, Cristo ca bamatancëx rabé 'iónxa pëcaratëcëncë bë baísquiti 'icën. ⁴⁷Usa 'ain ca aín unicaman Jerusalénuxun pain aín bana ñuitancëxun camabi menu cuanquin ësöquin caquin unicama ñuixunti 'icën, Nucën Papa Diosan atun 'atima ñu 'acëcama tërëncë 'inuxun ca sinanaquin bëtsi oquin sinánti 'icë quixun. Ësaía a ñui cuëñëo bana quicë a ñuixuntancë xun ca Jesusan atu cacëxa: ⁴⁸Mitsun camina 'ëx 'ia iscë 'ixun, uisai carana 'ë ñuiquin cuëñëo banacama quicësabi oi 'ia quixun unicama ñuixunti 'ain. ⁴⁹Axa uti ñuiquian 'ën Papa Diosan 'ë cacë, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan aín cushi

mitsu 'inánun Jerusalénu bërúxun caínti 'ain.

Jesús naínu cuan

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰Usa 'ain ca Jesusan Jerusalénuax cuanquin Betania ëma 'urama, aín unicama buáncëxa. Buántancëxun aín mëcën rabé manámi oquin ca Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa. ⁵¹Usaquin ñucáxuntancëxun acama ëbiani ca anua Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. ⁵²Cuania rabitancëx ca chuámashi tani cuëñquiiani Jerusalénu cuantëcëancëxa. ⁵³Cuantancëxun ca nëtë camabi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun cuanxun, a rabiácëxa. Ashi.